המודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית — ירושלים

בס"ד יום ה', פ' במדבר כ"ט אייר מ"ז מ"ד לעומר (28 במאי 87)
דף היומי: בבלי — בבא בתרא י"ב; ירושלמי — נדרים ל"ד

שנה ל"ח גליון 10800
45 אג"ח כ' מע"מ

ארה"ב דורשת להעניש את המעורבים בפרשת פולארד

מסרבת להגיב רשמית על הדוחו"ת שפורסמו בנושא בישראל

וושינגטון, — ארה"ב הכריזה אתמול בתוקף, כי היא רוצה שישראלים שהיו מעורבים בפרשת הריגול של פולארד יבואו על עונשם, כפי שהבטיחה ממשלת ישראל.

דוברת משרד החוץ האמריקאי פיליס אוקלי, כדוגמת הבית הלבן, סירבה להגיב באופן ספציפי על שני הדוחו"ת הרשמיים שפורסמו בישראל, ואשר מתוך ביקורת על אישים ממשלתיים על שלא מנעו את הריגול.

הדוברת אמרה, כי וושינגטון מקווה שהדוחו"ת "יתרמו לכך שפעולות ריגול כבון זו של פולארד לעולם לא יישנו".

אך היא הוסיפה: "תמיד אמרנו כי אנו מודאגים מן היחס כלפי אנשים אינדיבידואלים שהיו מעורבים בריגול של פולארד, לגביהם התחייבה ממשלת ישראל לדאוג לכך שיבואו על עונשם".

וושינגטון כעסה במיוחד על היחס לרפי איתן, שנתמנה כראש חברת הכימיקלים הישראלית הממשלתית, לאחר שפרצה שערוריית הריגול. איתן הוא שגייס את פולארד כאשר היה ראש הלשכה לקשרי מדע. (ע"ר)

תחזית מזג אוויר

תחזית מזג האויר להיום: לאחר שבירת השרב ירדו הטמפרטורות במידה ניכרת.

הטמפרטורות: ירושלים 11 עד 28, תל אביב 17 עד 28, חיפה 17 עד 28, טבריה 20 עד 34, באר שבע 15 עד 35. (עתי"ם)

● צידון, — רופא מן העדה השיעית, בדרום לבנון, הנחשב לפרו־איראני, נפגע קשה אתמול בהתפוצצות מטען חומר נפץ במכוניתו בקרבת צידון והוא איבד את שתי רגליו. (ע"ר וע"צ)

יחזקאל שיינפלד בני ברק — **רחל לאו** נתניה
מאורשים
בס"ד, ערב ראש חודש סיון מ"ז למטמונים ותשמ"ז

חיים והב ירושלים — **אושרת ונה** בני ברק
מאורשים
בס"ד, אור ליום חמישי כ"ט אייר תשמ"ז

חיים מרדכי טוביאס שיכון ו', בני ברק — **ברכה פישר** ציריך, שוויץ
מאורשים
בס"ד, בני ברק, יום ד', אור לכ"ט באייר תשמ"ז

יעקב שוקה ברזיל־ניו יורק — **שרה שטרנא אליטוב** ירושלים
באו בקשרי השידוכין
בס"ד, אור ליום כ"ט באייר תשמ"ז

יששכר בן התורה — **זבולון** ותומך התורה
"נעשה ו"נשמע" אמרן כאחד
בס"ד, מגבית מתן תורה של "מפעל הש"ס" שמה יבואו כולם בברית יחד"

הממשלה אימצה דו"ח רוטנשטרייך מבלי שרוב חבריה ראו אותו

9 חברי הקבינט התנגדו להוראות את הדו"ח למליאת הממשלה ★ השרים יוכלו לעיין בדו"ח רק במזכירות הממשלה

— מאת סופרנו המדיני —

הממשלה החליטה אתמול בישיבתה שלא מן המנין לאמץ את מסקנות והמלצות ועדת השנים בהרכב ע"יד יהודה רוטנשטרייך והרב־אלוף (מיל.) צבי צור לעניין ועדת פולארד. ההחלטה נתקבלה ברוב של 14 קולות, כאשר שלושה הצביעו נגד (לוי, מודעי ויעקבי) ואילו ארבעה נמנעו (המר, קצב, שחל ושריר).

החלטת הממשלה נתקבלה בעקבות המלצת הקבינט המדיני המצומצם בישיבתו ביום שלישי בערב לאחר דיון שנמשך שלוש שעות ומעלה החליט הקבינט ברוב של 9 נגד 1 (דוד לוי) לאמץ את מסקנות וועדת השנים.

סגן ראש הממשלה, דוד לוי, דרש למסור את הדו"ח המלא כולל הנספח הסודי, לעיונם של כל חברי הממשלה, בטענה שאי אפשר להטיל עליהם אחריות קולקטיבית, מבלי שהם ידעו על מה מדובר, אולם 9 חברי הקבינט הצביעו נגדו.

בהתכנס הממשלה אתמול בבוקר נתחדש הוויכוח. השר יצחק מודעי יצא בתוקף נגד הטלת האחריות על כל חברי הממשלה, מבלי שחברי הממשלה ידעו על מה המדובר, הוא הזכיר, כי גם לאחר מלחמת יום הכפורים נוסחו מסקנות "כולנו אשמים".

אף שר הדתות, זבולון המר טען, שאי אפשר לחלק את הממשלה לשני סוגים, חברי ממשלה שיודעים את העניינים וחברי ממשלה שאינם יודעים.

בישיבת הממשלה, כמו בישיבת הקבינט שלשום, הוחלפו האשמות חריפות משני הצדדים ביחוד בין שר החוץ, שמעון פרס, ובין שר התמ"ת, אריאל שרון.

בהצבעה לא היו חילוקי הדעות לפי מפתח מפלגתי ובסיום נתקבלו שתי החלטות: אחת שהממשלה מאמצת את המסקנות והחלטה שניה, שכל חברי הממשלה יוכלו לעיין בדו"ח במזכירות הממשלה.

ראש הממשלה יצחק שמיר, שביקר אתמול באלון מורה, הבטיח שיינקטו כל הצעדים להדק את הפיקוח על זרועות הבטחון, וכן יתוקנו כל הליקויים שהוועדות הפנו את תשומת הלב עליהם. "מבחינתי הנושא יורד מעל סדר היום" — הדגיש שמיר.

וושינגטון: דוחו"ת הוועדות על פולארד - "מריחה" ★ בוטל ביקור רבין בארה"ב

— מאת סופרנו המדיני —

החוגים המדיניים בוושינגטון, שעקבו בהתעניינות אחר החקירות שהתנהלו בישראל בקשר לפרשת פולארד, הביעו אכזבה מפורשת משני דוחו"ת החקירה, הן של ועדת השנים והן מוועדת אבן, ולדבריהם נעשה כאן מאמץ של "מריחה" "לטייח" את הנושאים הכאובים, מטעמים מדיניים פנים ישראלית.

בתקשורת האמריקאית ישנן תגובות מעורבות לגבי הדוחו"ת ויש ביניהן הידצאות להנהגתו של ח"כ אבא אבן, בטענה שלא מתייחסים אליו בישראל בכבוד הראוי, ובכך פוגעים במאמצים לשיפור היחסים בין ישראל וארה"ב.

לדברי תומאס פיקרינג, השגריר האמריקאי בישראל, לא קיבלו שלטונות האמריקאים רשמית את הדוחו"ת וכל התגובות הן בלתי רשמיות.

מאידך הביעו חוגים הקרובים לממשל את הדעה, שיש בפרסום הדוחו"ת והאחריות שהוטלה על שר הבטחון, יצחק רבין, כדי להצדיק את דחיית ביקורו של השר בוושינגטון. כידוע עמד השר רבין להמריא שלשום לארה"ב.

יפורסם דו"ח המבקר על מטוס הלביא

הוועדה לענייני ביקורת המדינה, בראשות פרופ' דוד ליבאי, החליטה אתמול, כי דו"ח מבקר המדינה על פרוייקט הלביא יפורסם במועד שקבע החוק (30 ביוני) אלא אם כן לא תגיע הממשלה להחלטה בעניין הלביא עד מועד זה.

לפני כן, החליטה הוועדה ביום ב' השבוע, ברוב קולות, שישה נגד חמישה, כי דו"ח הלביא כולו לא יפורסם ביחד עם פרסום הדו"ח השנתי של מבקר המדינה ולא יונח על שולחן הכנסת.

ח"כ יאיר צבן דרש ודחייה בהחלטה. ח"כ אהרן הראל הציע כי כדי להניח את דעתם של חברים החוששים מהפעלת לחץ ציבורי או הזמנת לחץ אמריקאי על הממשלה ערב החלטתה בנדון, יפורסם הדו"ח ב־30 ביוני בתנאי שהממשלה תכריע עד אז בעניין המשך הפרוייקט. הצעתו של ח"כ הראל התקבלה על דעת ח"כ רפאל איתן שבהצבעה הקודמת התנגד לפרסום הדו"ח. היום הצביע ח"כ איתן עם המצדדים בפרסום הדו"ח. כפוף לסייג האמור ובכך קיבלה ההצעה רוב.

יצויין כי גם אם יפורסם הדו"ח, ישאר מספר מצומצם של קטעים חסויים, זאת ע"פ בקשת מערכת הבטחון ובהמלצת מבקר המדינה.

● סיאול, — יותר משבעת אלפים סטודנטים הפגינו אתמול ברחובות סיאול במחאה על מה שהם כינו עינויים של מתנגדי המשטר. ההפגנות התקיימו יום לאחר חילופי גברי בממשלה ולמרות הדחת מפקד המשטרה. (ע"ר וע"צ)

עליות לדולר בשוקי הכספים של אירופה

לונדון, — הדולר עלה אתמול בשוקי הכספים של אירופה, נוכח הציפיות שהממשל יעלה את הריבית במשק האמריקני ויסייע לחיזוק הדולר בשוקי העולם על מנת להוריד את המתח ביחסי הסחר העולמי.

עליית הדולר גם העלתה את שערי המניות בבורסה של ניו יורק.

מפעל הש"ס פותח במגבית מתן תורה "תמכין דאורייתא"

נפתחה בתרומתם האישית הנכבדה של גדולי ישראל

לקראת המגבית השנתית המובה "מפעל הש"ס" ממלכת התורה הגדול בישראל שתיערך בשבוע הבא ביקרו נציגי הנהלת מפעל הש"ס אצל גדולי ישראל לקבל ברכתם ואף הריימו תרומתם האישית הנכבדה.

כקש"ת מרן האדמו"ר מגור שליט"א: ברכה והצלחה לכל לומדי ותומכי מפעל הש"ס.

מרן הגאון רבי אליעזר מנחם שך שליט"א: "ברכת התורה — ברוך אשר יקום את דברי התורה הזאת תחול על כל הלומדים והמחזיקים, העושים והמעשים, של מרכז התורה הגדול הזה, מפעל הש"ס, שהנני מעריכו עד למאוד".

במשרדי "מפעל הש"ס" נערכים לקראת המגבית שתקיף את מירב בתי הכנסת בארץ וזאת הודות להיענותם של ידידי המפעל ובתוכם לומדיו ובוגריו שניאותו הציעו עצמם לעמוד בזמני התפילה להתרים את המתפללים. וכן בערב חג השבועות ליד המקור אות.

רייגן: נשיב אש אם נותקף במפרץ הפרסי

אנית מלחמה אמריקנית ליוותה ספינת סוחר כוויתית

לונדון — הנשיא רייגן אמר בראיון לעתון הלונדוני "אינדיפנדנט" כי הכוחות האמריקניים במפרץ הפרסי ישיבו אש אם יותקפו יחד עם זאת הוא הטיל ספק ברצונה של איראן להגיע לעימות עם ארה"ב.

הנשיא דיבר עם קבוצה של שישה עתונאים מבריטניה, קנדה, צרפת, מערב גרמניה, איטליה ויפאן בראיון בבית הלבן, הוא הזמין עתונאי מכל אחד משש המדינות, שישתתפו עם ארה"ב, בפיסגה השנתית בוונציה בחודש הבא לבוא לוועידה זו.

בתשובה לשאלה על הסכנה להתלקחות מלחמה במפרץ הפרסי והתפשטות הטרור בעולם, אמר רייגן: "ממשלת איראן אינה תומכת בטרור. כמו כן אין אני סבור שמאמץ מצידנו לשמור על דרכי הספנות באיזור חיוני זה יביא להתלקחות מלחמה"

דאגה בקונגרס

וושינגטון — הדאגה בסנט האמריקאי מפני עימות צבאי עם איראן במפרץ גברה אתמול. כאשר משרד ההגנה גילה, שאוניית מלחמה אמריקאית ליוותה ביום שני ספינת סוחר כוויתית בנתיב מים זה.

"אני סבור כי זו רק שאלה של זמן עד שהאיראנים יתקפו אוניה של חיל הים האמריקני", אמר הסנטור ג'ים סאסר בראיון. "איני יודע מה יהיו הסופיות".

הסנטור ג'ון גלן אמר בראיון אחר "עתה גברו הסיכויים שניקלע לקרב במפרץ הפרסי, יותר מאשר בעבר".

שני הסנטורים אמרו, כי הסכנה של התנגשות אמריקאית־איראנית תיגבר במידה ניכרת, בעקבות תוכנית שהבית הלבן מתכוון לפתוח בה בעוד שבוע־שבועיים. האשר במסגרתה יפליגו מיכליות נפט מכוויתיות לאזור המלחמה האירני־העירקי, כשהן מניפות דגלים אמריקאים.

משרד ההגנה האמריקאי הודיע, כי אוניית מלחמה של הצי האמריקאי ליוותה אונית סוחר כוויתית שהובילה ביום שני טנקים מתוצרת ארה"ב לבאחריין.

הפנטגון הוסיף כי מטרת הליווי היתה להגן על המשלוח האמריקאי, וכי לא היה לכך קשר עם התוכנית להגן על מיכליות נפט של כוויית באזור המלחמה במיפרץ.

הספינה הכוויתית הובילה טנקים אמריקאים מדגם מ־60, מסר דובר צבאי.

דובר של הפנטגון שרצה בעילום שם, אמר כי היתה זו פעם שניה שאוניית מלחמה אמריקאית ליוותה אוניית סוחר במיפרץ. הוא לא מסר פרטים על המקרה הראשון (ע"ר ע"צ).

● וושינגטון, — שיפור קל חל בגרעון המסחרי של ארה"ב ברבע הראשון של 1987. בחודשי ינואר־מרץ, היה הגרעון 38.3 מיליארד דולר ירידה קלה לעומת הגרעון ברביע האחרון של השנה החולפת, שהיה 38.6 מיליארד

בגליון היום: תוספת של **4 עמודים** מגליון ערב שבת

לגליון מחר: תצורף תוספת מיוחדת לרגל חנוכת הבנין והכנסת ספר תורה לישיבת ויז'ניץ בני ברק

מגעים עם בריה"מ לועדה בינלאומית

מנוהלים ע"י משרד החוץ

— מאת סופרנו המדיני —

למרות התיקו בקבינט המדיני המצומצם, שנתקבל ע"י כל הגורמים המדיניים בארץ ובעולם גם יחד כדחיית תוכנית פרס ע"י ישראל, מוסיף משרד החוץ לעשות מאמצים להחזיק את התוכנית על סדר היום, ומוסיף לקיים מגעים עם נציגי המדינות המשתתפות בכך.

בימים האחרונים נועדו נציגים דיפלומטיים ישראלים עם נציגים סובייטים, ונידונו האפשרויות לכינוסה של ועידה בין לאומית, בעקבות העמדות המנוגדות של הצדדים.

הנציגים הסובייטים הודיעו, שהם מוסיפים לעשות כמיטב יכולתם כדי לקדם את הועידה הבין לאומית והציבו את שנת 1988 כשנת היעד לכינוסה של הועידה, שבה ינסו הצדדים הנוגעים בדבר בעידודם של המעצמות הגדולות לברר אפשרות לפתרון בעיות האזור בצורה שתתקבל על הצדדים.

אגודת חסידי ספינקא בא"י
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
רח' דנוולו 7 — 13 בניברק

הננו בזה להודיע לצבור אנ"ש ואוהדי בית ספינקא
כי **ביומא דהלולא**
של מורינו ורבינו הרה"ג
מוה"ר **אברהם אביש ווייס**
זצ"ל
רב דחסידי ספינקא וראש הישיבה
שחל השתא ביום שב"ק פ' במדבר ב' סיון תשמ"ז
יערך אי"ה בבית מדרשנו קידושא רבא
היום יום חמישי כ"ט באייר יעלו על ציונו הקדוש בחלקת חסידי ספינקא בפתח־תקוה בשעה 5.30 אחה"צ תחבורה ע"י הישיבה

הודעה חשובה
הננו להודיע כי התארגנו שיעורים ביום ר אחה"צ בשעה 1.30
בדיני חו"מ והל' שבת
המחוצים למעשה ע"י הרבנים הגאונים שליט"א
הרה"ג ר' **אשר פריימן** שליט"א
מו"צ בעדה החרדית ודו"כ "תולדות אהרן"
בבית המדרש באבוב, רח' חגי 7 ירושלים
(חו"מ והל' שבירות)
הרה"ג ר' **יצחק אייזיק כהנא** שליט"א
מו"צ בעדה החרדית ודו"כ עיון בכולל שומרי החומות
בבית הכנסת טשורטקוב, רח' עין יעקב מאה שערים
(שיעורים והל' שבת שי"ח)
חבל להחמיץ הזדמנויות אלו!
בכבוד רב
המארגנים

ועדה לידידות עולי ברית המועצות
לקראת חג מתן תורה
שמחות אנו להזמין את כל חברות הועדה לבוא ולהשתתף עמנו
במסיבת קבלת פנים
לכבוד החברות העולות החדשות שעלו לא מכבר מעבר למסך הברזל
המסיבה תערך בס"ד הערב יום חמישי בשעה 8.30 במלון רמת תמיר, על יד שלהבות ערוכים
להתראות

איחולים לבביים וברכת מזל־טוב
לידיד בית אבא והמשפחה, איש רב פעלים לתורה ולמוסדותיה, העוסק בצרכי צבור באמונה
הרב **אברהם יוסף שפירא** שליט"א
וח"כ ויו"ר ועדת הכספים
ורעיתו תחי'
ולמחותנו ידידינו
הר' **יעקב מנחם מורגנשטרן** הי"ו ורעיתו תחי'
ולבנו חתנו ידידנו
הרב **יצחק יהודה הי"ו שפירא ורעיתו תחי'**
לרגל הכנס נכדם/בנם היקר
פנחס נ"י לעול המצוות
רוב נחת ואושר ממנו ומכל יו"ח שיחיו
יחיאל נרקיס־סנקביץ ומשפחתו
דוד סנקביץ ומשפחתו

הודעה
בזה אנו מודיעים לבני כוללנו
כי החלוקה לקראת חג השבועות
תתקיים במשרדנו מר"ח סיון עד ד' סיון בשעה
13.00 — 8.00 לפנה"צ
בברכת החג
הנהלת כולל אהבת ציון זיבנבורגן

ישיבת רוזין מתיבתא תפארת ישראל ע"ש הס"ק **מרוז'ין** זצ"ל
ירושלים רחוב מלכי ישראל 40 — 44 טלפון 380070 ת.ד. 5173
בצער רב וביגון קודר אנו מודיעים על פטירתה
של האשה החשובה נדיבת הלב ורבת פעלים לתורה ולחסד
מרת **אסתר גיטל דיקער** ע"ה — מוינה
אלמנת הר"ר **חיים יהודה** ז"ל
ובת הרה"ח ר' **מנחם מנדל גולדברג** ז"ל
מחשובי חסידי רוז'ין בוינה
הארון יגיע לשדה התעופה לוד היום כ"ט אייר בשעה 1.00 (שעה משוערת) וההלויה תצא בשעה 2.30 מישיבת תפארת ישראל רוז'ין רחוב מלכי ישראל 44 ירושלים, להר הזיתים
בדבר פרטים מדוייקים להתקשר לטל. 380070 — 380827־02 החל משעה 10
ההנהלה

בשורה טובה
ללומדי הל' מקוואות
שוב הופיע ספר מבוקש ומיוחד במינו
"לב טהור"
לקוסים ובאורים על סור שו"ע יו"ד סי' ר"א ונושאי כליהם מכל ספרי אחרונים
להשיג בחנויות הספרים

ספר
דרך החיים
לרבינו יעקב מליסא זצ"ל
במהדורה מוגהת ומדויקת והוא כולל כל הדינים כפי שנדפסו בסידור "דרך החיים" בתוספת:
א. השלמות בעל הקיצש"ע (שבכל הדפוסים השתרבבו דברים לתוך דברי המהמ"ח זצ"ל)
ב. הגהות רע"א
ג. קונטרס אחרון מהמהמ"ח על ברכות הנהנין
ועוד הוספות
להשיג בחנויות הספרים

First Lady
ראשונה בעולם! ראשונה בישראל! בטיב, בחיפוי ובעיצוב
לרגל סגירת סניף "הפאה"
ברח' מיכלין 22 ירושלים
תתקיים מכירת פיאות במחירים מפתיעים ומיוחדים
במשך היום בלבד
טלפון: 421872־02

היום
מכירת
בגדי ילדות ונערות
שמלות יום יום וחג
במחירי המפעל
טובית בני ברק ר' עקיבא 107 בחצר
בשעות 6 — 9 בערב

דרוש אברך בעל השקעה לניהול חנות מצליחה בשותפות
טל. 828783־02 בין 8 — 11.00 בערב

עוזבים!
סס סלוני חדש בניילון (1600 במקום 3200) יפה ביותר הקסיפה מחו"ל (הספה נפתחת)
טל: 740383־03

בית מדרש גבוה להוראה
כולל חלקת יעקב בני ברק
ברגשי שמחה הנני להביע בזה
ברכת מזל טוב
קדם מעכ"ת נשיא הכולל הגאון המופלא מוה"ר
שאול ברייש שליט"א אב"ד ציריך
לרגל אירוסי בנו החתן המצויין פאר המעלות
הרב **יחיאל הי"ו** עב"ג
בת הגה"ר **חיים מאיר הלוי ואזנר** שליט"א
ר"מ ישיבת יזה"ל
בן מרן הגאון האדיר מוה"ר
שמואל הלוי ואזנר שליט"א
אב"ד ור"מ זכרון מאיר ב"ב
המברכים בכל לב
ההנהלה והאברכים

לנוכח הוראות משרד החינוך לקצץ אלפי שעות הוראה במערכת החינוך העצמאי לקראת שנת־הלימודים הקרובה, גזירה קשה ובלתי נסבלת המאיימת חלילה על המשך קיומו של החינוך התורתי הטהור בארץ ישראל
מתכנסות אלפי תלמידות בתי־הספר "בית יעקב" של החנוך העצמאי בירושלים
למעמד תפילה וזעקה
שיתקיים אי"ה
ברחבת סמינר בית יעקב
כיכר הרב לוין ירושלים
ובורא עולם ישמע שיחן שלא תשתכח חלילה תורה ויהדות מילדי ישראל
מרכז החינוך העצמאי בארץ ישראל — **ארגון מורות בית יעקב**
פרטים מלאים יפורסמו

לנוכח הוראות משרד החינוך לקצץ אלפי שעות הוראה במערכת החינוך העצמאי לקראת שנת־הלימודים הקרובה, גזירה קשה ובלתי נסבלת המאיימת חלילה על המשך קיומו של החינוך התורתי הטהור בארץ ישראל
מתכנסים אלפי תלמידי מוסדות החינוך העצמאי בירושלים
למעמד תפילה וזעקה
שיתקיים בע"ה ביום ראשון, ג' סיון תשמ"ז בשעה 10.30 בבוקר מול משרד ראש הממשלה בקרית הממשלה בירושלים*
כתום המעמד יצאו התלמידים עם מוריהם לכותל המערבי, לשפוך שיח ותחינה בפני נותן התורה שלא תשתכח חלילה תורה ויהדות מילדי ישראל
מרכז החינוך העצמאי בארץ־ישראל — **ארגון מורי אגודת ישראל**
* המפגן ברשיון משטרת ירושלים
פרטים מלאים יפורסמו

בונוס מיוחד בשבילך!
"בונוס" - אבקת הכביסה היחידה בישראל שיש בה חומר מרכך.

אם חשוב לך לפנק את בני ביתך בכבסים נקיים, ריחניים ורכים - מגיע לך "בונוס".
"בונוס" - אבקת הכביסה היחידה המכילה חומר מרכך, גם מנקה נהדר וגם מרככת את הכביסה הרבה יותר מכל אבקה אחרת.
לכן, כשאת משתמשת ב"בונוס" החיים הרבה יותר קלים - אינך צריכה לקנות גם אבקה וגם מרכך ואינך צריכה להמתין לשטיפה האחרונה כדי להוסיף לה מרכך.
כל מה שעליך לעשות הוא לשים "בונוס" במכונה - ואת חופשיה לכל שאר עיסוקיך.

هكذا من الأصل

הד היום

ירושלים ובלבה חומה

מ/ה. אתמול נערכו כמה אירועים לציון עשרים שנה להפלת החומות שהפרידו בין שני חלקי העיר. גם מי שאינו נוטל חלק באירועים אלה, נזכר באותם ימים של התרוממות הרוח, שפקדו את העם היושב בציון ומחוצה לה, לאחר שחזרנו אל הקודש שבמקומותינו, הכותל המערבי, שער התפילות שממנו נתקנו באכזריות על ידי שלטון הכיבוש הירדני. שלטון שאף התכחש להתחייבות שנטל על עצמו בהסכם שביתת הנשק, שלטון שתחת חומות ההפרדה ועמדות הירי שעמדו בלבה של ירושלים, עשה שמות, החריב והרס כל מקום קדוש, חרש את בית העלמין העתיק שעל הר הזיתים וביקש למחוק כל זכר של העבר היהודי המקשר עם ההווה והעתיד.

19 שנה עברו מיום שבו נאלצנו להפרד מן העיר שבין החומות ומכל מה שמקיף אותה. עד שזכינו לחזור לירושלים ולעשותה לעיר מאוחדת. לא כל כך בשל תכמתנו, כי אם ברשעת הגויים האלה, שמלכם היושב בארמון שברבת עמון נשתבשה עליו דעתו, לא האזין לאזהרות הישראליות וסיבך את עצמו, ללא כל הגיון, בהרפתקה שעלתה לו מחיר יקר מאוד. מספר השנים שעברו מאותו יום, כבר עכשיו גדול יותר, עד שקשה להסביר לאנשים צעירים, אותם ימים שבהם עמדנו בפני חומות משוריינות שלעתים שפכו אש תותחים אל לבה של ירושלים.

מאז במשך עשרים שנה חלו תמורות גדולות בדמיה של ירושלים. העיר גדלה פי כמה, הרחיבה גבולותיה, הקיפה עצמה בשכונות גדולות שלעתים נראים אף גדולות יותר ממה שהיתה העיר עשרים שנה לפני כן. יופיה הגדיר ההרן השורים עליה, גדלו אף הם פי כמה, אומדנים רשמיים מצביעים על גידול מבעי שאין כמותו, מספר העולים שאיזו ליבצמם לשבת בירושלים — גדל, אולי פי כמה ממה שיש בערים אחרות. יש בעובדות אלה להרנין מעט את הלב של כל יהודי באשר הוא, אף שהוא מסתייג מן המגמה להוסיף יום זה לשורת חגי ישראל ומועדיהם, מסכות שפסקה מאז תמו ימי אנשי כנסת הגדולה.

חומות שחצו את העיר בשכבת ביטון מזויין, כרסו ונפלו באותם ימים, התותחים נעלמו מנוף החומות של העיר העתיקה. אולם למרות הקיום יחדיו עם מיעוט ערבי, שאף הוא גדל מאוד מאז אותו יום, קיימת ועומדת חומה בלבה של ירושלים. עדיין לא ריתוך הערבים על שאיפתם להחזיר את ירושלים להיות בירתה של המדינה הפלשתינאית ואינם משלימים, לפחות למראית עין, עם העובדות המתגמרות בשטח.

כמה מרנין הלב להשקיף בלילות על שפע האורות המנצנצות על אותן ההרים שעליהן עמדו התותחים בנבי סמואל, שמהם המטירו אש וגופרית על רחובותיה ובתים של ירושלים, היום מיושבים על ידי רבבות תושבים, כי נידם רבים המקדשים בחייהם את החיים, על ההרים האלה מצפון וממזרח מדרום וממערב לירושלים.

אולם, מכאיב מאוד לראות את החומה בלבה של ירושלים, אשר מפרידה בין חלקי האוכלוסיה של ירושלים, חומה רוחנית שגורדת אחריה רגשות קשים ומתחים בין שני החלקים, ויש אנשים העושים, בכל כוחם, להנציח חומה זו בלבה של ירושלים, ליטול ממנה את צביונה ולטשטש את תדמיתה הקדושה.

יום זה במלאת עשרים שנה לאיחודה של העיר, אנו מתפללים ומצפים ליום שיבוא, יום שבו תיפול גם החומה הרוחנית, ובמקומה יתרחש שוב אותו נס, שבה תהיה עיר שחוברה לה יחדיו גם מבחינה זו, יום שבו נזכה לראות בבנין ירושלים במרכזה יקום בית הבחירה, כאשר נגאל גאולת עולמים.

ובא לציון גואל במהרה בימינו ובשוב ה' את ציון, ואז נוכל בלב שלם לשיר ולמלל; שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. בך אז, כאשר עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, ויקויים בנו דבריו של המלך דוד, נעים זמירות ישראל, יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך ולמען אחי ורעי, אדברה נא שלום בך ולמען בית ה' אלוקינו אבקשה טוב לך.

יום זה קרוב יותר ממה שאנו חושבים, כי אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר. ואז תיפול גם החומה שבלבה של ירושלים.

מכתבים למערכת

הבהרה להבהרה

נתבשרנו מע"ג העתונות החרדית שאין שתוף בין מגן דוד אדום - ירושלים לבין "חברת הצלה" מיסודם של הרב הגבר מייסד הצלה ארה"ב ר"יד לחולה".

אנו חשבנו לתומנו שעשרות הקורסים שהועבדו עד עתה על ידם ב"יד לחולה" נקראים שתוף. כמו כן היינו בטוחים שאותם מאות שהשתלמו אצלנו דרכם בשנים האחרונות — ואותם עשרות מתנדבים שהופנו על ידנו למד"א הם הוכחה לאותו שתוף פעולה בעבר ובסיס לתכניותנו בעתיד כפי שאכן תכננו עמם בישיבות משותפות, אם טעינו — סליחה.

★

"חברת הצלה" מציעה איפוא בנוסף לקורסים של מגן דוד גם הכשרה מיוחדת (בקורסים שונים עם תעודות חוקיות) בחדרי המיון של בתי החולים — הכשרה שתעשה לפי הנחיות פוסקי הדור שליט"א.

קורסים אלו ימסרו על ידי מדריכים שהוסמכו לכך גם על ידי מד"א, ומסמכותם החוקית להכשיר וללמד קורסים בעזרה ראשונה, גם ודרך גופים אחרים.

הקורסים ימסרו בהתחשב במשתתפים ודרישותיהם המיוחדות (מקום — זמן בחבות גבר מתאימות וכדומה) המתנדבים בחדרי המיון יוכלו לטפל רק במקרים שאינם נוגדים את רוח ההלכה, וכאמור כל צעדי "ההצלה" נקבעו ויקבעו רק על פי הכרעתם של פוסקי הדור. ר"כל הנרטל עצה מן הזקנים אינו נכשל" (חז"ל) בתקוה שנעבור את "הכל ההתחלות קשות" שנגזור על כל דבר טוב ומועיל.

תקותנו שהמשך הדיאלוג בינינו יהיה לא מע"ג העתונות — תוך כיבוד ועצתם של פוסקי הדור שליט"א.

נפתלי גרינבוים
יו"ר הנהלת חברת הצלה
בארץ ישראל

★

הבהרנו לצבור הנשמע לדעת תורה: גדולי ישראל פוסקי הדור הבהירו לנו חד משמעית שעל "חברת הצלה" להיות גוף עצמאי, ובשום אופן אין למלא את דרישתם של אנשי מגן להפוך לגוף החולי בהם באופן מחולט.

אמנם הבהירו הפוסקים, כי יש לעשות הכל לפעול בשתוף פעולה עניני — (הבהרנו זאת למד"א — ואולי ע"כ באה ההבהרה) מסיבות מובנות — מה עוד שאחרי דבר גדולינו אין הרהור.

ברכת מזל טוב נאמנה

למורנו ורבנו הדגול הנערץ

הרב הגאון ר' יהודה אריה שווארץ שליט"א

רב ואב"ד דקרית צאי"י "נחלת סירוקה"

רעיתו הרבנית תחי' וכל המשפחה הדגולה שיחי'

לרגל הכנס הבן המצויין

כמר שלום מרדכי יעקב נ"י

לנועם עול תורה ומצוות

יהי רצון ויזכו לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רב נחת ואושר כל הימים

קי"ק דקרית צעירי אגודת ישראל

"נחלת סירוקה" בני ברק

ברכת מזל טוב לבבית

למורנו ורבנו הנערץ

הרב הגאון ר' יהודה אריה שווארץ שליט"א

רב בית הכנסת

ולמשפחתו הדגולה שיחי'

לרגל הכנסת בנו יניק וחכים

כמר שלום מרדכי יעקב נ"י

לנועם עול תורה ומצוות

יהי רצון ויזכו לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת ואושר כל הימים

בית הכנסת צא"י חניכי הישיבות

קרית הרצוג בני ברק

דו"ח ועדת אבן (קטעים)

ועדה פרלמנטרית

פרס, שמיר ורבין שותפים באחריות להחלטות - של פרס כר"מ שרפת

הקדמה

1. תקנון הכנסת 12.(א)4, מסמיך את ועדת החוץ והבטחון לדון ב"מדיניות החוץ של המדינה, כחותיה המזויינים ובטחונה". בשנת 1982, הוקמה ביוזמתו של יו"ר ועדת החוץ והבטחון דאז (משה ארנס), כמה ועדות משנה בהרכב מוגבל כדי לדון ביתר פירוט ועומק בסוגיות רגישות הנתונות לאחריותה של הועדה.

ועדת המשנה מקיימת דיונים מקיפים ויסודיים עם שירותי המודיעין. עיקרון הפיקוח הפרלמנטרי על תיפקודן של מערכות המודיעין מקויים בישראל הודות לעבודתה של ועדת משנה זו, ועדת המשנה אינה דנה במיבצעים, אך היא מעיינת במצבים ובבעיות מרכזיים, מעניקה עצה בתחום המדיני ומאשרת בשם הכנסת את אספקת המשאבים הנחוצים לתיפקוד המערכות.

2. מלכתחילה סבר ראש הממשלה, בהופיעו בפני הועדה, כי אין מקום לקיים חקירה בסוגיית ג'ונתן פולארד.

יו"ר הועדה ח"כ אבא אבן הודיע כי הדאגה לממשל תקין וגם שיקולים של מדיניות החוץ מחייבים את ועדת המשנה לברר את הנושא על כל היבטיו. באותו יום הודיע יושב ראש הכנסת ח"כ שלמה הלל שהוא תומך במימוש אחריות הכנסת בתחום זה כמו בכל תחומי התיפקוד של הממשלה.

3. ביום 11 במארס 1987 פירסם הקבינט הודעה על החלטתו להקים ועדת בירור בסוגיית פולארד ולסייע לועדת המשנה של ועדת החוץ והבטחון בעבודתה.

מאסרו, משפטו והרשעתו של פולארד הציאו את הנושא הזה לרשות הרבים וחייבו מעורבותם של הממשלה והקבינט.

החלטה זו, עוררה תגובות חיוביות בארץ ובעולם. בהתפרסם ההודעה על פתיחת הבירור בועדת המשנה של הכנסת, חלה הרגעה ניכרת בעמדתם של גורמים ממשלתיים ותקשורתיים בארה"ב כלפי ישראל. אך הדגש העיקרי בפעולתנו נוצץ בחובה הלאומית לתרום לתקנון ושיפור תפקודן של המערכות הנתונות לטפולנו, ובכלל זה, לאבחן ולבדוק תקלות, לכל יישנו.

4. עבודת ועדת המשנה נפתחה בדו"ח מפורט מפי שר הבטחון יצחק רבין. ביום 12 במארס 1987. אנו מציינים בסיפוק כי הבטחת הממשלה לסייע לועדת המשנה מומשה במלוא הרצינות והעומק. כל השרים, הקצינים ועובדי המדינה בהווה ובעבר הופיעו לפנינו — חלקם ביוזמתם. סופקו לנו כל המסמכים שביקשנו ובכלל זה פרוטוקולים של ישיבות הממשלה והקבינט.

5. לועדת המשנה אחריות קבע החורגת מתחומה של סוגיית פולארד. לכן היא ניצלה את הופעותיהם של השרים, המדאיינים האחרים כדי להעמיק את בדיקתה של קהילית המודיעין. שום מדינה אינה נוהגת לתת פומבי למערכות ולשיטות מודיעיניות. על כן, מרביתו של החומר שנצטבר בידי ועדת המשנה לרגל הבירור הזה יעמד לידיעתם הבלעדית של השרים ואנשי בטחון שאחריותם נוגעת בנושא הדיון. הדו"ח הזה, אינו אלא חלקו המיזערי של החומר המקיף שהצטבר בידינו. הוא מתייחס לסוגיות שיש לכנסת ולציבור עניין מיוחד בהן ושניתן לפרסמן במגבלות בטחוניות. הדו"ח המלא והמסווג יובא לעיונם של הנוגעים בדבר.

6. לועדת המשנה אין מעמד של מוסד משפטי, וממילא אין היא נוקטת נהלים והליכים הנהוגים בחקירות משפטיות. מכאן שאין היא מתכוונת לחרוץ משפט ביחס למסקנות אישיות העלולות לנבוע ממצאיה ומהערכותיה. עמדה זו מקובלת על כל חברי ועדת המשנה; זכות לעצמה להביע הערכות התרשמויות ולסכם מימצאים ומסקנות, כמקובל בחיים פרלמנטאריים תקינים.

העם בישראל הפתע ונחרד בהיוודע פרטים על מבצע ריגול שנעשה בידי ישראלים עובדי מדינה; אשר הוביל למשבר ביחסי ישראל-ארה"ב

7. דרכו של עולם שתקלה המתגלה במערכת מודיעינית זועקת במלוא התהודה, ואילו הצלחות מודיעיניות נשארות לוטות בערפל. בדו"ח זה עניין לנו בתקלה חמורה מאד. הביקורת הנמתחת על מבצע מסויים, שטוב היה אלמלא נולד, אינה מעידה על התעלמות מהישגיהם של שרותי המודיעין המהווים מרכיב חיוני במערכת הבטחון הקיומי של ישראל. תושייתם, העזתם, ולעתים מרובות, גבורתם והקרבתם של מקיימי שליחותם ראויה לתודה ולהוקרה. ודוקא משום שלעתים מיבצעיהם אינם ידועים ונגלוים לכולם, אין ספק בכך שהישגיהם המרשימים והמוערכים של שרותי המודיעין נושאים בחובם תרומה חיונית לבטחון המדינה. ויה מה־עיקיות ידועות וגלויות לפנינו. שרותים אלה רכאים להתגאות כהשגיהם וכתוצאות מאמציהם ומדינת ישראל חבה להם הוקרה והערכה.

במה עסק הדו"ח

8. הדו"ח הזה מתייחס לשיקוליהם, פעולותיהם והליכי הכרעתם של חברי ממשלה, עובדי מדינה וקצינים שהיו מעורבים במדינה זו או אחרת במצבים שנוצרו עקב העסקתו של ג'ונתן פולארד.

התקופה הראשונה שדו"ח זה חל עליה נפתחת בסוף מאי 1984, כאשר פולארד הצליח בראשונה ביוזמתו לקשור מגע עם קצין בחיל האויר הישראלי — אל"מ אביאם סלע — ומאז ואילך המשיכו ישראלים לקיים קשר עם פולארד בארה"ב, בישראל ובצרפת, עד למאסרו בידי שלטונות ארה"ב ביום 19 בנובמבר 1985. לאורך התקופה הזאת מופעל פולארד על ידי רפאל איתן ועוזריו בלשכה לקשרי מדע (לק"מ).

9. מאסרו, משפטו והרשעתו של פולארד הוציאו את הנושא הזה לרשות הרבים וחייבו מעורבותם של הממשלה והקבינט. העם בישראל הופתע ונחרד בהיוודע פרטים על מבצע ריגול שנעשה בידי ישראלים, עובדי מדינה, אשר הוביל למשבר ביחסי ישראל ארה"ב. כאן מתעוררת בעיית אחריות הממשלה לפני הכנסת והציבור. נוסף על כך, בתחום היחסים בין ישראל וארה"ב השתרדה מתיחות מדאיגה שהקיפה חוגים רחבים מאד בציבור האמריקני האוהד. הממשלה נתבעה לפעול לתיקונו של פן חשוב במסכת הקשרים בינלאומיים כל ישראל.

מה ידע הדרג המדיני?

10. כאשר התפרסמה הידיעה על מאסרו של פולארד, הודיע ראש הממשלה שמעון פרס כי מדובר במיבצע שנעשה בלי ידיעתו ורשותו של הדרג המדיני. דברים אלה נמסרו למזכיר המדינה של ארה"ב, ג'ורג' שולץ, במעמד רשמי ומחייב בשיחת טלפון שולץ־פרס שהתקיימה בליל 30 בנובמבר 1 בדצמבר 1985. הודעה ברוח זו נמסרה גם לאמצעי התקשורת.

רפי איתן נשא באחריות הישירה והמלאה לגייס את פולארד ולהפעילו. לא דיווח לממונים וממילא לא קיבל כל אישור לכך.

11. השאלה אם הדרג המדיני ידע על הפעלת פולארד היא נקודה כה משמעותית, שראינו לטרוח הרבה כדי להבהיר אותה עד תום. לא הססנו לחקור כל אלה שהיו מסוגלים לשפוך אור על אפשרות ידיעתו של הדרג המדיני. אילו היתה כזאת, לא נעלם מאתנו שכמה מאלה שהופיעו בפני ועדת המשנה היו מטבע המצב יוצאים נשכרים מבחינה אישית, אילו אפשר היה לתלות את קולר האחריות הישירה לידיעתם במצב באחד, או באחדים, מחברי הממשלה.

12. הבירור שקיימנו בסוגיה זו העלה את המסקנה כדלקמן שנתקבלה על ידי הועדה: מכלול הראיות שהובאו בפני הועדה על ידי כל העדים הנוגעים בדבר אכן מאשר מעבר לכל ספק את המסקנה כי הדרגים המבצעים (דהיינו: הלק"מ בראשות רפי איתן) החליטו על גיוסו של פולארד והפעלתו ללא כל בדיקה, התייעצות או קבלת רשות ישירה או עקיפה מהדרג המדיני.

13. הושמע בועדה טיעון כי במבצעים מודיעיניים מסוג מסויים מוטב לא לדווח לדרג מדיני ממונה על פרטים מדויקים של מבצעים, אפיון מקורות ותאור מבצעים וכי עדיף כי אנשי הביצוע, ימנעו מלבקש מראש אישורים מדרג מדיני ממונה לגיוס מקורות רגישים.

הועדה שוללת גישה זו ככלל. אמנם לראש ודרג מדיניות ניתן שקול דעת בהפעלת סמכותו גם במקרים רגישים. אך ככלל עליו למסור דיווח לדרג מדיני ממונה ו/או לבקש אישורים מפנו שאם לא כן תישלל כדרג זה היכולת לקיים את חובת הפיקוח הציל והאפשרות למנוע קיום מבצעים מסויימים.

אין אצל רבין שום מאמץ לקיים נוהלי מעקב ולהדק את הפיקוח כפי שהיה חייב לעשות - נטל האחריות המיניסטריאלית שחל עליו עומד מעל לכל ספק.

מבצע פרטיזני או אחריות המדינה?

14. עם חשיפתו של פולארד הודיעה ממשלת ישראל כי מדובר במבצע שנעשה ללא אישור הדרג המדיני וללא ידיעתו. בהמשך, תואר המבצע כ"אירוע פרטיזני", הנעשה באופן פרטי על ידי מי שלא הוסמכו לכך. בלועזית דווח הביטוי ROGUE OPERATION.

ההודעה כיבוד אי ידיעת הדרג המדיני ואי מתן אישור על ידו היא נכונה, ואילו הגדרת המבצע כ"פרטיזני" היא חסרת שחר.

15. עובדה ניצחת היא שההחלטה להפעיל את פולארד כפי שהופעל וכן כל שלבי הביצוע שהשתרעו על פני שנה וחצי, נעשו על ידי עובדי מדינה שנאבר את מינויים וסמכותם מידי הממשלה, וביתר דיוק, ממערכת הבטחון של מדינת ישראל. כל הפעילויות של אנשי המבצעים והכספים שנמסרו לפולארד עצמו, באו ממשאבים של המדינה שהוצאו ללא אישור הדרג המדיני וללא ידיעתו.

הפעלתו של שרם בפני הועדה ועדותו - מחלוקת בין הליכוד והמערך. המערך: פרס הכשל! הליכוד: פרס נכשל באמירת אי־אמת, אך בתום לב!

אי ידיעתו של הדרג המדיני ואי מתן אישור על ידו אין בהם כדי לבטל אחריותה של ממשלת ישראל למצב שנוצר.

הקביעה שהדרג המדיני לא ידע היא אמיתית, אך אין היא פותרת את בעיית האחריות הלאומית והמיניסטריאלית הנובעת ממעורבותם של אנשי מנגנון הכפפים לדרג המדיני. העיקרון: "האצילות מחייבת" אינו בא על סיפוקו אם ייקבע כלל שבכל מחדל או תקלה רק עובדי מדינה יעמדו בטווח הביקורת ובעלי האחריות מהדרג המדיני ינטשו אותם בשטח.

16. בענייין המדון הממשלה כבר הכירה באחריותה במשתמע: (א) ע"י התחייבותה לתקן את המצב (ב) על ידי התחייבותה לפרק את היחידה שחרגה מסמכותה (ג) על ידי ההבטחה לקרוא את האחראים לסדר (ד) על ידי הודעת ההתנצלות של שר הבטחון בשם הממשלה.

על אף העדר כל ידיעה ו/או אישור מניסטריאלי למבצע טוב תעשה הממשלה אם תאמר בצורה חד משמעית כי מדינת ישראל מודה באחריותה, ותוסיף לפעול לתיקון הנזקים האלה וכמה מעורביה היו מעורבים בפעולה זו.

רפי איתן

1. רפי איתן נושא באחריות הישירה והמלאה להחלטה לגייס את פולארד ולהפעילו, הוא לא דיווח על כך לממונים אליו וממילא לא קיבל כל אישור לכך. הוא חייב היה להבין שמעשה כזה עלול לסכן אינטרסים חשובים של ישראל ולפגוע ביחסי הידידות בין ישראל לארה"ב.

2. רפי איתן, שירת את המדינה במשך שנים רבות באמונות ללא גבול, בדביקות ללא מצרים, ורשם לזכותו הישגים במיגוון של תפקידים, שתרמו לבטחון המדינה.

3. הושמעה דעה בועדה שעצם מינויו של רפי איתן כראש לק"מ היה בגדר של משגה המחייב את השר הממנה, אריאל שרון, באחריות כבדה, הוטל עליו כפל תפקידים כראש לק"מ הכפוף למשהב"ט, ויועץ למלחמה בטרור הכפוף לראש הממשלה.

לפי דעה זו סידור כזה היה כמעט הזמנה לחוסר יעילות ולסכנה שבעל התפקידים יוכל בנקל להתחמק מפיקוח בהיות כפיפותו מפוצלת בין שתי רשויות.

עם כל כובד משקלו של שיקול זה, רוב חברי הועדה ראו טעות המינוי כחכמה שלאחר מעשה. דעת הרוב היתה שבנסיבות הזמן ולפי המצב שנצטייר בזמן המינוי, היה מינויו של איתן נחשב כטבעי בשים לב לכישוריו.

4. בנושא פולארד, לא גילה תבונה ואף הפגין חוסר שיקול דעת וגרם לקשיים מרובים למדינת ישראל. לפגיעה ביחסי ישראל ארה"ב, ולפגוע ביחסים עם יהודי ארה"ב.

רפי איתן נענש בכך שהורחק מתפקידו כראש הלק"מ ושלא יוכל לעסוק עוד בענייני מודיעין.

הסתייגות חה"כ חד מגג

1. הדו"ח הפומבי של הועדה המתייחס לחלקו ומידת אחריותו של ראש הלק"מ מר רפאל איתן גודם עוול לאיש, לעובדי היחידה עליה היה מופקד ולענין כולו.

מטבע הדברים, מנועה היתה הועדה לפרט בדו"ח זה, משום סמכויותו, פרטים רבים, אשר היו מעידים על אופיה של היחידה עליה היה מופקד והמסקנה הברורה הנובעת מהן, שגיוס פולארד והפעלתו נעשו בסמכות, ואמנם חברי הועדה מסכימים כי רפי איתן לא חרג מסמכות שהיתה לו.

זאת היתה הסיבה שעם חשיפתו של פולארד הודיע ראש הממשלה מר שמעון פרס בכנסת הלשון: "...אנחנו לא רוצים חקירה, כי היא תגלה דברים שאנחנו יודעים אותם." ושר הבטחון יצחק רבין החזיק אותו והודיע לקבינט ב־28 בנובמבר 1985: "אין פה ולא תהיה עריפת ראשים".

2. רפי איתן תרם בארבעים שנות עבודתו בשירות המדינה תרומה גדולה ויחודית. הישגיו המזהירים במסגרת עבודתו בזרועות הבטחון השונות לא קיבלו פומבי ואינם יכולים לקבל פומבי, אבל עובדה היא שההערכה האישית תרומתו העצומה למדינת ישראל היא נחלת כל חברי הועדה ללא יוצא מן הכלל.

עם כניסתו של מר שמעון פרס לתפקיד ראש הממשלה בשלהי 1984 הוא דאג, ממניעים בלתי מובנים ובלתי ברורים, להרחיקו ממשרד ראש הממשלה ולמנות אחר תחתיו. למרות העוול הזה, לא עזב רפי איתן את שירות המדינה והמשיך להשקיע את מיטב מירצו וכישוריו במסגרת תפקידו, שהצטמצם לפעילות במשרד הבטחון בלבד, בתקופה בה עמד מר איתן בראשות הלשכה היא הגיעה לשיא הישגיה. אחד מבכירי הבטחון שהופיעו בפני הועדה היטיב לבטא זאת בלשונו: "עד שרפי הגיע דיברנו על לק"מ, מאז שרפי הגיע קראנו ללק"מ — רפי". החומר של רפי איתן הוגדר לא אחת בדרגים הגבוהים ביותר כ"חומר שלא יסולא בפז".

3. בשלבים הראשונים של גיוס פולארד, הבין רפי איתן את הרגישות המיוחדת והקפיד להגדיר במסמך מפורט את הסכנות הכרוכות בהפעלת פולארד, והורה באותו מסמך על כללי פעולה וזהירות מיוחדים. בדיעבד מסתבר, שהוראותיו של רפי איתן לא מולאו וגם בהצהרתו בפני הועדה: "אני מוכן לקחת האחריות היא עצמי", אין משום הסכמה של הועדה כי האחריות היא אמנם שלו. ניסיונו של מר רפי איתן בהופעתו בועדה היה לנקות מכל שגיאה את הדרג הממונה עליו את הדרג הכפוף לו ואת המעורבים האחרים בפרשה ראויים להערכה על המחווה החברית של אחוות לוחמים אולם אינו יכול להוביל את הועדה למסקנה כי השגיאות שהיו במבצע הן של רפי איתן ועליו חלה כל האחריות.

4. הטענה כאילו רפי איתן הרחיק לכת בהסתייעות בקצין צה"ל במבצע מודיעיני שאינו קשור לצבא אינה נכונה. הוכח בועדה כי אל"מ אביאם סלע סייע ללק"מ רק אחרי שרפי איתן פנה למפקד חיל האויר ומפקד חיל האויר אישר בכתב לאל"מ סלע לשתף פעולה עם הלק"מ.

אין ספק כי היתה מוטלת חובה על ממשלת ישראל להציע שיתוף פעולה מיידי עם ממשלת ארצות הברית בעקבות חשיפת פולארד - הזעם האמריקני היה מוצדק.

5. התקופה הקריטית שלפני נפילת פולארד היה קיץ וסתיו 1985. בראשית יוני 1985 מובהל מר איתן לבית החולים כשהוא פגוע בעיניו. ב־3 באוקטובר 1985 חזר אליו מאור עיניו והוא שב לעבודה חלקית. אני מניח, כי בתנאים רגילים הוא היה מצליח לזהות מילוי הוראותיו להפסק הקשר עם פולארד, ופעולה זו נמנעה ממנו בשל מחלתו. כאן המקום להזכיר כי גם שובו של רפי איתן לעבודה באוקטובר היה בעודו סובל בעיניו ובעודו מוגבל מבחינה פיסית.

6. מיד עם כשלון המבצע דאג מר רפי איתן להודיע לראש הממשלה, כי הוא נוטל את האחריות על עצמו. הקרבה אישית זאת באה במסגרת ראייתו את האחריות על עצמו. הקרבה אישית זאת באה במסגרת ראייתו את העניין כעוסק בדיני נפשות ומתוך תקווה שהתקלה לא תתפתח לפרשה סבוכה וקשה. הואיל ותנאי זה לא מולא ושגיאות שנעשו על ידי הדרג המדיני גרמו להתפתחות ה"תקלה" ל"פרשה", אין מקום להענות לפניותו של איתן ולהסכים. כך לא היה מקום ואין מקום לניסוח המופיע בדו"ח כי יש אמריקאים המפקפקים בכנות העונש שהוטל על רפי איתן.

עם חשיפתו של פולארד חרב על רפי איתן עולמו.

(המשך בעמוד ב')

דו"ח ועדת רוטנשטרייך־צור

ועדה ממשלתית

הממשלה כולה כחטיבה אחת נושאת באחריות בפני הכנסת על המחדלים

ביום י"א אדר התשמ"ז 12 מרס 1987 מינה ראש הממשלה את הרשומים מטה לשמש ועדת בירור בת שני חברים בקשר למקרה פולארד.

להלן כתב המינוי:

אל: עו"ד ד"ר יהושע רוטנשטרייך
רב אלוף (מיל.) צבי צור
כתב מינוי

א. ביום י' באדר התשמ"ז (11.3.87) החליט הקבינט על כינון ועדת בירור בת שני חברים בקשר למקרה פולארד.

ב. בהתאם לכך, הנני מתכבד למנותכם כחברים בועדת הבירור לנושא זה. ד"ר רוטנשטרייך יכהן כיו"ר הוועדה.

ג. בעבודתכם תהיו מוסמכים לקבל כל מידע דרוש לפי שיקולכם, בעל־פה ובמסמכים, באשר למקרה זה, מכל אדם שתמצאו לנכון.

ד. על דיוניכם יחולו כללי הסודיות המחוייבים בכל הנוגע לשמירת בטחון המדינה ויחסי החוץ שלה.

ה. אודה אם תגישו לממשלה באמצעותי את דו"חכם, לרבות המלצות ככל שתמצאו לנכון, בהקדם האפשרי.

בברכה
יצחק שמיר

הקדמה

1. הוועדה קיימה 35 ישיבות שבהן ראיינה 23 עדים, חלקם הוזמנו מספר פעמים כדי לאמת את העדויות שהושמעו. נוסף על כך קיימה הוועדה ישיבות רבות שנועדו לדיונים פנימיים בין חבריה. כן הסתייעה הוועדה באנשים שפנתה אליהם כדי להיעזר במידע אשר ברשותם.

2. יש להדגיש כי כל העדים שהוזמנו על ידי הוועדה הופיעו בפניה והעדויות שנמסרו לה היו מלאות, לפי מיטב הבנתה. הוועדה עיינה במסמכים רבים וקיבלה לידיה כל מסמך שביקשה.

3. מאחר שהעניינים שבהם דנה הוועדה נוגעים לבטחון המדינה, היא ממליצה כי הדו"ח כולו ישא סיווג "סודי ביותר", וכי יפורסם ברבים רק אותו חלק המובא להלן.

4. יש לזכור, כי נגד חלק מהמעורבים בפרשה הוגש גיליון אישום בארה"ב וכלפי חלק מהם מתנהל עדיין תהליך של ביטול החיסיון שהוענק להם. מסיבה זו, ובכדי שלא לפגוע בזכויותיהם של המעורבים להגן על האינטרסים שלהם, הגבילה הוועדה את עצמה לצורת פרסום המסקנות המובאות להלן והיא מצפה להבנה מצד הציבור על צעדה זה.

שגריר ארצות הברית ראה את דו"ח ועדת רוטנשטרייך לפני שזה נמסר לממשלה

שגריר ארה"ב בישראל ראה את הדו"ח וועדת רוטנשטרייך לפני שראו אותו חברי הממשלה, הדבר עורר מורת רוח אצל חברי הממשלה והם הביעו תמיהה על כך. — זאת גילה השר גד יעקובי.

שרים אחרים הביעו תרעומת על שועדת רוטנשטרייך לא הזמינה את חברי הממשלה לפני שהטילה את מלוא האחריות על הממשלה כולה.

הם ציינו כי הממשלה מעולם לא דנה בפרשת פולארד, הדיונים בנושא זה נערכו רק במסגרת הקבינט.

מתוך מסקנות ועדת הבירור למקרה פולארד

כללי

5. פרשת פולארד התחילה במחצית הראשונה של שנת 1984 ונסתיימה לקראת סוף שנת 1985.

6. בראש "הלשכה לקשרי מדע", הגוף האחראי לגיוסו ולהפעלתו של פולארד, עמד באותו זמן רפאל איתן.

על הממשלה כולה ועל כל אחד משריה מוטלת החובה לוודא כי יוסקו המסקנות המתאימות המתבקשות מהדו"ח וכי לא יישנו מחדלים שנצפו בו.

7. שרי הבטחון באותה תקופה היו מר מ' ארנס (מ־24.2.83 ועד 13.9.84) ומר י. רבין (מספטמבר 1984).

8. לאחר מעצרו של פולארד ודכוה פעילות הממשלה בעניין זה בידי ראש הממשלה דאז (ש' פרס), מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ (י' שמיר) ושר הבטחון (י' רבין).

9. שלושת השרים הנ"ל מינו צוות מקצועי לטיפול במגעים עם שלטונות ארה"ב בעניין הפרשה. צוות זה דיווח לאותם שלושת השרים ופעל לפי הוראותיהם.

רפאל איתן

10. כשנתמנה רפאל איתן לתפקידו כראש "הלשכה לקשרי מדע" היה מאחוריו עבר בטחוני רב זכויות וניסיון מופלג בתחום המודיעין.

11. על אף שלטענתו חלק מדרכי הפעולה של "הלשכה לקשרי מדע" לא נראו לו, הוא לא פעל מספיק לשינוי המצב.

12. על אף העובדה שנפגש, ביוזמתו, מספר פעמים לא רב עם הדרג המדיני, הוא לא התייעץ עם שרים הנוגעים בדבר על גיוסו של פולארד ועל הפעלתו.

13. לא היה מקום לגיוסו של פולארד ולהפעלתו.

14. יש מקום לביקורת על אופן ניהול "הלשכה לקשרי מדע" באותה תקופה. באותו זמן שימש רפאל איתן, בחלק מהתקופה, גם יועץ ראש הממשלה לענייני טרור וגם טיפל בעניינים אחרים.

15. ההחלטה על פירוק "הלשכה לקשרי מדע" בתנאים שנוצרו היתה החלטה במקומה. רפאל איתן הוצא ממערכת הבטחון אחרי שנים רבות של פעילות בה. יש לראות בכך עונש חמור יותר.

16. השרים שמינו את רפאל איתן לכהונת יו"ר מועצת המנהלים של "חברת כימיקלים לישראל", לאחר שפורקה "הלשכה לקשרי מדע" והוא שוחרר ממערכת הבטחון, לא גילו רגישות מספקת ביחס להדים שמינוי כזה עלול לעורר על רקע הפרשה כולה.

אל"מ אביאם סלע

17. התנהגותו של אל"מ סלע בשלבים מסויימים של פרשת פולארד לא היתה סבירה. הסתבכותו היתה, בחלקה, תוצאה של יוזמה מיותרת מצידו להיות מעורב במקרה של פולארד.

18. הלחצים שהופעלו על הרמטכ"ל ועל שר הבטחון לקידומו של אל"מ סלע, ולמינויו כמפקד בסיס חיל נוף, נראים לנו, בלשון המעטה, כלא מוצדקים. התפטרותו מתפקיד זה, נוכח הביקורת שמינוי זה עורר בארץ ובחו"ל, נראית לנו כנכונה.

אחריות הדרג המדיני בתקופת הפעלת פולארד

19. פולארד גויס והופעל בתקופת כהונתו של השר מ' ארנס כשר הבטחון והמשיך להיות מופעל בתקופת כהונתו של השר י. רבין כשר הבטחון. ההבדל בין השניים הוא משך כהונתם בתקופת מקרה פולארד.

20. שני השרים הנ"ל לא ידעו על גיוסו והפעלתו של פולארד ולא על מיקום עבודתו, וכמובן שלא נתבקשו לאשר גיוסו.

21. מערכת הבקרה של משרד הבטחון על "הלשכה לקשרי מדע", פעלה באופן חלקי ביותר ולא עקבה מקרוב אחר פעולותיה.

22. לא נערכו בדיקות והערכות מחודש, תקופתיות, של היעדים, המשימות ומדיניות הפעולה של "הלשכה לקשרי מדע".

אחריות הדרג המדיני לטיפול בפרשת פולארד לאחר מעצרו

23. ראש הממשלה (ש. פרס) מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ (י. שמיר) ושר הבטחון (י. רבין) פעלו בנושא זה כצוות מלוכד שהחלים במשותף על כל דרכי הפעולה.

24. לא נעשה מאמץ מספיק על־ידי הדרג המדיני לבירור העובדות הדרושות, כדי לבסס עליהן את ההחלטות שקיבל, הנוגעות לעניין.

25. עם זאת, עצם ההחלטה, באותה עת, על שיתוף הפעולה עם שלטונות ארה"ב לבירור הפרשה, נראית לנו סבירה.

26. הצוות המקצועי שהוטל עליו לטפל בנושא, תישאל אמנם חלק מהאנשים המעורבים, אך הוא לא ראה במשימה שלו תיחקור מלא של הפרשה.

27. מסיבה זו מסר הצוות לשלטונות ארה"ב, במסגרת ההסכם שהושג בעניין זה, עובדות לא מלאות (מחוסר מידע מספיק) דבר שגרם לפגיעה באמינותנו.

28. הביקורת שיש לנו ביחס לשלושה השרים היא בעובדה שלא דאגו לבירור העובדות בצורה מספקת לפני מסירתן לשלטונות ארה"ב.

29. עם זאת, יש להדגיש כי עובדה זו נגרמה בגלל לחץ זמן, הלם הפרשה וההפתעה שנגרמה לדרג המדיני בגינה, וכן הרצון הכן לשתף פעולה עם שלטונות ארה"ב, במסגרת ההגבלות הבטחוניות המובנות.

מסקנה

30. אחריותם של שרי הבטחון בזמן ההפעלה של פולארד היא אחריות למעשה או למחדל של הכפופים להם ולאי־בניית מערכת בקרה יעילה על "הלשכה לקשרי מדע". אחריותם של השרים אחרי המעצר היא אחריות ישירה לקביעת שיטת הטיפול בפרשה.

31. במשטר שלנו, כל הממשלה כחטיבה אחת נושאת באחריות בפני הכנסת. אמנם כל אחד מהשרים, בהיותו ממונה על משרד, מכלא תפקיד מוגדר ויחודי, אך מבחינת חברות בממשלה ומבחינת אחריותה הפרלמנטרית של הממשלה, אין השר אלא חלק בלתי נפרד מהגוף הכולל שהוא הממשלה.

32. על הממשלה כולה ועל כל אחד משריה מוטלת החובה לוודא כי יוסקו המסקנות המתאימות המתבקשות מהדו"ח, וכי לא יישנו המחדלים שצויינו בו.

33. לדעתנו, הממשלה כולה חייבת לקבל על עצמה את האחריות על כל המחדלים שצויינו בדו"ח שהוגש, ולהודיע על כך ברבים.

לקראת מתן תורה

...ואין זמן שלא היתה בו התבוננות וחידוש הענינים, והיו חכמי כל דור משימים דברי הקודמים עיקר והיו לומדים ומחדשים ענינים. ויש שנפלה בהם מחלוקת בין שתי דיעות, זה אומר בכה וזה אומר בכה, זה סובר סברא שנתחזקה לדעתו וזה סובר סברא שנתחזקה לדעתו — כי מדות ההיקש שעל דרך ההוכחות יקרה בסברותי־הם המקרה הזה. ולא נפלה המחלוקת מפני שטעו בהלכות, שהאחד אומר אמת והשני שקר, אלא משום שסברת כל אחד ואחד מהם היתה לפי שכלו ולפי מה שיש בידו מן העיקרים — היו הולכים אחר הרוב, כמו שנאמר "אחרי רבים להטות" (הקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה).

נתן קוטלר

מאמר ראשון בסידרה

תורה היא וללימוד היא צריכה
שיטות לימוד - קוים וציוני דרך

קדמות הפלפול ★ הרקע ההיסטורי לצמיחת דרכי העיון ★ הפלפול המקומי והפלפול ההשוואתי ★ הניתוח ההלכתי בש"ס ★ המאירי על דרך הלימוד הקדמון והתפתחות המחלוקות ★ הנצי"ב על אור הפלפול שבקע מתוך ה"מחשכים" דוקא ★ הגר"י הוטנר על מחשבת התורה ופריון התורה

ללמד "קצות" ו"נתיבות" ו"רבי עקיבא איגר" ו"ר' חיים"; לעסוק באיזה "גדר" של מעשה וחלות בקנינים או באיזה "קוועטש" יסודי ביבום, זיקה, שור המזיק, אדם המזיק, שליח להולכה, שליח לקבלה... באיזה "דערהער" של ר' ברוך בר...

— מאפיין מאד את שיטת הלימוד הנפוצה ביותר מזה כיובל שנים בעולם הישיבות; אך בהונגריה למדו אחרת... ובפולין בתקופה הגדול גם כן; אבל עובדה היא, שמאז הרצה ר' חיים זצ"ל את שיעורו הראשון בוולוז'ין הלכה שיטת לימודו וכבשה בסערה בית מדרש אחר בית מדרש ואסכולה אחרי אסכולה; כל צורב ובר בי רב ששמע 'דרכו ההגיונית' הגיעה לאזניו "נדלק" ושוב לא הבין אחרת...

כיום, רוב מנינו ובנינו של ציבור לומדי הישיבות הקדושות בעולם כולו אינו מכיר שום שיטת לימוד אחרת מזו אשר עושה את מקומן של שיטות פלפול. שונות — מהן שזכות קיומן שנוי היה במחלוקת ממושכת בין גדולי ישראל, זמן שרוב "ספרי" הש"ס והדרוש קיימים על פיהם, אם כי גם אלמנטים ר' חיימ"יים הם אינם חסרים...

שיטות לימוד - - - שיטת הפלפול מצלצלת כמרחוק כששה עתיקת יומין ששמשה כאילו שוקעת בשמי עולם התורה וכאילו במקומה עולה ועולה שמש ההגיון הזורחת אל עבר כל עולם התורה כרחבי תבל.

ברם, את עיר המאורות הגדולים הללו בדרכי הלימוד תלו דירי עולם. מלאכי אלוקים ברקיע בית מדרשם להאיר להם את מחשכי התלמוד. ובעצם, מי אנו שנבוא אחר המלכים, קדושי עליון, כדי להעריך את ערך שיטותיהם ודרכיהם הנפרדות במים אדירים, במצולות ים התלמוד "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם הם כבני אדם אנו כחמורים" ולא עצמך — חמורים באים לערוך "מחקר" על בני אדם ובני אדם מתיימרים לחקור עשתונותיהם של מלאכים שרפי עליון - - -

עם זאת, תורה היא וללמוד אנו צריכים — מה צורך בשיטות לימוד, מה טיבן של השיטות ומה טיב הקרקע שעליהן צמחו תבנו, מאז קבלת התורה, כאשר משה רבנו ע"ה, "נהג טוב עין בישראל" שגילה להם את הפלפול (נדרים לח.) עד עתניאל בן קנז שהחזיר בפלפולו "אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים" שנשתכחו בימי אבלו של משה, דרך בניהו בן יהוידע "דתני ספרא דבי רבי ביומא דסתווא" ודוד המלך ע"ה שנשא ונתן "במלחמתה של תורה" ושלמה שהיה חוקר ותקן משלים הרבה" דהיינו ש"הטריח עצמו לחקור על כל מה שקיבל כבר, והורה הדרך איך באו לידי גמירא זו" וגם "הראה לדעת שרשים אחרים שאינם מקובלים עדיין ועי"כ יש לעמוד עליהן מתוך הכרעות ופלפול" (הנצי"ב) עד יאשיהו שממנו למדו "החרש והמסגר" "שהיו חכמים גדולים בתורה" תבדו יהריבן עם אנשי כנסת הגדולה שהזהירו להעמיד תלמידים הרבה, כדי לישא וליתן עמהם בפלפולה של תורה.

...ואנשי כנסת הגדולה הזהירו ותקנו בזה ואמרו שלשה דברים: "הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה". וכלם הוא סיבה להגדיל הפלפול והחקירה בישראל. ופירוש "הוו מתונים בדין" — שלא תמהרו בשקול הדעת, אלא להטיל ספקות ולחקור ולהעמיק עד שיבוא להכרעה ברורה. וגם ע"י דיבוק התלמידים ושאלותיהם, הרבה תורה וחכמה יוצאת... ועד הזהירו לעשות סייגים לתורה היינו אסמכתות וגזרות דרבנן. ועל ידי זה מתרבה הדעת והחקירה מהו דאורייתא ומהו דרבנן...
(קדמת העמק לשאלתות דרב אחאי).

ועד לחכמי המשנה והגמרא, תנאים ואמוראים, שכל עיקר ענינם, לחקור ולדרוש ולשקול ולטרות, להקשות ולתרץ ולפטר את המקובלות ושאינן מקובלות, כדי להוציא לאור תעלומות חכמה.

ומחכמי התלמוד, דרך תקופת הגאונים והשר בותיהם, עד תקופת צמיחת התורה באיטליה וב־ספרד, מקומם שם צלה ופרח העיון בתלמוד — יותר מימי תקופת הגאונים שרוב הקבלות המסורות הגרסאות הפירושים מסודים וסדורים היו להם עדיין — עד לצמיחות דרך הקושיות הפלפולים מסוגיה אחת לחברתה — במרחבי הש"ס כולו — על ידי חכמי אשכנז וצרפת, אלה בעלי התוספות שעשו את הש"ס "ככדור אחד... המכוהו וגלגלוהו ממקום למקום" — שנראה לנו כחלום מבלי פותר מבלי עיקר אלא, סוגיה זו אומרת בכה וסוגיה זו אומרת בכה ולא קרב אל זה — ונמצא מיושר המתמך ומקושר וכל התחומות יתפשרו והוכן מסקי השדר — דברי המהרש"ל.

ומימי הראשונים מקובלים בשיטות לימודם נראים בצליל — זה כולו במחלוקות בין סוגיה לסוגיה זה מחלקם במקריהם וזה בסברותיהם — עד לצמיחת התורה בפולין, כאשר מלכיה הטוו חסד ליהודים אנוסים בהמדינתם מאשכנז, שם נתפרסם רבי יעקב פולק בעל שיטת ה"חילוקים" שהרימה עד רום רקיע את קרן לימוד התורה, על אף ההתנגדות העצומה לה זכתה. בעלי החילוקים התעסקו רבות עם תלמידיהם בדברי חידוד ופלפול שעינם להתיר בדים סותרים לכאורה בש"ס ומ־פרשיו, על ידי חילוק והפרדה המוסברים על ידי מובאות ודיוקים ממרחבי התלמוד והמפרשים.

...ומקובל בידינו, כשרבי יעקב פולאק הגיע לפולין לערך בשנת הש' כשהיו ימים קשים לכלל ישראל והיה מדבר שמם וריק מתורה והוא בפלפול החזיר העטרה ליושנה קרן התורה ולקרב את כל בני פולין ללימוד התו־רה... המשיכו בזה לב התלמידים... ובדרך זה המשיכו ר' יעקב מלובלין ובנו הר' העשיל, רבבות יהודים לתורה, בזה שהראו לכולם החריפות, המוח והחידוד השכל שיש בתורתנו הקדושה, ולכן אמרו פלפולים עצומים, כענין "פקודי ה' ישרים משמחי לב"...
(האדמו"ר מקלויזנבורג שליט"א)

וממיהם עד ימי הגר"א, ר' עקיבא איגר, ה"קצות החושן" וה"נתיבות" זכר כולם לברכה, ששיטת לימודם היא "הופעה מופלאה אשר אין להסבירה אלא כמופת על השגחה עליונה, מה שדוקא בדור זה הפחות והשפל, הרחוק מכל מחשבה ועיון, דוקא בדור זה נתגלו אורות עומק פנימיות התורה על פי פשוטו" — כדברי רבי אריה לייב מאלין ז"ל — שיטה אשר לימדה להעמיק במהות כל יסוד וסברא והלכה "בר במקום" לנתחם בצורתם המופשטת הטהורה־מעשית ולגלות אבן שתייתם שעליה ניבנו והוצבו — עד להופעת שמשו של רבי חיים מבריסק זצ"ל שכדברי הגאון הנ"ל בקובץ "התבונה" הראשון: "כמלאך מרום שולח, לגלות אור עומק הבנת התורה... של דקות ועומק הלכה על פי פשוטו ופתח שערים רחבים, שערי אורה. ותלמידיו אחריו... אשר הרחיבו והעמידו תורה על תלה, קבעה כמסמרים והאירה הארץ מכבודם; תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם נפקחו עיניהם באורה של תורה, והכל התחילו להיות נכנסים ויוצאים בהם".

אך בטרם נתעסק בהרחבה בכל השתלשלות זו בדרכי הלימוד ובמהותן של הדרכים מאז עד הנה, עלינו לסקור קמעא את הרקע ההיסטורי של מסירת התורה מדור לדור, כפי שזה מתבאר מפתיחת המאירי למסכת אבות ופתיחתו המאלפת של רבי נפתלי צבי יהודה ברלין זצ"ל ל"שאילתות"; כמו כן, מדברי המבוא החשובים של הרב יהושע הוטנר שי' לאנציקלופדיה התלמודית חלק ט"ז "הגרש"י זוין ז"ל כפתיחה של תקופה בספרות ההלכה" ועוד.

הירושלמי בסנהדרין שואל שאלה עקרונית ביותר: מדוע לא נכתבה התורה שבעל פה, מל־כתחילה, כאשר ניתנה התורה, הרי בכך היו נחסכות כל הספקות וכל הקושיות והכל היה נהיר וכהיר וצהיר? והוא מתרץ, שכוונה גדולה היתה כאן, כוונה החובקת זרועות עולם, והיא: "אילו ניתנה התורה חתוכה לא היתה לרגל עמידה" כלומר, אילו ניתנה כל התורה ברורה וכתובה מעיקרה, לא היה מקום לעמוד ולעיין ולפלפל בו כל עיקר, אלא לשנן ותו לא. עכשיו שלא נכתבו התורות שבעל פה, "כל ההוגה בהן טועם טעם בשר" וכפירש"י: "בכל שעה שאדם מחזר בדברי תורה מוצא בהן טעם". וכפי שמסביר הרב הוטנר: "אילו נכתבה התורה שבעל פה בסיני והיתה חתוכה, קשה היה לחדש בה ולא היה מקום לרגל לעמוד; בכל ענין וענין היה המקום תפוס בהלכות מפורשות ופסוקות וקשה היה לעסק התורה החדשני להאחז בהן. לפיכך לא נכתבה התושבע"פ, בכדי שיהיה מקום לרגל לעמוד ולמען תוכל המחשבה התורנית לפרוח לרבות ולמצוא בה לעולם טעמים חדשים".

רצונו יתברך היה אפוא שעם קודשו יעמול בתורה ויהגה בה יומם ולילה; כביכול, ביקש נותן התורה כי זו תהיה של הלומד "ובתורתו" יהגה, שהוא עצמו יחדש בה, יתפלפל בה ויבנה אותה אבן לאבן עד שתהיה שלו ממש.

אי לכך ניתנה התורה ברובה הגדול בעל פה "וכבר אמרו בגמרא "לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה" שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל". והוא כריתת ברית והאהבה הנפלאה, שנתן לנו תורה שבע"פ במתנה גמורה, ממדבר מתנה, כפי הכרעת החכמים. ואמרו בש"ס: "תורה רובה בע"פ ומעוטה בכתב" שנאמר "אכתוב לך רובי תורתי כמו זר נחשבו" והיינו, דאם היה הכל בכתב מיד ה' עלינו השכיל, אנחנו כמו זר נחשבנו, כי מה לשכל אנושי להבין בתורת ה'? אבל בתורה שבעל פה — משלנו הוא!" — דברי רבי אריה לייב הכהן זלל"ה בהקדמה לספרו הידוע "קצות החושן".

לכך מצטרפת העובדה שאף כי נגלה לו למשה מפי הגבורה "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש" הרי אם בא לכתוב את כל החידושים והספיקות בדין שעתידים להתעורר בכל דור ודור עד סוף כל הדורות, לפי הצרכים והאפשרויות והסביבות השונות המתיילדות בעולם. בלי הרף, לא היו מספיקים כל אילי נביות לבארם, שאילו כל הימים דיו וכל אגמים קולמוסים, אי אפשר לבאר ולפרש כל צד של ספק וכל הכרעה בכל צורה משאלות החיים השונות והמשונות, לאלפי אלפים ורבי רבבות צורות ופנים, וריאציות וקומבינציות, עד אין סוף ואין תכלית. נמסרו רק העקרונות והשרשים ואידך זיל גמור.

עקרונות ושרשים הללו הינם בראש ובראשונה אלה שבתורה שבכתב. בעל פה ניתנו לנו שורשים ועקרים רבים, פי כמה וכמה ואף הם היו ברורים בלי כל פקפוק לכל בר בי רב עד סוף זמן הנביאים בחורבן הבית הראשון. במשך כל תקופה זאת שממתן תורה עד סוף הבית הראשון "לא ראו עצמם צריכים לכתוב דבר מן הראוי, להיותו נמסר בעל פה ולא היה להם כתוב רק התורה והנבואות, כי כל הצריך להם מבאורי המצוות התלמודיים, הכל היה נמסר להם איש מאיש בשלימות" — כך כותב רבינו מנחם ב"ר שלמה המאירי בהקדמתו לפרקי אבות.

ובכן, היתה תקופה שהתורה ברורה היתה מכל וכל. ברם, הרי מצבים וענינים מתחדשים בעולם ונזקקו לעיין במקובלות כדי להכריע את ההלכה בנוגע לענין המתחדש, לצורך כך היו מתבוננים במה ש"נמסר להם, העקרים והמדות, שמהם היו מוציאים תעלומותיהם לאור ומבררים כל הדינים ומה שלא הספיק בהם בא ההיקש והסברא, לפעמים היו הולכין בו אחר הרוב כאומרו 'אחרי רבים להטות'; ולפעמים היתה הנבואה מבררת להם כל תעמולה... וכל זה באין מחלוקת ביניהם כלל, כי היו סומכין על דברים שהיה ענינם מקובל להם שכך היא ההלכה למשה מסיני והוא כדבר שאין העיון מכחישו ולא אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהם שולטות בו; ולפעמים גם כן היו סומכין קבלותיהם במקראות דרך אסמכתא בעלמא. והכל היה נשאר להם דרך קבלה מאיש לאיש עם מה שיחדשו להם מנהיגיהם לפי הזמן ולפי הצורך המתחדש — בלא מחלוקת". (בית הבחירה שם).

...וכמה דהוה בית המקדש קיים, כל חד וחד הוה מגמר להו לתלמידיה טעמי דאורייתא דמשנה ותלמוד... כי היכי דחזו, והוה נפישי חכמה ולא הוו צריכין לטירחא אחרינא... ולא אתמרו טעמייהו בדברים ידועים, כגון תורת דכתיבי, אלא ידעי וגמרי טעמיה בלבבהון...
(אגרת רב שרירא גאון)

כך, שעוד אז כאשר כל מחלוקת איננה עדיין, אנו מוצאים את יודעי התורה מעיינים בהיקש או כסברא ודנים בדעת של רוב ומיעוט או משתמשים במדות. שהתורה נדרשת בהם ובאסמכתאות. תקופה נפלאה זאת נמשכה כאמור עד שפסקה הנבואה מישראל — הסמכות הגדולה ביותר שעל פיה ישק כל דבר.

תמה תקופת הנביאים ומיד החלה ידיעת התורה להתערפל במקצת, אנשי כנסת הגדולה שהבחינו בכך ו"היכיד בתחילת חסרונם" החלו כל אחד לעצמו לרשום שמועות מרבותיהם, הראשונים — מאחרוני הנביאים והבאים אחריהם — מפי החכמים שלאחר הנביאים; אך לא נכתבו הרבה, שכן, "היה לבם רחב כפתחו של אולם והיו נשענים על טוב מזגם ויושר הבנתם ורוחב לבבם והפלגת שקידתם" - - -

...אמר רבי דוסא בן הרכינס... על מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר שלשה דברים: צרת הבת אסורה; עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית; ומקבלין גרים מן הקרדויין ומן התרמודים... (יבמות טז.)

ככל שהתאחרה התקופה הסמיך הערפל הה־תעבה קמעא קמעא; אבל טרם היתה מחלוקת בישראל בדיני התורה. רק בדור השלישי לתקופת חכמי התלמוד שהחלה לאחר תום תקופת אנשי־כנסת הגדולה — דהיינו בימי יוסי בן יועזר ויוסף בן יוחנן שאחד מהם נשיא ואחד אב־בית־דין וראש ישיבה — היו חלוקים לפעמים הנשיא והאב"ד בדעותיהם ותלמידיו של זה נטו אחריו ושל זה אחרי משנהו; מחלוקת על סמיכת הקרבן ביום טוב, היתה איפוא המחלוקת האחת והיחידה גם מכאן ולהלן. עד שבאו שמאי והלל והוסיפו עוד ארבע (לפי הירושלמי, או שלוש בלבד לפי הבבלי עיין תוס' חגיגה טז. ד"ה יוסי). "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית כשתי תורות" - - -

עידן חדש נפתח אם כן בעסק התורה — שפע של מחלוקות; יש מצדדים לכאן ויש מצדדים לכאן והתלמידים מתפלפלים ומתווכחים. זה בונה וזה סותר, זה מקשה וזה מפרק, זה שואל וחוקר אחר סברתו של "מאן דאמר" זה וזה מדייק בלשונו של "מאן דאמר" אחר ואם באה משנה או ברייתא לידי מי, שאלתו הראשונה: "כמאן?" כמי מהצדדים החולקים באמרה אותה שמועה; ויכוח על שאלה כזו האחרונה יכול להתארך לדפים ארוכים בש"ס — דפים שאינם אלא מהדין והדברים בבית המדרש.

...כי לא תבר להון רבי אלא עיקרין דלהון, ולא בשט דמויי דאית להון והוו צריכין רבנן נמי לפלפולא וסברא... (רש"ג)

ושוב, ככל שחלפו השנים נתפלגו ונתפצלו הדעות. שכן גברה השכחה ונתעוררו ספקות בבר סחאות השמועות שנמסרו מרב לתלמיד מאז קבלת התורה ובעקבות כך גברו ועצמו השקלא וטריית בין הלומדים והתורה גדלה ונתאדרה בבחינת הנאמר בפסוק "יגדיל תורה ויאדיר".

עם הירידה לבבל וההתרחקות מהמקור, ממרכז התורה בארץ ישראל, גברה עוד יותר הזיקה לעיון ופלפול ומעז יצא מתוק, מהעדר הידיעה הברורה צמחו קושיות ותירוצים לרוב ובהרבה הרבה חי־דושים, ציצים ופרחים נתקשטה התורה הקדושה והוסיפו לה חן וכבוד ותפארה.

"הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל" תני רב יוסף, אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחים לתורה — "אותן של יעקב שיבואו לבבל ישרשו ויעשו ציצין ופר־חים לתורה"
(רש"י שבת קמ"ה:)

כך שדוקא שכחת התורה היוותה את הגורם החשוב ביותר לעסק התורה בעיון רב, בפלפול חריף ובחידוד הלכה ומשום כך הבדל ניכר. שבין שני התלמודים, הבבלי והירושלמי, בארץ ישראל היו קרובים יותר למקורות המסורות ואילו בבבל — "במחשכים הושיבני כמתי עולם — אמר ר' ירמיה זה תלמודה של בבל" וכפי שמפליא לבאר זאת הנצי"ב ז"ל הפלא ופלא: "לא שגינו ח"ו תלמוד בבלי, אלא הכי קאמר: באשר בבל היא מצולה שאין בה אור תורה בעצם כלל, רק על ידי אבוקה גדולה של הפלפול דש"ס בבלי יהיה אור גם במחשכים להוציא אור ההוראה... שהוצרכנו להעמיק כל כך ולהתהפך על כל חלקי התורה עד שיצא המכוון; אבל ממילא זכו להגדיל תורה ולעשות אבוקה גדולה מאור התורה; והרי זה דומה למה שהמשילו במדרש קהלת: נכנס לפלטרין של הרבה חדרים ואינו יכול לצאת וצריך לקשור חבל בחבל וכו'. והנה, מי שיש בידו אור המאיר דרך הפתח אינו צריך להתייגע כל כך ובמעט חיפוש והשתדלות יצא לאור הפתח, אבל אם כן לא יתחכם לעמוד על חכמת אותו פלטרין. מה שאין כן מי שאין לו נר ואינו יכול לצאת כי אם בהשתדלות והתבוננות על חכמת הפלטרין וגם נכשל כמה פעמים, עד שלבסוף כשעומד על הפתח, מוצא אור גדול של חכמת הבנין יותר מן הראשון"...

וכל דרא דבתר דרא ממעט לבא, דאמר ר' יוחנן: ואנו לבנו כנקב מחט סדקית. אמר אביי: ואנן כסיכתא בגודא לגמרא. ואמר רבא: ואנן כאצבעתא בקירא לסברא ואמר רב אשי: ואנן כאצבעתא לבירא לשכחה.
(רש"ג)

תלמוד בבלי, היצירה הענקית ביותר של חכמי ישראל הינה אפוא הדוגמה החיה הקדומה ביותר לדרכי לימוד עמוקים וחריפים ביותר של משך תקופה המשתרעת על פני יותר מתשע מאות שנה. מימי שמעון הצדיק — "שהיה אחרון לאנשי כנסת הגדולה וראשון לחכמים", כדברי המאירי, חי במאה החמישית לאלף הרביעי — עד לימי רבינא ורב אשי שחיו במאה הרביעית לאלף הח־מישי ובימיהם נחתם התלמוד.

מדרכי לימודם של חכמי התלמוד נודעים בראש וראשונה ה"סיני" וה"עוקר הרים" או כפי לשון הירושלמי: "סודרן ופלפלן". הסיני או הסודרן זהה למה שאנו קוראים "בקי" שמשניות וברייתות למכביר "סדורות לו כנתינתן מסיני" (רש"י סוף הוריות), (הוא הינו בעל ידיעה אנציקלופדית בכל דיני ופרטי התורה המסורה לנו מדור דור — "כריא חיטיא" — סוכן ראשי של חיטים "שהכל צריכים לו" בזכרונו הריהו אוצר את כל התורה כולה כמו שהיא. לא כן העוקר הרים או הפלפלן "חריף ומפולפל בתורה. אף על פי שאין משנה וברייתא סדורין לו כל כך" (שם שם).

כל הרואה רבי מאיר בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחן זה בזה" נאמר במסכת סנהדרין

ואילו רב חסדא מחודד היה ב"שמעתתא" כל כך, עד שהיה רב ששת מרתת בכל גופו מפלפולו; ריש לקיש כאשר שמע מרבו ר' יוחנן דבר תורה היה מקשה עשרים וארבע קושיות ור' יוחנן תירץ לו עשרים וארבע פירוקים "וממילא רווחא שמעתתא". לא כך היה ר' יוסף "שהיה בקי בברייתות הרבה" וקיבץ שמועות לרוב. וכמותו רבים מן התנאים והאמוראים. אלה המחודדים והמפולפלים שבהם אם תמצי לומר בשיטת ה"חילוקים" הלכו כפי שמציין אחד מגדולי האחרונים אגב התנגדותו לפלפול של שקר ואם תמצי לומר בשיטת הגיונות ההגיוני למדו כפי שנראה בעליל בהרבה דיונים בש"ס וכפי שהראו לדעת גדולי הדורות האחרונים שעל יחוד דרכם בלימוד נעמוד בהמשך סידרת המאמרים בע"ה.

...הגם שענין סוגיות הגמרא היא באמת כולו פלפול וחדוד וחריפות של אמת דוגמת הפלפול של החילוקים, אף על פי כן צווחים כל גאוני עולם על החריפות ופלפול מעט שהוסיפו דורות האחרונים שלא על דרך האמת — — —
(רבי שמואל ב"ר משה היידא בהקדמת ספרו זיקוקין דנורא על תנא דבי אליהו)

"פלפול" פירושו: סיבוב לכאן ולכאן — "לגיבור שהיה מפלפל בזינו ומראה פנים לכל צד" (פסיקתא רבתי) — הטיעון הסותר טיעון אחר היינו פלפול וכאשר הוא מתארך ומחריף כלומר חודר עמוק יותר בסברות דבראיות, הריהו חריף. הפלפול מתאפיין בוויכוח טרום הלכתי על בסיס הנחות קדומות של התורה שבכתב או המשנה או הברייתא ומאוחר יותר של ראשונים ואחרונים, רמב"ם או שלחן ערוך. כשכל ההנחות — היסודות — ההלכות התקדימיות משמשות כלי חקירה בעת הפלפול.

מובן איפוא שבימי חכמי הגמרא היו מכשירי הפלפול שונים בהרבה מאלה שבידי הדורות המאוחרים וגם שהיה להם פתוח כפתח, היינה להם ראשית כל, מערכת קבלות ומסורות איתנה ביותר, הן בנוגע לכללים שעל פיהם לומדים תורה שבעל פה והן בנוגע להבנת פשט יסודות הסוגיות שעליהם נבנה המשא ומתן. וכך כותב אחד מחשובי הרמי"ים מהדור הקודם ר' נחמן גרינשפן מליעדז בספר המ־קיף "פלפולה של תורה" (לונדון תרצ"ח):

"מכשירי הפלפול היו תמיד המדות שהתורה נדרשת בהן, הסברא, ההיקש ההגיוני והדמוי של דבר מסופק לדבר ידוע. גם המדות של התורה, מקצתן מיוסדות על ההיקש ההגיוני, כמו קל וחומר ומדת בנין־אב לכל סעיפיה, שיסודם למצא את הטעם. די לנו לפתוח את הספרא ונראה תכף את פלפולם החריף והעמוק של רבותינו התנאים, שיסודו החקירה והדרישה על ידי המדות, על ידי סברות עמוקות, על ידי היקשים הגיוניים, בהקשם דבר לדבר על פי איכותם ותוכנם הפנימיים, ול־פעמים גם על ידי דמוי מילתא למלתא על פי דמותם החצונית. כידוע לרגיל בספר תורת כהנים, החמור שבספרים (תוס' ברכות י"ח ע"ב ד"ה ספרא דבי רב). לשונם הרגילה כמין משא ומתן זה, שתכליתו לדמות דבר שאין דינו ידוע לדבר שדינו ידוע, על יסוד התדמותם בקוים ושרטוטים חצוניים, היא "נראה למי דומה". אין צורך להביא דוגמאות. המעיין ימצאן בכל ברייתא וברייתא שבספרא... כל דברי התנאים משמאי והלל עד רבי יהודה הנשיא, סובבים אך ורק על ציר המשנה היסודית, כדי לפרש את דבריה ולבדר את הספיקות שנתחדשו ונתהוו על ידי המקרים השונים שבחיים. דברי התנאים, מחלוקותיהם ווכוחיהם בנוגע לפי־רוש המשנה היסודית ולהוצאת דינים חדשים ממנה ולבירורי הספיקות שנתהוו לרגלי מקרים חדשים, מפליאים בחריפותם העצומה ובפלפולם העמוק הבנוי על יסודות הסברא, ההיקש ההגיוני והדמוי. כשרון נפלא שאין דוגמתו הראו גם כן במצאם את שרשי הדינים וההלכות בפסוקי התורה ובמליה ובאותיותיה באמצעות המדות, החל משבע מדות של הלל, שהתרחבו והתפתחו לשלש עשרה מדות של תנא דבי רבי ישמעאל, וכלה בשלשים ושתים מדות של רבי אליעזר בן רבי יוסי הגלילי (עין ר"ש מקינון בספר הכריתות בהקדמה כוללת לחלק ב' נתיבות עולם, ובמדות אהרן פ"א להגאון ר' אהרן אבן חיים). הפלפולים העצומים האלה התקפלו והתכוצו בתוך המסגרת הצרה של המשנה המאוחרת המפליאה את עין כל חוקר ומתבונן בלשונה הקצרה והמדוקדקת, שגנזה בתוך קפולי דבריה תלי תלים של הלכות ודינים באמנות לשונית שאין למצא דוגמתה".

(המעיין ב"אגרת רב שרירא גאון" יווכח שכל הדברים הללו אינם מחידושיו של ר"ח זה בעצמו, דבריו מבוססים על דברי רב שרירא; אך העדפנו לצטט אותו מאחר שה־אגרת כתובה ארמית קצרה וכבדה).

הפלפול בימי התלמוד היה איפוא מוצק על יסודות איתנים, כדוגמת המידות שהתורה נדרשת בהן; אך צורת הפלפול עצמו כפי שהיא משתקפת ממבנה סוגיות רבות בש"ס הינה התפלפלות מו־בהקת של העלאת טענות וסתירתן על ידי דימויים בין הלכה אחת לחברתה, העלאת אפשרויות שונות לפירוש משניות סתומות "או אינו אלא"... "או כלך לך לדרך זו" "אם תמצי לומר, לעולם"... ואף דיונים בסגנון "היכי תמצי" נדירים כמו "פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו?" ששאל רב אדא בר אבא את רב דימי מנהרדעא כדי לתהות על קנקנו. ואם כי נקודת המוצא לכל פלפול היתה שאלת קביעת ההלכה,

הרי עם ה"רווחא שמעתתא" חרגה הגמרא בבחינת "יגדיל תורה ויאדיר" מעל ומעבר לשאלה ההלכ־תית הצרופה. כדוגמה קיצונית לכך נזכיר את אותו "תלמיד ותיק... שהיה מטהר את השרץ בק"נ טעמים" (עיין תוד"ה שיודע עירובין יג: ותוד"ה שיודע סנהדרין. ובמהרש"א שם). פעמים לא מע־טות אנו מוצאים שאלות וקביעות שנאמרו לחידוד בעלמא "אמר רב יהודה אמר שמואל לא אמרה ר' עקיבא אלא לחדד בה התלמידים" — "שישימו לבם לתורה ויאמרו פלפול מלבם"
(רש"י ועיין תוס' שם)

שעיקר עסק התורה הנקרא גמרא הוא ההבנה וההשכלה שלנו כיצד להבין ולסכם אחרית דבר מראשיתו ולהוציא דבר מדבר, אף על פי שההוכחות לא תהיינה תמיד הוכחות והידיעות תהיינה בודאי מרובות. כי עיקר גדול בלימוד התורה — גמרא, הוא עסק התורה ומחשבת התורה ומכוון התו־רה... רק לעתים רחוקות הוסיפו וסיכמו מסדרי הש"ס או הסבוראים: "והלכתא כמר או כמר"
(הגר"י הוטנר שליט"א).

הפלפול התלמודי מתחלק לשני חלקים, הפלפול המקומי והפלפול ההשוואתי, זה המקומי הינו בעצם המשך עבודתם של ראשוני הסופרים שספרו את אותיותיה של התורה שבכתב ודקדקו בה ועל לשונותיה ומלותיה ואותיותיה סמכו את הלכות התורה שבעל פה — כמוהם חכמי התלמוד, דייקו ודקדקו בלשון המשנה ושקלו בפלס את מאמריה וביטוייה והתבוננו בחוסר ויתור שבה "מפני שהאמינו כי לשון המשנה מדוקדקת במאד מאד ואם יש איזה שינוי בלשון לא דבר ריק הוא מכם, ואם ריק — הוא מכם" (של"ה תושבע"פ ס'). כמו כן התאמצו לחקור ולגלות את שורש טעמה של כל הלכה שבמשנה ובעקבות חקירתם הוסיפו לגלות עוד ועוד הלכות הדומות בטעמם להלכות אלה, כשבנוסף לכל זאת, גם הם כקודמיהם, תרים ומחפשים אחר מקורות וסימוכין בתורה שבכתב לכל דין הלכה שמקורם לא הוזכר במשניות.

מאידך עסקו חכמי התלמוד בפלפול ההשוואה וההבחנה ולא הסתפקו רק בבירור המשנה והש־מועה במקומה "עינם הבהירה והצופיה למרחוק ראתה שהצירוף והזיקוק הגמור של המשנות, הברייתות והשמועות, לא יוכלו להגיע לשלימותם ולשכלולם אם לא יבחינו כל הלכה וכל שמועה בהשואה עם הלכות ודינים שנשנו או שנאמרו בשאר מקצועות התורה מחוץ למקום ההלכה הנדונית. בזה הראו כח וגבורה עליונה במלחמתה של תורה, ירדו לעמקי תהומות של ים ההלכה, בדקו כתנו ובקרו כל משנה, ברייתא או שמועה של אמורא שיש להן התרמות כל שהיא אל נושא החקירה המקומי, וכאשר מצאו משנה, ברייתא או שמועה שיש להן איזה יחס אל הענין, לא אחרו להביאן אל המערכה, ובחריפות ישרה ועמוקה

המשך בעמ' 4

פלפלת בחכמה?

בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו... פלפלת בחכמה? הבנת דבר מתוך דבר? (שבת לא.)

מהרש"א: "בחכמה" — דהיינו שלא יהא אדם מפלפל פלפול של הבל, אלא שיהא כוונתו לפלפל בשכל וחכמה ודעת...

★

חריפותו של רבי מאיר

כל הרואה רבי מאיר בבית המדרש — כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה (סנ־הדרין כד.); גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו — שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו, שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים; על טהור טמא ומראה לו פנים... (עירובין יג)

★

בקי וחריף — מי עדיף?

רבן שמעון בן גמליאל ורבנן — חד אמר: סיני עדיף וחד אמר: עוקר הרים עדיף. רב יוסף — סיני; רבה — עוקר הרים. שלחו לתמן: איזה מהם קודם? שלחו להו: סיני עדיף. דאמר מר: הכל צריכין למרי חטיא — "כלומר רב יוסף הוא מרי חטיא שמשנה וברייתא סדורין לו מפי השמועה כנתינתן מהר סיני" (רש"י הוריות יד.)

★

פלפול מחכים

...והתורה נקנית בארבעים ושמונה דב־רים... בדקדוק חכמים ובפלפול התלמידים... "לומד בחבורה ופלפול התלמידים שיפלפלו לפניו ויחכמוהו, כדאמרינן: ומתלמידי יותר מכולם" (רש"י אבות ו,ה)

★

מחדדים זה לזה

אמר ר' ירמיה אמר ר' אלעזר: שני תלמידי חכמים המחדדין זה לזה בהלכה, הקדוש ברוך הוא מצליח להם (שבת סג.). אמר רבי חמא אמר רבי חנינא:... מה ברזל זה, אחד מחדד את חבירו, אף שני תלמידי חכמים מחדדין זה לזה בהלכה... מה אש אינו דולק יחידי, אף דברי תורה אין מתקיימין ביחיד... מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים — "ששואלין כל שעה" (רש"י — תענית ז.)

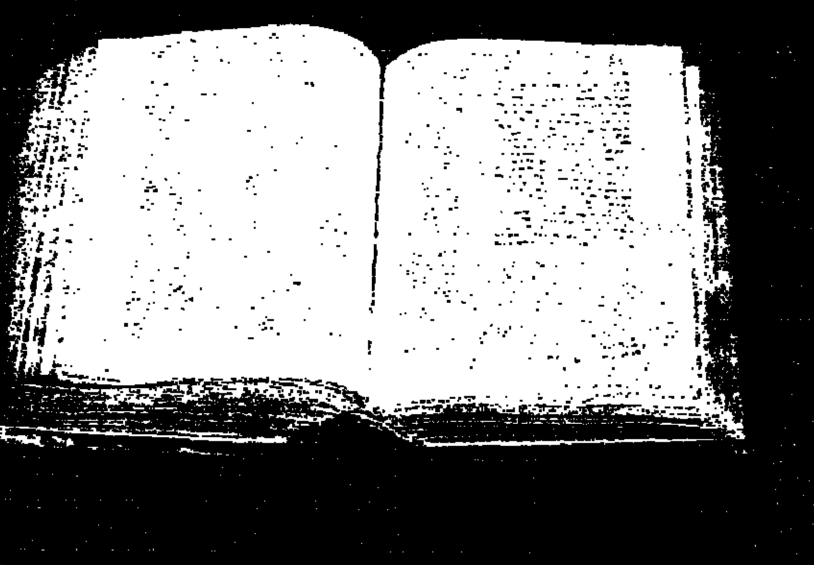

התצלומים בעמוד זה מתפרסמים באדיבות...

هكذا من الأصل

אהרן סורסקי

הבה נלמד פרקי אבות (ג)

לא המדרש עיקר אלא המעשה

מתוך עיון במשנתו של הגה"פ מנדלוביץ זצ"ל

רבי אברהם אבא פריידמן לאוי"ט, מתלמידיו המקושרים ביותר של רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל (ואשר נשלח על ידו להקים עולה של צולה של תורה בעיר הגדולה דטרויט במדינת מישיגן), מטעים כי השיעורים האלה בפרקי אבות — שלמד עם המשתתפים בסכנתר למ־חנכים "איש דתי" — שימשו בסיס רוחני לבנין חייהם בעתיד, הן כמרביצי תורה ומחנכי הדור הבא, הן כיהודים שורשיים אבות לבנים ומשפ־חות אשר מהם נתמלא אחדה כל העולם היהודי ברחבי אמריקה. השיעורים היקנו להם את ההי־שקפה התורתית המוצקה ואת המבט היהודי־כקורי ביחס לכל נושא בענין.

בהקדמה למשנה "הרחק משכן רע, ואל תתחבר לרשע" הציג רש"פ את הכלל האומר: רצונך להכיר אדם, בדוק מי הם חבריו; רצונך לדעת את עצמך, בדוק בחבריך! כשבא לבאר את הפיסקא "הרחק משכן רע" סיפר לתלמידים כהגה"ר חיים סולובייצ'יק זצ"ל. ר' חיים מבריסק, שבכל הזמנים היה ביתו פתוח לכל דיכפין, גם אנשים קשי־רוח מצאו בו מקום נוח ונעים לבילוי. אבל כשהתגורר במינסק סגר דלתי ביתו מפני שאנשיה לא עזרו די הצורך לנגועי המ־להמה — לקיים את דברי הרמב"ם בהלכות דעות. הרמב"ם פוסק להלכה ולמעשה, שאסור לדור בשכונת אנשים רעים, ואם אין במצא מדינה טובה, ילך למדבריות. במדה מסויימת, הוסיף רש"פ, גם אנחנו פה בארה"ב חייבים לשכון, יחסית במדבר, דהיינו לפרוש לפי ערכנו מהציבור האמריקאני הסובב אותנו, ויש שחייב בן־תורה לפרוש גם מבני ביתו וקרובי משפחתו.

(אגב: מסופר שבפגישתו עם החזו"א שאל אותו האדמו"ר מסטמאר זצ"ל "דברי הרמב"ם שצריך לברוח מישוב שמנהגותיו רעים ואנשיו חטאים למערות ולמדבריות מה יהא עליהם בימינו?" והשיבו החזו"א: "הישיבות הקדושות הן הן המדבריות והמערות של דורנו").

מצינו במדרש, אם אתה הולך בדרך ונלווה לתלמיד חכם, אפילו תצטרך להאריך הליכתך ג' ימים בגללו אל תפרוש ממנו לדרך קצרה — ולהיפך ברשעי השכנים הרעים משמשין דוגמא לא טובה לבני הבית ולילדים. רש"פ רמז לתל־מידיו, שמן הדין ראוי היה להם להעתיק משכ־נותיהם לא"י. שם נמצא "ישוב הגון" של בני תורה.

וכשהגיע לפיסקא "ואל תתחבר לרשע" הסתמך על דברי חז"ל באדר"נ "אפילו לדבר מצוה" והרחיב הדיבור על ההפסד והנזק שבשיטות אנשי המזרחי להתחבר עם החילונים הציונים וכדור בתואנה של "דברי מצוה".

את הסיפא "ואל תתיאש מן הפורענות" פירש בכמה אנפין. האחד כפשוטו: העונש סופו לבוא. כמה גדולים ירדו מגדולתם, כמה עשירים התרוששו מנכסיהם, או כל מי שמשחקת לו השעה בעניני כבוד הצלחה ובנים, ובשעה זו היה נדמה לחכם בעיני עצמו ובעיני אחרים, כל מלה שהוציא מפיו היתה "כלילת חכמה" — אך הנה מתהפך עליו הגלגל ואובד לא רק את עושרו ואושרו, כי גם את שכלו וחכמתו, באשר חדל להיות "חכם" בעיני הבריות. הפירוש השני: "אל תתיאש מן הפורענות", היינו בגלל הפורענות, מכל צרה שלא תבא יש להתחזק ולא להשבר. תנצל את המצבים הקשים להפיק מהם תועלת רוחנית ולהיבנות מהם.

הארה אקטואלית רבת־לקח האיר רש"פ לתלמידיו במשנה "אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות ואל תתודע לרשות". פתח מן הסיפא, כמה רעות יש ברבנות רשמית, אשר ממנה באו לרכוש כסא של רבנות בדמים, תופעה ש"ועד ארבע ארצות" בשעתו הכריז חרם עליה. חזר לרישא "אהוב את המלאכה", והסביר כי המלאכה מצד עצמה יש בה מן החיוב, וראוי לאהוב אותה. הרוח באמריקה בענין זה, אמר, טובה יותר לעומת הרוח השוררת באירופה. כאן הנך מוצא אפילו אנשים אמידים ביותר, ישישים באים בימים, אשר לא יחסירו אף יום מלבוא ללשכתם. מלאכה יש בה ענין של צלם אלקים, כל מה שהאדם מתקן ו"בורא" במצות "וכבשוה" מהווה ענין בעל ערך עצמי חשוב וכן מצינו באדר"נ: "ששת ימים תעבוד, מצות עשה". גם מצינו שבכל מקום בתורה שנזכר ענין שבת נזכר גם ענין ששת ימים. ודי בזה לחכימא. אפס כי יש לקיים את דברי הפסוק ככתבו "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" — אשריך אם רק גופך מתעסק במלאכה, אבל אינך שוקע "ראשו ורובו" בעסקי הפרנסה, אלא תורתך עיקר ומלאכתך טפלה.

ואמנם בימים קדמונים נקל היה לקיים כפי שפסק הרמב"ם, שאין לאדם להתפרנס אלא מיגיע כפיו. אך בזמננו נשתנו פני הדברים, ולכן סומכים אנו על הוראת שאר פוסקים (כמבואר בשו"ע ומשנה ברורה) שהתירו ללומדי תורה להתפרנס מקופת הציבור. אעפ"כ ברבנות גופה עדיין יש מקום למלא אחרי עצת התנא "אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות". את הגינונים שברבנות, את הכיבודים ואת השררה, מה מאד תיטיב לעצמך אם תשנא אותם. אך את המלאכה שברבנות, לתקן פירצות הדת, להרבות פעלים לתורה ושמירת המצוות, לקרב את הבריות לאבינו שבשמים, את המלאכה הזאת ראוי ביותר לאהוב דוקא. רש"פ דיבר אל הרובים בעתיד המשיך להם, שיאהבו את התפקיד הרוחני הכרוך בכהונתם, ולא ימאסו אותו ח"ו. אהבו נא את המלאכה שברבנות, קרא אליהם, יהודי בעלמא הדין צריך להיות רק נותן ולא מקבל.

משבא למשנת "חכמים הזהרו בדבריכם" תמך יהודתו בפשט המכוון אמירה זו כלפי הדוגמא של אנטיגנוס איש־סוכו שתפסו תלמידיו מדרך הייתה־כי טעו בכוונת דבריו. "שמא תחובו חובת גלות": לפי דברי רש"י הירש זצ"ל, רשם שההורג נפש בשגגה חייב גלות, כן מי שקוטל נשמה. "ותגלו למקום מים הרעים". תבואו לפרש פשט לא טוב, כי אמנם התורה נקראת "יין" והיין צריך למוזגה במים כדי שיהיה ראוי לשתותו, אך לא במים הרעים חס וחלילה. מצינו בגמרא "ואשליכהו באש ויצא העגל הזה", לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו, שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה ("ויצא" כאילו מעצמו) פקרו המערערים ("הציוו פני־הם לומר יש ממש בע"ז, רש"י). יש להבין באזהרה זו גם שלא לדבר עניים למעלה מהשגת בני אדם, כפי שלצערנו רווח המנהג היום, אלא רק בהתאם ליכולת הקיבול שלהם. בבית הישן באירופה, סח רש"פ לשומעי לקחו, דרשו הרבה פחות ממה שדורשים פה באמריקה. ברוב דברים לא יחדל פשע, כשדורשים הרבה כמעט לא ימלט שלא יערב הדרשן בדבריו שמץ של אפיקורסות. כל "רבי" משתדל להיראות יותר "מודרני" וטעמים בפסוקים ובדברי חז"ל כוונות ופשטים שאינם אמת ומשתמש לרוב במלים מצועצעות שיש בהן כדי להטעות, ובשברי ניבים מחכמת יוונית — אם כי לאמיתו של דבר, בכדי לדרוש כהלכה אין צורך כלל להזדקק לספרי חכמי האומות. וכי לא צריך להתנהג כדוגמת הצדיק משיגובה רבי יחזקאל" זצ"ל, שנמנע בדרך כלל מלומר דברי תורה, בגימטק, שמוטב להיות "כובש נבואתו" — שעתנשו מיתה בידי שמים — מלהתנבא נבואה שבכלל לא נאמרה לו, שעתנשו במיתת בית־דין.

בארוכות רבה שיבר רש"פ את אזני תלמידיו שישוו נגד עיניהם את המשנה "הוי מתלמידיו של אהרן... אהוב את הבריות ומקרבן לתורה". מצוה לאהוב את כל אחד מבריותיו של הקב"ה, ויש לאהוב אף את האדם השפל ביותר, מפני שהוא "בריה" "יצור כפיו" של הקב"ה, ובודאי יש לו יעוד ותכלית עלי אדמות — שכל דבר בעולם לרבות אדם רשע יש לו תכלית מסויימת. התורה מספרת כי בפטירתו של אהרן בכו אותו כל בית ישראל, במשה רבינו לא נאמר כן, כי משה מדה אחרת היתה לו. שיטה אחרת. גם הלל ושמאי נחלקו בשתי דרכים הללו, קפדנותו של שמאי היא שיטה בדעת תורה כיצד יש לנהוג כלפי הריקנים שבך. סלחנותו של הלל היא שיטה אחרת. ההולכים בתורת הבעש"ט, הסביר רש"פ, אחזו בדרכו של אהרן. בראשית ימי החסידות ולפני כן נתגלע פירוד גדול בין תופשי התורה ובין אנשי ההמון הפשוטים. עם הופעת אור הגנוז של הבעש"ט ותלמידיו הק־דושים השתפכו ניצוצות ממנו עד לשכבות הנמוכות בעם. השתדלו לקרב גם אותם ולרוממם את נשמותיהם משפלות מצבם, התמכרו בין השאר ללמד תורה דוקא לאותם שלא קראו ולא שנו ואפילו לקרוא "עברי" לא ידעו. — וגם עלינו מוטל הדבר להוציא יקר מזולל.

משהזדקרה מול עיניו המשנה "אמור מעט ועשה הרבה" התלהב רבי שרגא פייבל ויקרא: המלים האלה עושות מאנשים — יהודים! במשנה זו מגוללים חלקים גדולים מעצם היה־דות! כי הדיבורים המרובים הם המה האסון של תקופתנו, מדברים הרבה, אחרי שהאדם מרבה מלל אודות ענין מסוים נדמה לו שכבר מילא את חובתו בפועל בענין זה, שכבר עשה את שלו. והרי "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

ח.ש. שוורץ

הרופא והמלמד

דבקים אנחנו בשיטתנו כי עיקר תורת הנפש (פסיכולוגיא) נמצאים בשפע בדברי חכמינו ז"ל, בתלמוד ובמדרשים, בדברי הראשונים והאחרונים, וחבל שאין אנו כה עסוקים די הצורך לחפש אחריהם בדבריהם הקדושים ואנו הולכים ללקטם בשדה זרים.

ואמנם כן מצאנו לאחרונה פנינה יקרה בדברי באורי הי"ל עה"פ: לב שמח ייטיב גהה (רפו־אה) ורוח נכאה (שבורה) תיבש גרם — מוח העצמות. (משלי י"ז, כב). וז"ל: לב שמח ייטיב גהה — על המלמד או על הרופא, אמר על הרופא כשהחולה רואהו שמח, ובדברים ערבים ומתוקים ומבטיחים, תערב לו הרפואה עצמה. ואז הענין ההוא יפתיח לו הרפואה, וכשרואהו ברוח נכאה, הוא דואג לזה, ועליו אמר שהר־הגתו תיבש גרם, וכן הענין ברב אצל תלמידו, עכ"ל.

מי צריך לבא אחר המלך להו־סיף על דבריו הבהירים שנאמרו ברוח הקודש. בכל זאת הכבתי שכדאי קצת להרחיב את הדברים, ואם נתבונן בהם, נוכל להפיק מהם תועלת מרובית.

המציאות היא כי כאשר אדם מאמין באמונת השי"ת, אם הוא חולה והוא מתיסר ביסורים ל"ע, הוא מבקש רחמים מאתו ית' שישלח דברו וירפאהו, ויזמין לו רופא שיהיה שליח נאמן בהה־שגחה העליונה אשר יכפל בו בב־אמונות ודע להתאים עבורו את התרופות הטובות, הרצויות וה־מועילות לרפאותו מכחלתו לגמרי. או עכ"פ להקל מעליו יסוריו. וכ־בואו אל הרופא הוא נותן בו את אימונו, כי אכן הוא הוא אשר ההשגחה בחרה בו להיות לו לעזר ומרפא.

כעת, אם הרופא בודקו והוא פונה אליו בפנים שוחקות ובלב שמח, והוא גם מעודדו "בדברים ערבים ומתוקים ומבטיחים" — היינו שהוא מבטיח לו שבאם ימלא אחר הוראותיו ויקח את התרופה שרשם לו בזמנים הקבו־עים שקבע לו יקום מחליו, כי אז על אף שתרופה זו מה היא כלעצה ותריפה עד מאד — "תערב לו הרפואה עצמה" — "עריבה ומ־תוקה" היא לו, ואפילו יותר מזה הוא "משדר" לעצמו דברים, כי אכן הוא כבר מרגיש הטבה מסויימת ע"י התרופה שלקח...

אולם, אם החולה מבחין בפני הרופא שפניו עצובים והוא נמצא ברוח נכאה ושבורה — כי אז כל מחשבות לבו ומוחו "מחליטים" שח"ו אין רפואה למכתו וחליו, והחלטה זו יש בכוחה להשפיע על גרמיו ולשד עצמותיו להתייבש ר"ל התוצאות ידועות...

* * *

אותו מצב קורה עם תלמיד הנמצא אצל רבו המלמדו תורה וחכמה. אם רבו פונה אליו בפנים שוחקות ובלב שמח הוא מקשיב אליו ומשתדל לענות לו על כל שאלותיו (לפעמים אפילו על שאלות של מה־בכך), וגם כאן הוא מעודדו "בדברים ערבים ומ־תוקים ומבטיחים" — היינו שמבטיח לו עתיד מזהיר — אם ימלא אחרי הוראותיו בשקידה והתמדה, במעלות ובמדות טובות, כי אז אפילו שלפעמים נאלץ המלמד ליסור בשבט, ובד בבד להטיף לו מוסר בדברים חריפים (כמובן שלא בנוכחות שאר התל־מידים), גם אז תערב לו הרפואה עצמה" — היינו על אף שבשעת מעשה התלמיד בוכה ונעלב על הפגיעה הקשה שרבו פגע בו, בכל זאת הוא מתבונן מעט (בפרט אחרי שרבו מנתח לו את הדברים שגרמו לכך) הוא מעריך ומוקיר את רבו. בידעו שהוא עצמו גרם לכך, והוא משתדל לתקן את מע־שיו להבא — היינו שהוא "כשהדי" לעצמו כי אכן "תרופה" זו הועילה לו והוא הולך מחיל אל חיל להשיג ציונים טובים יותר כדי לעלות מעלה מעלה בתורה ובמדות טובות.

לא כן יקרה אם התלמיד מבחין בפני רבו שהן זעופות, וכשהוא פונה אליו הוא מקבל תשובה ברוח נכאה ושבורה, ועל אחת כמה וכמה אם רבו מבטל שאלתו כלאחר יד — כי אז כל מחשבות לבו ומוחו טרודים כל היום, הוא חי בכהות ובייאוש ח"ו שאין לו תקנה כי אכן יוכל אי־פעם להצליח בלימודיו. ומכח השפעה זו ישנם ילדים המאבדים ח"ו את כל טעם החיים החברותיים, בתחלה הם מנסים להתבודד ולא להשתתף במשחק עם חבריהם. אח"כ הם נעשים "לא־איכפתיים" בכל דבר כי־בו שמחה ההרגשה, יש גם ילדים שחבריהם מושפעים מק־ביצהו של רבם על ילד זה שהוא "לא לעניך" ומכח השפעה זו הם מתרחקים ממנו, ואם הדבר קורה לנער בגיל ההתבגרות עלול ח"ו נער כזה להכנס לידי דכאון ויאוש ר"ל — מהדברים שראינו בעינינו.

ישנם גם ילדים שפנים זועפות של רבם אליהם מפחידה אותם וגורמת להם לסיוטים בלילות. יש והם מפחדים לצאת מפתח ביתם בלילה, יש והם מפחדים להשאר לבד אפילו ביום, פחד כזה מביא אותם לכרשתם של קוצר נשימה, גימגום, הרטבה, חוסר תיאבון וכ־דיהה במשקל (ראה הסבר מלא בספרנו "חנוך ילדים") האם קיימת "יבוש עצמות" יתירה מזו?!

* * *

ואין הדברים מוגזמים כלל ועיקר, ובדידי הוה עובדא: הביאו לפני ילד בגיל 11 שנים, אשר הוריו הבחינו בו שהפסיק להיות עירני והוכס כפי שהיה תמיד, הוא נכנס למצב של "לא־איכפתיות" מסוימת. בבואו מה"חדר" לא ענין אותו שום דבר מהבית, לא היה לו תיאבון לאכול, הוא הסתובב בבית מחוסר מעש עד שהלך לישון, בבקר היה קשה להעירו וכשלבשת משוזעת הלך ל"חדר", כמובן שבכתה הוא לא למד כדבעי וקרנו ירד בעיני מחנכו ובעיני חבריו. הילד נהיה מופגם וגם ירד במשקל. הוריו פנו לרופאים ופסיכולוגים וערכו לו כל מיני בדיקות ושום דבר ממשי לא הצליחו להעלות בכדי לפתור מהי הסיבה הגורמת לכך.

בשבת הילד לפני, קשה היה לי מאד לדובבו. ישבתי ושוחחתי עם הוריו על הא ועל דא סיפרתי כל מיני סיפורים ואמרות מבדחות — תוך העפת מבטים אליו מבלי שיבחין בכך, עד שראיתיו מחייך למשמע הבדיחה... מיד "נתפסתי בקצה החוט", ורק "התחלתי" לספר... וכזה התקרבתי אליו ור־כשתי את אימונו. שאלתי אותו כמה שאלות בעניני לימודו בכתה, ברור שלא ידע להשיב, התחלתי להסביר לו באופן כחושי ובנכחותי לדעת כי הילד מבין והוא עונה לי בשקט תשובות נכונות, תשובותיו זיכו אותו אצלי בפרס מסוים ואורו עיני הילד...

מאחר והכרתי את מחנכו אברך ירא־ש ות"ח וגם בעל מזג־טוב, הפליאני הדבר שבעתיים. היתכן?!

התקשרתי אליו ושאלתיו, מה עם ישראליק? — אני מצטער מאד — הוא ענה — הילד הזה מסכן, "לא־איכפתי", מופגם וכו' וכו'. הוא בכלל לא מתאים ללמוד בכתתי. אצלנו לומדים דף גמרא עם תוספות, חומש ורש"י, כשנ־יות, הלכות, הילדים מצטיינים משבוע לשבוע, ואותו זה הכל לא כענין — אפילו הדברים הקלים יחסית.

האב טרוד בפרנסתו, הוא אינו חוזר אתו על הלימודים, הוא גם לא בא להתעניין עליו. ידועני גם שהאמא אשה צדקנית וכטופלת בלע"ה עם ילדים, אבל בחזר שהיא לא יכולה ללמוד אתו. אולי כדאי להעביר אותו לת"ת אחר.

איך הוא במדות טובות, בעב־רית, בחשבון? — שאלתי — גם, טוב... אמנם אני לא המורה שלו לכתיבה, אבל ידועני שיש לו כתב יציב ויפה וגם בחשבון הוא בסדר... ובמדות הוא מצוין.

שאלתי, אולי ר' יעקב תנסה לקרבו יותר, וזה יתן לו את ההת־עודדות והחשק ללימוד. — ניסיתי כבר כמה וכמה פעמים וזה לא עזר — ענה המחנך.

מה דעתך — המשכתי — לבוא מחר לכתה ולהתחיל בשיחה לפני השיעור במלים כגון אלה: אתה בטוח שישנם בכתה ילדים שיש להם הבנה יפה מאד והם לא מנצלים את זה מספיק, הנה למשל ישראליק, יש לו הבנה מצוינת, והוא יכול היה להיות מהמצטיינים בכתה רק אם הוא היה מתאמץ קצת, בכחוני — הוספתי — שמחמאה זו תרומם אותו והמ־שיבו אצל חבריו אשר יתייחסו אליו יותר יפה. בפרט אם הוא במדות הוא בסדר, וכבר פירש המאירי ז"ל (משלי יג, ו) צדקה תיצור תם דרך — ההנהגה הטובה תשמור על התמים בדרכיו וכו'. וידוע שלימות המדות הוא סבה לשלימות השכל, וכל שכן שהיא מעבירתו אחר ההשגה, ולכן אמר "צדקה", ר"ל שהוא מעמיד על מכונו, או נפרש "תצור" — תפ־ריח, נצר מטעי (ישעי' ס, כא) שהוא נאמר על יציאת הענף כלו־מר שהוא מכוון, עכ"ל, זאת אומרת שכל הפעולות האלה שנעשה יח־דירו אותו למסלולו הטוב.

הוספתי, גם אשתדל אצל הוריו שיעמידו לו אברך שיעזור לו בהכנות לשיעור — בתיאום אתך — בימי רביעי וחמישי, ואילו בשלשת ימי השבוע הראשונים, שיחזור אתו, ובכך נרויח בכפלים. א. הילד יבא ביום ראשון לכתה כשהוא מכיר קצת את החומר וזה כבר מעודד אותו, ב. החזרות שיחזור עם האברך יוסיפו לו חשק בלימוד מאחר שאני בטוח בעז"ה שיצטיין בכתה, וזה יוציא אותו מהאדישות וה"לא איכפתיות". המחנך השתכנע, ובס"ד הילד חזר למסלולו הטוב והרגיל, לשביעות רצון ההורים המחנך והנהלת הת"ת גם יחד, וכל זה ערך כערך שלשה חדשים.

ברצוני רק להדגיש כאן נקודה חשובה ביותר: לא באתי ח"ו לספר כאן ולהראות את כחי, מה־שבחי, שעשיתי, דברתי פעלתי וכו' וכו', אין זו חכמה משלי כלל וכלל אלא תמכתי יתדותי בדברי המאירי ז"ל המובאים לעיל, ואם זה עדיין לא מספיק, מצאתי "כי־ההוא תעד לקרא" את דברי הגר"ע־ב"ן ז"ל ועל כך נשוחח בעז"ה במאמרנו הבא.

שמשון לרנר

הדימוקרטיה והחינוך

...לכן מוטל על כל אחד ואחד מישראל, להדריך בניו, תיכף בקטנותם, שעדיין אין בהם יצר טוב, והוא לפתח חטאת רובץ, וכל עשיותיו הן מעשי יצר הרע, לכן צריך להדריכם ולהשגיח עליהם, שלא יהיה קשה עורף וכע־סן, רק שיהיה מתון, וכשאינו רוצה לאכול איזה דבר — על האב לכופו שיאכל דוקא, כדי להניעו ממדותיו הגרועות, ואם החריש לו האב פעם אחת ושתים, אזי הוא מרגיל את עצמו במדה זו, ובכל יום מתגבר והולך בו, תשאר כל ימיו כעסן וגאה... לכן על האב להשגיח על בניו כשהם קטנים, ואם יש לו בן־זכר, מסתמא הולך לבית הספר ורבו מדריך אותו בדרך הישר, ואין צריך הכתוב להזהיר את האב עליו, אבל על בנותיו צריך הכתוב להזהיר את האב, כי אם לא ישגיח עליהן, בקל ישאוד בקילקולן חלילה. וזהו פי' הפסוק ואשה כי תדור נדר וכו'"... (מדברי המאור־ושמש פ' מטות, עיי"ש באריכות).

* * *

מאויבי תחכמני, כאשר אנו מתבוננים במצבם של אויבי הנפש של עם ישראל, בהתדרדרותם המוסרית, התדרדרות שהיא תוצ־אה של "אידיאולוגיה"... זה מדרבן אותנו שנמנע מללכת בנ־תיבתם.

היו זמנים, שהאנושות בכללה היתה כבולה למנהגים שונים, כאשר חלק מהאנשים תשים עצמם כא־דונים, והשאר נאלצו להיות נכנ־עים להם, להיות עבדים לאדוניהם, עבדים אשר שועבדו בעריצות ובאכזריות, ללא כל זכויות אנו־שיות.

משהחלה ה"קידמה" להתפ־תח, גברה הדרישה ל"חרות האדם", כתוצאה מתביעה זו, נערכו מלחמות עקובות דם, עד שלבסוף נתקבלה תביעה זו ע"י רוב אומות העולם, כושג זה, משמעותו — זכותו הלגיטימית של כל אדם, לחיות בהתאם לרצו־נו. כשאיפת נפשו, והדימוקרטיה מאפשרת לאדם לעשות ככל העולה על רוחו, ללכת לאן שיח־פוץ, לדבר כל מה שהוא חפץ, ולבחור לעצמו את אורח־חייו כרצונו. ואם אין הוא מסכן את חיי הזולת, מותר לו לעשות ככל העולה על רוחו.

ואמנם, מהי התוצאה של האידיאולוגיה ה"ברוכה" הזו? ה"תרבות האמריקאית" עושה חיל, הדימוקרטיה הצליחה להרוס את המצפון והרגש האנושי, מותר לאדם לעשות הכל, חופש פעולה מוחלט, ואולם, משניתן הדרור לאידיאולוגיה זו, מתרבים הפש־עים מדי יום ביומו, בתי הסוהר (המקבלים מדי שנה אגפים נוס־פים) הולכים ומתמלאים יותר ויותר. עד אפס מקום. הציביליזציה ה"ברוכה", שבתוצאה קיוו הת־מימים למצוא מחסה מפני פשעי האנושות — איכזבה אותם. פשעי ה"צוארון הלבן" הולכים ומתר־בים. המשטרה עומדת חסרת־אונים, והם כבר מודים כי אין בכוחם להילחם בפשע הגואה, ההסבר הניתן על ידם הוא: מד־סור בכח אדם...

תורתינו הקדושה (להבדיל אלף הבדלות בין טומאה לטהרה) לימדה אותנו אידיאולוגיה שונה בתכלית, ולפי תורתינו הקדושה, אין כלל מושג כזה ששמו "ימור קורטה"! אין חופש פעולה: התורה הקדושה מכתיבה לאדם הוראות מפורשות לגבי כל פעולה. היהודי יש לו הוראות מפורטות לגבי כל תנועה שלו, במשך כל היממה. ללכת? יש הגבלות! לא לכל מקום מותר ללכת! לדבר? לא הכל מותר: התורה הקדושה מחייבת את האדם לשקול היטב כל הגה היוצא מפיו, למען לא ייכשל ח"ו ברכילות, לשה"ר, לצנות, או דברים בטלים וכדומה. לראות? גם כאן יש הגבלות. לא את הכל מותר לראות, ולא לכל מקום מותר להס־תכל, עיני האדם מוגבלות, ועליו להבחין היטב למה הוא משתמש בהם, ולא רק מעשי האדם מוגב־לים, אלא גם על המחשבה הטילה התורה מגבלות. ולא זו בלבד, אלא שגם ללב לא ניתן חופש פעולה, ולא כל דבר מותר לח־מוד... ולסיכום: במשך כל שנות חייו של האדם, יש לו מיגבלות על כל פעולה שהוא עושה, הלבוש שלו — מוגבל! האכילה שלו — מוגבלת! הדיבור והמחשבה שלו — מוגבלים! ואם הוא אינו שומר על דברים מסויימים, יש לבית דין כח להכריחו אותו — כופין אותו עד שיאמר רוצה אני!... אין האדם רשאי להתפרנס מכל עסק העולה על רוחו, יש דברים שאסור לסחור בהם, וגו"כ הוכתב לו כראש כמה כסף מותר לו להרויח בעסקים...

* * *

ה"השכלה" (המתוסכלת) לא הסתפקה בדימוקרטיה שניתנה לאנשים מבוגרים, אלא היא תבעה לתת חופש־פעולה גם לנוער, וכי גם להם יש זכות ל"דימוקרטיה", רשאים הם לבחור לעצמם מקט־נותם את הפעולה שלבם מתאוה, והחוק מגביל את המחנכים, שלא ירימו יד על חניכיהם, אסור "לדכא" אותם, צריך לתת להם חופש פעולה. ו"אידיאולוגיה" זו מגבילה גם את ההורים, גם הם נמנעים מ"לדכא" את הילדים, וגם כאשר ההורים משוכנעים על צדקת דרכם, יש לילדים זכות מלאה לנהוג אחרת.

תוצאות שיטה זו ידועות היטב, ואין לך אלא להעיף מבט חטוף על "נוער הזהב" של דורנו, ומיד תראה לאן הביא אותם ה"חו־פש"... ובעוד שבזמנים עברו ידעו החניכים, שהם חשופים לבקורת קפדנית של הוריהם ומחנכיהם, התהפכו היוצרות, וההורים והמ־חנכים נאלצים כיום לקחת בחש־בון, שהם חשופים לבקורת קטל־נית של חניכיהם וילדיהם...

נזדמן לו לכותב הטורים לש־מוע באוטובוס שיחת־רעים בין שני אנשים, שאחד מהם הוא פד־גוג מפורסם (חילוני) ופדגוג זה המסיר בתוחלת השיחה קיתון של בוז על הדתיים, המדכאים את ילדיהם ומגבילים אותם על כל צעד ושעל, וכתוצאה מדיכוי זה — לפי דבריו, נמנעת מילדי הד־תיים ה"התפתחות" הדרושה להם, הם נשארים "מצומצמים", ואינם יודעים "כיצד להיות"...

המעניין הוא, שבסיומה של שיחה זו, סיפר הפדגוג המהולל לרעהו מהנעשה בביתו, ותוך כדי סיפור, תינה בפניו את צרתו, שבנו בן החמש, רמי שמו, עושה להם את המוות, הם נאלצים להותר לו הכל ולעשות את רצונו, מפני איומיו, שאם לא יוותרו לו, הוא ישבור את הטלויזיה...

* * *

והנה, אין כל ספק, שיהודי השומר תורה ומצוות, מבין ויודע היטב, כי האדם מוגבל בהתנהגותו, ואין לו חופש פעולה כלל.

ואולם, לגבי חינוך הילדים, יש מעטים, שלמוחם חדרה השיטה, באופן תת־הכרתי, שצריך לתת להם חופש פעולה, לא להכתיב להם מדי הרבה, ולאפשר להם לבחור בעצמם את מה שנוח להם, ואם הילדים לא רוצים להיות לבושים באותו בגד שהאמא מכי־נה, אז צריך להתיר להם, ואם הילד אינו חפץ לאכול את אותו המאכל שהוכן עבורם, צריך להתיר להם, ואם לילד מתחשק כעת ללכת ולשחק, לא צריך ל"דכא" אותו, וכן — צריך לספק לו את כל אותם הממתקים שהוא מתאוה אליהם וכדומה, ובמלים אחרות, נותנים לילדים "דימוקרטיה חל־קית", והילדים מתרגלים לכך, שיש להם דעה משלהם, היצ"ר שמח מאד לגישה זו, וכאשר הילדים גדלים יותר, אסור כבר לומר להם מלה...

מחובתנו להדגיש,

אין חלילה כוונתינו לומר, שצריך לדכא ח"ו את הילדים, או לשבור אותם ולהתאכזר אליהם. צריך להרגילם מקטנות שאינם אדונים לעצמם, הם יאכלו וילבשו את מה שהוריהם אומרים וילכו לישון באותה שעה שהוריהם מבינים, וכי כל התנהגותם צריכה להיות לא ע"פ הבנתם, אלא ע"פ הבנת הוריהם.

מובן מאליו שההורים זקוקים להרבה דעת ותבונה, למען יוכלו לכלכל את מעשיהם בכ־זה, להבין את נפש הילד, ולדעת איזו גישה להתייחס אליו, איכות להתנהג עמו ברכות, ואיכות ללכת עמו ביד יותר קשה. אחרי ברור שה"מקל" אינו ראשית החינוך היהודי, אפשר לשכנע ילדים ע"י הסברים, או ע"י פרסים וכדומה, וזה מחייב את ההורים, שבנוסף לכח ומוח שמשקיעים בילדים, צריכים הם גם להרבות בתפילה, ולבקש מהקב"ה — שיתן הילדים — שיחונן אותם בדעת, למען יזכו לרוות נחת מיוציהם.

ולסיום נביא את דברי רש"י הקדוש, על דברי חז"ל (כתובות דף נ') שאמרו: באושא (שם מקום) התקינו, שיהא אדם מגלגל עם בנו עד שתים עשרה שנה, ומבאר רש"י: "מגלגל" — אם מסרב ללמוד, יגלגל עמו בנחת בדברים רכים. מכאן ואילך, יורד עמו לחייו! ורש"י הקדוש לא אמר לומר שם דברים כדרבונות. ירד עמו לחייו — לרדותו ברצועה וחוסר לחם...

וכאמור, צריך להשקיע כח ומוח בחינוך הילדים, לבקש הרבה מהקב"ה, להתחנן ולהוריד דמעה, למען נזכה לרוות אך תענוג ונחת מילדינו.

* * *

בשמך אשא כפי

ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו, ליראי ה' ולחשבי שמו. חכמינו ז"ל אמרו, שישראל זכו יותר ממלאכי השרת, שהם מזכירים את שמו של הקב"ה רק לאחר ג' תיבות — קדוש קדוש קדוש. ואילו ישראל מזכירים את שמו של הקב"ה לאחר שתי תיבות — ברוך אתה ה'. וכאשר אנו מתבוננים בנוסח התפילה, אשר תוקן ע"י אנשי כנסת הגדולה, מתברר לנו שכל יהודי מזכיר את שמו של הקב"ה מאות פעמים ביום. ובשו"ע סי' ה', מובאות הכ־וונות שכל יהודי צריך לכוין בשעת הזכרת השמות, ולכל שם כוונה משלו, ולכל שם פעולה משלו, וכ"א מהם פותח את אותם השע־רים הדרושים לפוק־תפילה זה.

כידוע, בענין הזכרת השמות, יש קרי וכתיב, וכמאמרם ז"ל: לא כשם שאני נקרא אני נכתב, יש מקומות רבים שהכתיבה היא בשם ה', והקריאה היא בשם אלקים, וכדומה. ובזוה"ק, במקומות רבים (בפ' לך לך ובפ' נשא וכו') מובאים דברים כדרבונות, שלא ישנו מצו־רת קריאת השם הרצויה.

ואולם, כאשר יש שני שמות סמוכים זה לזה, צורת הקריאה תלויה בניקוד, יש ניקוד המורה על שם הוי', ויש ניקוד מורה על שם אלקים. והקריאה הנכונה היא חיונית ביותר בכדי למילוי הבקשה, ובספרים מובא עוד יותר, שאם לא קוראים את השם כראוי, זה נכנס לגדר של שם שמים לבטלה, שחז"ל אמרו שכאשר אמר הקב"ה את המאמר לא תשא וכו' נזדעזע העולם לרוב חומר העוון).

(המשך בעמ' 4)

משה מיכאל צורן

מן הסדרה: תלמודי תורה בבני ברק

ת"ת ברסלב: למרות התנאים הקשים - רמה גבוהה בלימודים וביר"ש

המשרד מאולתר ב... אוטובוס ישן; הבנין שהיה פעם בית חרושת צר מהכיל את התלמידים הרבים; חובות כבדים משתרגים על צוארי ההנהלה — ולמרות הכל נימנה תלמוד תורה של חסידי ברסלב בבני ברק על חשובי המוסדות בעיר התורה. הת"ת שהוקם לפני 9 שנים בדיוק מצטיין בלימוד מתוך הבנה מושלמת. "חדר" ברסלב הוא רק אחד ממוסדות התורה המפוארים של חסידי ברסלב בבני ברק, שלהם שמורה בדרך אגב הזכות להקמת ה"שטיבל" הראשון בימי הבראשית של העיר

קהילת חסידי ברסלב בבני ברק היא אחת הקהילות המ־כובדות ביותר בעיר התורה והחסידות. בשקט ובצניעות אפייניים הוקמו מוסדות התורה של קהילה זו. יהיה זה אולי בגדר חידוש לאלה שאינם מכירים את ההסטוריה, אך ה"שטיבל" של חסידי ברסלב היה הראשון שהוקם בעיר. אחד ממייסדיו היה הרב יוסף ארליך ז"ל. שהיה גיסו של ראש העיר הראשון הרב גרשנקורן ז"ל. היה בין 10 הראשונים שהגיעו לעיר בימי הבראשית שלה. הרוח החיה בהקמת השטיבל היה הרה"ח ר' אברהם גוז אשר השקיע מאמצים כבירים כדי לבנות את בית הח־סידים העומד על תילו לתפארה.

חסידי ברסלב הקימו בבני ברק גם ישיבה וכולל בין המצויינים שבעיר. הישיבה ברחוב ברסלב נוסדה לפני קרוב ל־30 שנה ע"י הרב שמעון ברגשטיין. מחשובי עדת חסידי ברסלב ובראשה עומד הגאון רבי פנחס שרייבר, רבה של קריית פוניבז' באשדוד. הכולל, ברחוב אלשיך, התפתח למאוד בשנים האחרונות, שופך בצורה חיצונית ולומדים בו כיום כ־130 אברכים. ובכך הפך הכולל לאחד הגדולים ביותר בעיר. בראש הכולל עומד הרב נתן צבי קניג.

אם נצרף למוסדות אלה גם את ביהמד"ר ברחוב מימון, בו מת־פללים גם זקני החסידים, נקבל אספקלריה מרהיבה ומוסנית של חסידות זו שאינה שוקטת על שמריה ומגבירה את כוחה וצבאה. רובו של הציבור הברסלבאי בב"ב מורכב ממשפחות צעירות ולכן קיים גם הסיכוי להתפתחות מהא־צת בעתיד בכל מה שקשור להר־חבת המוסדות.

★ 9 תלמידים פתחו את התלמוד תורה

עם התרבות האוכלוסיה בעיר בכלל, וההתפתחות בחסידות ברסלב בפרט, הורגש צורך חיוני בהקמת תלמוד תורה עבור דור ההמשך. צעירי הצאן.

ה"חדר" נפתח רק עם כיתה אחת. היה זה בל"ג בעומר לפני 9 שנים בדיוק עם 9 תלמידים. במשך כל שנה נפתחה כיתה נוספת. כשההנהלה מקבלת תלמידים רק לאחר בירור מקיף. התהודה הרבה שפרצה בקרב חסידי ברסלב בעיר עשתה את שלה והבנין התמלא אט אט בילדי חמד. מיקומו הראשון של הבנין היה ברחוב אלשיך, שם היקצה לו הכולל 3־2 חדרים עד שלאחר מספר שנים, כשהתמלאו מספלים בבית מדרשא, כשהמקום צר מהכיל מרוב עוסס, רכשה ההנהלה בנין ברחוב שלמה המלך ששימש פעם כבית חרושת, שיפצה אותו והתקינה את חדריו ללימוד תורה. בבנין זה, שוכן הת"ת זו השנה ה־4. מיקומו הנוכחי הוא נוח בהיותו במרכז העיר, בין השכונות החרדיות בר־חוב הרב כהנמן, ליד שיכון ויזניץ ורחוב עזרא־נחמיה.

★ למרות מצבו הקשה של הת"ת יצא שמו לתהילה בכל רחבי העיר

אנו יושבים עם מנהל הת"ת, הרב נחמן ברגשטיין (בנו של הרב שמעון ברגשטיין), ועם מנהלו החינוכי של ה"חדר". הפגישה נערכת במשרדי הת"ת, הממוקמים בתוך... אוטובוס. לא. אל תתפלאו. אין כאן טעות דפוס, למרות שגם אנחנו התפלאנו לראות את המחזה המוזר הזה, לא מדובר כמובן על אוטובוס עם מיזוג אויר ושאר אביזרי הפאר.

כיוון שהמקום בפנים הבנין צר מהכיל את התלמידים המצ־טופפים בו בקושי רב, נאלצה הה־נהלה לחפש לה מקום תחליפי. לאחר לבטים רבים הוזמן גרר שהביא את האוטובוס המיושן לרחוב שלמה המלך והמחיר מעט "וכשר" בברסלב משרד.

המשרד המאולתר בחזית הב־נין, מהווה אולי אספקלריה למצבו הכללי של ת"ת ברסלב, הכורע תחת עול החובות והמונעים ממנו את המשך ההתפתחות. יצויין כבר כעת: הרמה הלמודית בתלמוד תורה, יראת השמים המופלגת וההצטיינות במידות, כל אלה אינם נחסכים מ־170 תלמידי ה"חדר". ולמרות מצבו הקשה יצא שמו הטוב של המוסד לתהילה בכל רחבי העיר, ובעיקר עקב צורת הלמידה המתבטאת בהבנת החומר עד תום. איך התבטא באזנינו אחד מהורי הילדים: "כל מה שאני מנסה בשבת לבחון את הילד, לב־לבלו ואף "להכשילו" הוא אינו מוכן להכשל ומוכיח לי את מידת ההבנה המוחלטת שלו בחומר הלימודים".

על החובות הכבדים השתרגו על צווארי ההנהלה בעיקר עקב רכישת הבנין. בסיור שערכנו במבנה עצמו, נוכחנו בהסתפקות במועט, הילדים לומדים בחדרים קטנים, צפיפות קשה — ולמרות זאת הלימודים מתנהלים כסדרם וכתקנם, ללא כל הפרעה. זאת, בגלל רצונם העז של המלמדים להרביץ תורה בתלמידיהם בכל האפשר, ואם תרצו יש בכך נקודה נוספת המאפיינת את הת"ת הב־רסלבאי. המלמדים המובחרים. אלה הובאו לכאן לאחר מאמצים רבים ונבחרו לאחר בדיקה מדו־קדקת. "במלמד צריכים להיות מקבץ של כישורים ותכונות. הוא חייב להיות בעל אינטואיציה חזקה לילדים. בעל רגש מחד ומוכשר במוחו מאידך, וכל זאת לבד מה־תמחותו בנושאי הלימודים", אומר המנהל החינוכי, ומדגיש שכל המלמדים בברסלב מאופיינים במידות אלה.

כאמור, לבד מהחדרת יראת שמים בכל דרך שהיא והחינוך למידות טובות, מצטיין ת"ת ברסלב בלימוד שכולו על טהרת ההבנה והעיון. "אינו מלמדים דברים שהילדים לא מסוגלים להבינם, מחד. אך מה שהתלמיד מוכשר לקלוט — הוא צריך לה־בין עד תום", אומר הרב נחמן ברגשטיין, ומוסיף שהעדפת המ־למדים לעסוק בפיתוח ההבנה השכלית של כל רעיון הנושא אותו הם מעבירים בשיעור; התוצאה מורגשת בעיקר בכיתות הגבוהות יותר, בלימוד הגמרא, שם ההספק

★ התוצאה מורגשת בעיקר בלימודי הגמרא שם גם רבה מידת ההספק

הוא גבוה מאד והסיבה לכך פשוטה: כשהראש פתוח, ההבנה זורמת, אין כל סיבה לעכובים ולתקלות בדרך...

בוחנים ואישי חינוך נודעים שערכו בחינות לתלמידי ת"ת ברסלב גילו אצלם הבנה מדהימה בחומר הלימודים, עד כדי כך שהתבטא אחד מגדולי ראשי הי־שיבות בעיר שבחן את התלמידים שאין ספק שיצאו מהם גדולי תורה ויראה.

מיצוי ההבנה עד תום, היא בכל המקצועות, ומתחילה עוד מכיתת הגן, עוברת ללימודי החומש וכן הלאה. לא לשנן בעלמא; לא להביא את החניך למצב בו הוא קורא את הדברים כאגדת שאין בה ממש — אלא לדאוג לכך שהילד יבין וישכיל מה כתוב כאן, מה הדברים אומרים לו אל־נכון — זו שיטת־הלימוד בתלמוד תורה ברסלב שיטה שהוכיחה את עצמה ביעילות רבה.

כיתה מתלמידי הת"ת

★ תכנון להקמת בנין חדש על המגרש בן הדונם

בלימודי החול מתקיים בכ־למדים דברי חז"ל "חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן". המתכנים עושים עבודתם באמנה. "מה שלומדים — שיהיה ביסודיות", מטעים המנהל והמח־נכי.

בשנה הבאה אמור לסיים המחזור הראשון את הלימודים. בברסלב מתכננים לפתוח מסגרת מיוחדת עבור הבוגרים.

מהבנין שנרכש לפני 4 שנים, מנוצלים כיום רק כ־60% בלבד. שאר החדרים עדיין לא פונו והדבר אף מכביד על הלימודים הסדירים. כיוון ששטחו של המגרש הוא גדול למדי ומשתרע על דונם שלם, מתכננת הנהלת הת"ת לבוא בדב־רים עם נדיבי עמך בית ישראל שיהיו מוכנים להנציח את שם יקיריהם על בנין חדש ומפואר שיוקם עבור התלמוד תורה. בינ־תיים נאלצה הנהלת הת"ת לתפקד בתנאים קשים כשאת הדחיפה נותנים גם העסקנים המסורים הרב יעקב זליג אורנשטיין מחשובי החסידים והרב חיים קנטסנטיני מהורי התלמידים.

יצויין שמוכנות הלימודים בת"ת ברסלב וגם כל המהלכים החינוכיים המתבצעים בו, עומדים תחת השראתם של חשובי העדה הברסלבאית... בייחוד הרב שמעון ברגשטיין. שמסר נפשו על קיום הת"ת ראש הישיבה, והרב נתן צבי קניג ראש הכולל.

משרד הישיבה בתוך אוטובוס ישן

אסיפת הנהלה בבני ברק למען ה"חדר"

בנין הת"ת

המודיע
העתון של
היהדות החרדית

מאת שלמה בן דוד

מצעדי גבר

סיפור בהמשכים על חיי ר' מרדכי בנעט ותלמידו ר' אפרים

פרק שנים עשר

מזל טוב

יום החתונה הגיע.

למקום הגיעו החתן ואמו. אפרים נתעכב מעט כדינה והוא התאחר. כשהגיע — באותה השמחה. הכל הבחינו כי עיניו של אפרים זהרות. הוא שמח שמחה אמיתית עם אחיו והיה מאושר באושרו.

לפני החופה קרא החתן לאפרים אחיו ורצה לשוחח עמו.

"אפרים", אמר יוסף, "רק בזכותך יכול אני היום להקים בית בישראל ואף להמשיך בפרנסתי — דבר שלא רבים זוכים לו. רק בזכותך!"

דמעה גדולה זלגה מעינו של החתן והוא נתן לה להתגלגל על לחיו מבלי למחותה.

"יוסף, אחי היקר!" אמר אפרים בהתרגשות, "מאחל אני לך מקרב לב רוב מזל טוב. אינך צריך להוסיף להודות לי!"

יוסף כעכע בגרונו:

"אפרים", אמר, "על אשר אומר לך עתה, חשבתי רבות בעת האחרונה, ואני מקווה שלא תסרב לעצתי.

אני מציע לך עסקת יששכר וזבולון. אני אמשיך בעסקי וכמובן שלא אזנח את השיעורים הקבועים שלי, ואתה — תמשיך ללמוד את התורה הקדושה. מדי חודש אתן לך סכום של עשרה זהובים. בעזרת סכום זה תוכל לחיות בכבוד, ואתה תתן לי את מחצית השכר על לימוד התורה שלך. עסק כזה נעשה כבר על ידי אבותינו בארץ ישראל פעמים רבות, כפי שהמשנה מלמדת: "שמעון אחי עזריה — מאחר שעזריה המציא לאחיו את פרנסתו — נקרא הלימוד על שמו, ואף זכה עזריה, שאלעזר בנו שימש בכשרות.

התסכים, אפרים, לעצתי?"

אפרים נבוך. על רעיון כזה לא חשב מעולם. אכן! נפלא הדבר שיוכל לשבת ולעסוק בלימוד התורה ללא כל הפרעה, ואם יוכל על ידי זה לחלק את שכרו עם אחיו היקר — מה טוב! בודאי יסכים לעצת אחיו.

אפרים נשק לאחיו בחום וליווה אותו לחופתו — בשעה טובה ומוצלחת.

הרב החדש ר' יוסף צבי סידר קידושין לבני הזוג ואף נשא דרשתו בחתונה. לאחר שבירך את החתן והכלה פנה האב לקהל שהשתתף בחתונה:

"רוצה אני לזכור לכם את דבריו של רבי יהודה אסאד, רבי יהודה ביקש שבכל חתונה ינגנו לכבוד החתן והכלה. כהוכחה לדבריו הביא את דברי הפסוק: "ולא יחסר המזג" — אכן, שלא תחסר המוסיקה הנגינה...

הכל התחילו. להקה הונגרית קטנה ניגנה לחנים שונים, ור' יוסף צבי שר אף הוא כדי לשמח את בני הזוג.

הכל היו נרגשים, והאווירה מרוממת. האם הזקנה היתה מאושרת, שבקשתה נתמלאה. היא ידעה היטב, כמה מאמץ השקיע אפרים כדי למלא את רצונה ולשמחה.

לאחר החתונה ישב אפרים בחברת אמו ושוחח עמה. כמה מאושר היה לראות באושרה.

"אמא", בירך אותה. "יהי רצון שתזכי לרוות נחת מכולנו תמיד".

"אמן", ענתה האם בלהט. אחר השפילה מבטה ואמרה בקול נמוך: "אפרים, בני היקר, החלטת להשאר כאן בהונגריה. אני חייבת לחזור. מי יודע אם אזכה לראותך שוב". — עיניה של האם נתמלאו דמעות, אולם היא המשיכה מיד:

"יש לי בקשה, אפרים. ואנא, חשוב על דברי ברצינות. אתה האח המבוגר יותר, את זכות הנישואין שלך מאת השלטונות נתת לאחיך הצעיר ממך — אבל עתה, אם תגור כאן — יכול אף אתה להנשא ללא חשש מהשלטונות".

האם הביטה עמוק לתוך עיניו של אפרים לראות את תגובתו.

"אכן, אמא", אמר לאיטו, "את צודקת. כה עסוק הייתי בסידור ענייני הנישואין של יוסף, עד שלא הספקתי כלל לחשוב על עצמי, והן גם ר' מרדכי בנעט אמר לי, שעלי לחשוב על כך".

"היודע אתה?" המשיכה האם הזקנה, "מכיר אתה היטב את הרב שלנו, הרב של בוסקוביץ וגם ידוע לך שהוא בעל יחוס גדול. בתו, יהודית היא חברתה הטובה של רוזל, הכלה שלנו. מכירה אני אותה היטב מילדותה. הדורה היא ביראת שמים ובמידות טובות.

לפני צאתי לדרך עלה הרעיון בלבי. דיברתי אז עם הרב שלנו, והוא כה שמח לרעיון, כי תהיה חתנו.

"אולם", אמר לי אז הרב, "נקרא לנערים ונשאלה את פיהם האם הם מסכימים".

אפרים ישב מהורהר. כה עסוק היה עד עתה, — בנישואי אחיו, בסיפורו של ר' שלמה שטרן ושאר ענייני ציבור כה העסיקו אותו.

אפרים שקע בהרהורים.

"אכן, אמא, את צודקת", אמר לבסוף, "הגיע הזמן לחשוב גם על עצמי. אמא, עשי כראות עיניך".

שוב נתמלאו עיני האם הזקנה בדמעות:

"אפרים", ברכה אותו בלחש, "שיהיה במזל טוב!"

★

למחרת לאחר התפילה פנה ר' יוסף צבי, רבה החדש של קיצע אל אפרים וביקש ממנו כי יסור אליו לצורך ענין חשוב.

"אתה זקוק לעצתי?" נבוך אפרים.

"אכן, כן. ממך".

בעת שהותך בבית הרבי ר' מרדכי בנעט, שימשת כנאמן ביתו, והיתה לך ההזדמנות לבוא במגע עם הרבה אנשים. אולי תוכל לתת לי עתה עצה טובה, איך אוכל להחיות את הקהילה הזאת.

תנאי התניתי לקבלי את הרבנות כאן, כי יש ליסד במקום תלמוד תורה, אולם עתה מתלבט אני איך אוכל למצוא מלמד טוב שיהיה מוכן לגור כאן.

אולי יעלה ברעיונך רעיון באיזה כיוון אחפש?"

אפרים הרהר קמעה. ר' יוסף צבי ראה, שזיק ניצת בעיניו של אפרים, והוא קיווה שאמנם יוכל ליעץ לו עצה מועילה:

"היודע אתה, ר' יוסף צבי", אמר לו אפרים, "החלטתי להשאר בהונגריה".

האומנם?" ר' יוסף צבי הופתע ושמח כאחד.

אפרים המשיך בדבריו:

"על ידי קבר סבי קיבלתי על עצמי להשתדל לעסוק בהרבצת תורה בלא עול רבנות.

על כן זו עצתי: אשאר כאן, נקים יחד תלמוד תורה וישיבה קטנה.

כמה עז רצוני שיגדלו ילדי חמד אלו בתורה, במידות וביראת שמים".

עיניו של ר' יוסף צבי זהרו.

"אבל יש לי תנאי אחד", הוסיף אפרים.

"והוא?" — שאל ר' יוסף צבי במתיחות.

"בזמן הפנוי נלמד יחד כימינו מקדם".

ר' יוסף צבי ואפרים לחצו ידים בלבביות יתירה. פתרון נפלא כזה לא העלה ר' יוסף צבי על דעתו, והן על אפרים סומך הוא לחלוטין.

פרק שלושה עשר

יתד נאמן

נקבע תאריך לחתונה.

אביה של יהודית, רב הקהילה, הגיע לחתונה, שהתקיימה בקיצע וגם אמו של אפרים הצליחה לבוא ולהשתתף עם בנה בשמחתו. ר' יוסף צבי ברך בחום את החתן והכלה:

"אפרים ויהודית", פנה אליהם, "ראשי תיבות שמותיכם: אפרים יהודית — אי. בתוך זרם ים גועש של רוחות זרות ושל השכלה. ואתם — ההולכים בדרך התורה והמצוות מהווים מעין אי קטן וחזק.

יהי רצון שתזכו תמיד לנהל ביתכם בדרך התורה והמצוות בשמחה ובנחת".

לאחר נישואיו פנה אפרים במרץ למלא את ההבטחה שהבטיח לר' יוסף צבי — להקים ישיבה קטנה ותלמוד תורה.

עד עתה הסתפקו ברוך כלל ההורים בכך שילדיהם ידעו להתפלל ולהכיר את הדינים החשובים ביותר. רובם לא מצאו לנחוץ לשלוח את הילדים למקום מרוחק יותר למען ילמדו תורה.

לשם מה? היו טוענים, עדיף ילמדו מלאכה כלשהי ויעזרו לנו בפרנסה.

גישתם של ההורים הללו כאבה מאוד לר' יוסף צבי ולאפרים. את העיקר הרי הם מונעים מילדיהם — את האפשרות ללמוד תורה.

ואפרים עבר מבית לבית והסביר עד כמה חשוב לימוד התורה ושכנע הורים רבים לשלוח את ילדיהם לתלמוד תורה שיוקם בקהילתם, בקיצע.

ההורים הסכימו: אם מקום הלימוד קרוב — נשלח! ואומנם, במהרה החלו הלימודים בתלמוד תורה. אפרים שכר בית גדול, היו בו חדרי לימוד וכן מטבח וחדר אוכל.

עד עתה נהוג היה, כי הילדים הלומדים אוכלים בכל יום אצל משפחה אחרת. כאן — החליט אפרים — יאכלו הילדים בתלמוד תורה. לא יצטרכו עוד לשוטט דרכם בחום ובקור למשפחות השונות. שם היו צריכים לאכול, אלא יתיישבו יחד בחדר האוכל, יזכו לארוחה חמה ומשובחת ויאגרו כח להמשך לימודיהם.

יהודית, אשתו של אפרים, התמסרה בכל לבה לתפקידה החדש. היא בישלה את האוכל עבור הילדים והשגיחה תמיד, שיהיו המאכלים ערבים לחיך ומזינים.

פעם, בעת שעסקה יהודית בניקוי הכלים עם תום הארוחה, שמה לב כי מישהו מציץ למטבח פנימה. מיד נפנתה לראות מי הוא, והנה ראתה את אחד הילדים.

"רצית משהו?" שאלה.

הילד החויר פניו, ולא אזר אומץ להגיד דבריו.

"אמור נא" — אמרה לו יהודית ברכות — "האם לא שבעת? מה תרצה עוד לאכול?"

"לא! לא!" מחה הילד והוסיף בבישנות: "רציתי לומר לך, שהאוכל היה כל כך טעים, ותודה רבה!"

דמעות התרגשות נצצו בעיניה של יהודית. היא רצתה לומר משהו, אולי לתת ממתק — אבל הילד כבר נסתלק.

★

שימעו של התלמוד תורה יצא למרחוק. אפילו ממקומות מרוחקים יותר החליטו הורים לשלוח ילדיהם לתלמוד תורה זה לאחר שנודעה להם פעילותו הנמרצת של אפרים.

כשנתרבו התלמידים, באו הבחורים המבוגרים לעזרתו של אפרים ואף הם לימדו את הילדים. לא רק ללמד זכו הללו, כי אם גם ללמוד. ר' יוסף צבי, הרב הצעיר נתן שיעור קבוע בגמרא לבחורים המבוגרים. הוא עסק עמם בסוגיות שונות ועורר בהם רצון וחשק עז ללמוד.

קהילת קיצע התעלתה תחת הנהגתם של ר' יוסף צבי ור' אפרים. השינוי הגדול גרם לכך, שזוגות צעירים רבים החליטו להשאר במקום ורבים אחרים הגיעו מבחוץ לאחר ששמעו על *התפתחות הקהילה. רבים מצאו כאן את פרנסתם,* ומצבם שופר.

במשך כל ימות השבוע היו ר' יוסף צבי ור' אפרים עסוקים מאוד במלאכת הקודש שלהם. רק ביום חמישי בלילה היו נוהגים לנסוע בעגלתו של סוחר הדגים לפרסבורג, והיו שבים ביום ששי בבקר.

בפרסבורג נפגשו בקביעות עם ר' אברהם אריה קנשטאט, שהיה תלמיד של הרב הקודם של פרסבורג, ר' משולם טיסמניץ. יחדיו למדו התפלפלו בדברי תורה. לילות חמישי אלו היו לילות מלאי התעלות והבנת עומק תורה.

השיפ שוהל - ביהי"ס אנקר בוינה.

ר' יוסף צבי לימד את תלמידיו במסירות נפש מיוחדת, ור' אברהם אריה קנשטאט* עודדו להכין תלמידיו ולהביאם לשעורי החתם סופר. וכל התלמידים מרחבי הסביבה הכינו עצמם ביסודיות על כל המקורות וכמובן תלמידי הישיבה החתם סופר נהג למסור השעור המפורסם על הסוגיה פעם בארבע שבועות אף ר' יוסף צבי לאחר שלמד עמם במשך שלושה שבועות בשקידה רבה שיעור עמוק — הכין אותם להשתתף באופן חגיגי ורשמי בשיעורו של החתם סופר בפרסבורג.

היתה זו חוויה מיוחדת עבור הבחורים הלומדים בקיצע. ראשי הקהל ותלמידי חכמים אחרים באו אף הם לשמוע את השעור.

הס השתרר!

החתם סופר פתח בשיעורו. הדברים קשים. הבחורים האזינו היטב והבינו. הם היו מוכנים היטב לקראת השיעור הזה.

אכן, באיזה אופן נפלא פותר הרב את הקושיות שהעלה.

בתום השיעור ניגשו הבחורים אל החת"ס, לחצו ידו וברכוהו בברכת יישר כח! אחר פנו אל רבם ר' יוסף צבי וברכו אף אותו:

"רבנו, יישר כח!

תודה רבה על המרץ אשר נתת בנו לחזור וללמוד. הן לא היינו יכולים להבין את השיעור היום אם לא כל העמל שהשקעת בנו עד עתה.

תודה רבה!"

הבחורים חזרו לקיצע במשנה מרץ להמשיך, ללמוד ולהבין.

★

עברו מספר שנים.

ר' יוסף צבי ור' אפרים הוסיפו יחדיו לחזק את הקהילה. משפחות רבות, שמוצאן ממורביה הגיעו למקום. ר' אפרים קיבל בשמחה את בני המשפחות בבואם לקהילה והשתדל לדאוג להם לעבודה ולפרנסה. וכן דאג לחינוך ילדיהם. ר' אפרים ויהודית היו מאושרים, שניהם עמלו למען הכלל והשקיעו מכוחם וממרצם לפיתוח הקהילה.

רק דבר אחד העיב על אושרם: ילדים לא היו להם.

★

הקשר בין ר' יוסף צבי ובין ר' אפרים היה הדוק, יחדיו חשבו איך לפעול, ואחר כך חילקו ביניהם את תפקידי הביצוע.

באחד הימים הגיעה לקהילת קיצע הידיעה העצובה על פטירתו של הרב הזקן בקהילה מפורסמת בסביבה הרחוקה — ערלוי, תושבי הקהילה ביקשו מר' יוסף צבי, שהכיר את הרב, כי יאמר הספד בעת הלויה. והקהל הקשיב רותק כולו לדברי ההספד המעורדים בעמקותם ומיד לאחר הלויה נתכנסו התושבים והחליטו פה אחד להציע לר' יוסף צבי את הרבנות בקהילה. רבות שמעו על התפתחותה של קיצע מאז בואו של ר' יוסף צבי, הם ידעו על מסירותו הרבה — ועל כן ביקשוהו לבוא לכהן בקהילתם. ולהקרין מאור תורתו עליהם.

ר' יוסף צבי התלבט עד מאוד בקשר להצעה: "אפרים". פנה לידידו. "כה נקשרתי לקיצע, ואליך... ולבחורים...".

"ובכל זאת, לך לשם", קטע אפרים את דבריו בהחלטיות, "לך וה' יצלח דרכך. הקהילה שם גדולה יותר, מפותחת יותר, כך תוכל לפתח את הכחות הטמונים בך ביתר הצלחה".

ור' יוסף צבי השתכנע. הוא נפרד מבני קהילתו קיצע, כשדמעות בעיניו — ופנה לדרכו החדשה.

פרק ארבעה עשר

המעצר

חלף עבר הזמן. ר' יוסף צבי, רבה של קהילה ערלוי התמסר מאוד לתפקידו. עתה נוסף לו תפקיד חדש.

יהודים רבים, שהצטרפו למחנה של המהפכן ההונגרי קושוט לריוש, קיבלו ממנו סיוע נפשי. הוא היה למנהיגם הרוחני.

כיצד עלו תנועות השחרור הלאומיות?

נפוליאון בונפארטה נפל ונוצח על ידי מלכי אירופה — אך רוחו לא נוצחה: שוויון, חופש ואחווה הפכו להיות הסיסמאות הגדולות והאהובות של כל אנשי ההשכלה. ועל רקע זה ארעו במקומות רבים התנגשויות בין המלוכה לבין האזרחים.

קושוט היה דוברה ומנהיגה של תנועת השחרור בהונגריה, והוא לחם בעיקר בעד עצמאות מדינית. מהפכה מפורסמת ניהל ב־1848. במאבקו נגד המלוכה האוסטרו־הונגרית הצליח קושוט לקשר את כל פלגי העם השונים שהיו קיימים בהונגריה.

בילדותו התגורר קושוט קרוב לאוהעל, שם היה רב הקהילה ה"ישמח משה", ר' משה טייטלבאום. שנתפרסם כאיש אלוקים אף בין הגויים, ואף במשפחתו של קושוט דיברו אודותיו.

אמו של קושוט הביאה את ילדה הצעיר ל"ישמח משה" כדי שיברכו. כשראה אותו הרבי בירכו מיד והוסיף פסוק מתהילים:

"נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה" — בנך יהיה לעמו ולארצו מנהיג גדול ו"נס להתנוסס".

וברכתו של ה"ישמח משה" נתקיימה, וכשגדל הנער הרים את נס המרד הלאומי ההונגרי. בעת שהיה בשיא תפארתו זכר ליהודים את ברכת הצדיק מאוהעל.

המרד בהונגריה החל בממדים קטנים בלבד. אחר כך התפזרה השפעת התנועה בכל המדינה.

קושוט ארגן לגיון הונגרי, ואף לוחמים יהודיים השתתפו בו. בהתלהבות עצומה ללא כל קשר לעצם המאבק החליט ר' יוסף צבי, כי חשוב מאוד לחזק את היהודים המשתתפים בלגיון לשמור על התורה וקיום מצוותיה. הוא מסר להם שיעורים וארגן את כל הדברים הנחוצים להם.

"רבי", אמר לו פעם אחד הלוחמים. "נטעת בנו גאווה יהודית. מי יודע, אלמלי פעולותיך, מי יודע אם היינו מחזיקים מעמד להמשיך בתפילותינו ולהמשיך לקיים מצוות.

יישר כח, רבי!"

לוחמים יהודיים שעברו דרך מחנהו של קושוט נתקבלו כאורחים בעיירה קיצע שם דאג אפרים לכל מחסורם הגשמי והרוחני.

★

* ר' אברהם אריה קנשטאט, מצאצאי האברבנאל, נולד בגרמניה בעיירה אלסקנשטאט אחיו היה ר' יעקב קאפל חריף רבה המפורסם של העיירה ההונגרית סלובקית והדבי. הוא אבי השושלת של הרבנים לבית רייך — מהבולטים: ר' קאפל רייך רבה של בודפשט וחבר פרלמנט ההונגרי. ר' אריה עבר לפרסבורג, אולם לא רצה לקבל עליו עול הרבנות, ונשאר בפרסבורג, שם שקע בלימוד התורה והיה לתלמיד חכם גדול. בנו הבכור אליעזר ליפמן היה תלמיד מובהק של החתם סופר. אף הוא כאביו סרב לקבל עליו עול רבנות. בעת חתונתו ניגנו המנגנים, על פי דרישת החתם סופר. שהיה מסדר הקידושין בחתונה, הקפיד תמיד כי בכל חתונה תשמע נגינה (על פי פסק המהרי"ל). בעיצומה של השמחה הגיעה בשורה רעה: ר' מרדכי בנעט, הרב מניקלשבורג, נפטר. מיד פקד החתם סופר להפסיק את הנגינה כאות אבל של כלל ישראל.

ר' ליפמן, בנו של ר' אברהם אריה, האריך ימים וחי שמונים ושמונה שנה.

בכל בית חרדי
המודיע
העתון של היהדות החרדית

המודיע הצעיר

פרשת במדבר

גליון 66

בינים

כְּדֵי לְהָכִין אֲרוּחַת צָהֳרַיִם רְגִילָה, לֹא נִדְרָשׁ מֵאִמָּא שֶׁלָּכֶם מַאֲמָץ מְיֻחָד. אֲבָל סְעֻדַּת שַׁבָּת אוֹ חַג — זֶה כְּבָר סִפּוּר אַחֵר. הִיא עָמְלָה זְמַן רַב כְּדֵי לְהָכִינָהּ. וְאִם יֵשׁ אוֹרְחִים, אוֹ שֶׁמְּדֻבָּר בְּ"שֶׁבַע בְּרָכוֹת" — הַטִּרְחָה עוֹד כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת. וְזֶה כָּל כָּךְ סָבִיר וְהֶגְיוֹנִי: הַהֲכָנוֹת עוֹמְדוֹת בְּיַחַס יָשָׁר לַגֹּדֶל וְלַחֲגִיגִיּוּת הַמְּאֹרָע.

כֵּן, יְלָדִים, הַהֲכָנוֹת הֵן דָּבָר חָשׁוּב מְאֹד. נָכוֹן שֶׁהֵן קָשׁוֹת וַאֲפִלּוּ מְיַגְּעוֹת, אַךְ בִּלְעֲדֵיהֶן אֵין מַצְלִיחִים לְהַגִּיעַ לָעִקָּר. מִי שֶׁאֵינוֹ טוֹרֵחַ בְּעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינוֹ אוֹכֵל בְּשַׁבָּת. וְכָךְ לְגַבֵּי כָּל עִנְיָן: מִי שֶׁהִתְכּוֹנֵן — יְקַבֵּל הַרְבֵּה. מִי שֶׁהִשְׁתַּמֵּט — יַפְסִיד!

כְּבָר תְּקוּפָה דֵּי אֲרֻכָּה שֶׁאֲנַחְנוּ מִתְכּוֹנְנִים לְקַבָּלַת הַתּוֹרָה. כָּל יוֹם בַּסְּפִירָה אָמוּר לִהְיוֹת חֵלֶק מִן הַתְּכוּנָה הַזּוֹ. אֲבָל עַכְשָׁיו, בַּיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים הָאֵלּוּ שֶׁלִּפְנֵי הֶחָג, נִמְדָּד הַיַּחַס שֶׁלָּנוּ לַתּוֹרָה — עַד כַּמָּה הִיא חֲשׁוּבָה וִיקָרָה לָנוּ. אִם אָנוּ מְבִינִים בְּאֵיזֶה אוֹצָר הַמְּדֻבָּר, הֲרֵי שֶׁעָלֵינוּ לְהִתְכּוֹנֵן וּלְהִתְכּוֹנֵן, וְעוֹד פַּעַם לְהִתְכּוֹנֵן, וְשׁוּב לְהִתְכּוֹנֵן... וְאִם לֹא נַעֲשֶׂה כָּךְ — סִימָן שֶׁאָנוּ, חָלִילָה, קְצָת מְזַלְזְלִים.

וּבְכֵן, קָדִימָה! הָבָה וְנַמְשִׁיךְ בַּהֲכָנוֹת! נְשַׁפֵּר אֶת עַצְמֵנוּ, נַחְלִיט וְנַעֲשֶׂה, נִלְמַד בִּשְׁקִידָה, נִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת רְאוּיִים לַמַּתָּנָה הָעֲצוּמָה הַזּוֹ.

עַד כָּאן בֵּינְתַיִם,
חַנִי.

ספור

מַה קָּרָה לְיַעֲקֹב יִצְחָק?

נַעַר נֶחְמָד וּנְעִים הֲלִיכוֹת הָיָה יַעֲקֹב יִצְחָק. בַּחֶדֶר שֶׁבּוֹ לָמַד בְּפַּשְׁדְבּוֹז', לֹא בָּלַט בְּשׁוּם דָּבָר מְיֻחָד, לֹא לְטוֹב וְלֹא לְרָע. בֵּינוֹנִי מְאֹד הָיָה בְּלִמּוּדָיו, וְלֹא נִמְנָה עַל הַמִּצְטַיְּנִים בַּכִּתָּה. אָמְנָם, הָיְתָה בּוֹ תְּכוּנָה טוֹבָה; כָּל דָּבָר שֶׁלָּמַד וְהֵבִין, יָדַע לְהַסְבִּיר יָפֶה יָפֶה לַחֲבֵרִים. בְּכָל פַּעַם שֶׁהָיָה תַּלְמִיד מִתְקַשֶּׁה, נִהְיָה לוֹ יַעֲקֹב יִצְחָק לְמוֹרֶה סַבְלָן. לֹא הָיָה זָז מִמֶּנּוּ עַד שֶׁהִסְבִּיר לוֹ אֶת הָעִנְיָן עַל בֻּרְיוֹ. (= לְגַמְרֵי, בִּבְהִירוּת.)

וְעוֹד מִדָּה טוֹבָה הָיְתָה לַיֶּלֶד, וְעָלֶיהָ שִׁבְּחוּ אוֹתוֹ כֻּלָּם: אֶת הָאֹכֶל שֶׁהָיָה מֵבִיא מִן הַבַּיִת כְּדֵי לֶאֱכֹל בַּחֶדֶר, הָיָה מְחַלֵּק בֵּין יַלְדֵי הָעֲנִיִּים שֶׁבַּשְּׁכוּנָה הַסְּמוּכָה לַחֶדֶר. רָאוּ שֶׁכָּךְ הוּא עוֹשֶׂה, וְרִחֲמוּ עָלָיו שֶׁנִּשְׁאַר רָעֵב. נָתְנוּ לוֹ מְעַט מִשֶּׁלָּהֶם, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׂבַּע. אַךְ יַעֲקֹב יִצְחָק לֹא אָכַל וְלֹא שָׂבַע, אֶלָּא חִלֵּק גַּם מַה שֶּׁנָּתְנוּ לוֹ בֵּין יַלְדֵי הָעֲנִיִּים. גִּלּוּ חֲבֵרָיו אֶת הַמַּעֲשֶׂה, קִנְּאוּ בְּצִדְקָתוֹ וְאָמְרוּ: בִּמְקוֹם שֶׁאַתָּה תְּחַלֵּק מִשֶּׁלְּךָ, נְחַלֵּק אָנוּ עַצְמֵנוּ. מֵאָז נַעֲשָׂה הַחֶדֶר לְמָקוֹם שֶׁנַּעֲשֵׂית בּוֹ צְדָקָה גְּדוֹלָה עַל יְדֵי יַלְדֵי יִשְׂרָאֵל. כָּל דָּבָר טוֹב וּמָתוֹק שֶׁהָיוּ הָאִמָּהוֹת שׁוֹלְחוֹת לַיְלָדִים, מָצָא אֶת דַּרְכּוֹ לְיַלְדֵי הָעֲנִיִּים. כְּשֶׁנּוֹדַע דָּבָר זֶה לַהוֹרִים, הֵעִירוּ הָאָבוֹת לַיְלָדִים: יֶלֶד שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, אָסוּר לוֹ שֶׁיֶּחְסַר אֹכֶל מִפִּיו. צָרִיךְ גּוּפוֹ לִהְיוֹת חָזָק, שֶׁיּוּכַל לִלְמֹד בְּדֵעָה צְלוּלָה! חָדְלוּ הַיְלָדִים מִלְּחַלֵּק אֶת שֶׁלָּהֶם, אֲבָל יַעֲקֹב יִצְחָק וַחֲבֵרוֹ הַטּוֹב יְשַׁעְיָה מָצְאוּ הַלָּאָה דְּרָכִים נִסְתָּרוֹת, אֵיךְ לָקַחַת מִן הָאֹכֶל שֶׁלָּהֶם וְלָתֵת לְמִי שֶׁצָּרִיךְ אוֹתוֹ יוֹתֵר.

הִנֵּה כִּי כֵן, יֶלֶד טוֹב וְחָבִיב הָיָה יַעֲקֹב יִצְחָק. כֻּלָּם אֲהֵבוּ אוֹתוֹ, חוּץ מִ... לֹא תַּאֲמִינוּ: דַּוְקָא אָבִיו וְאִמּוֹ לֹא גִּלּוּ אֶת חִבָּתָם אֵלָיו. נִרְאֶה הָיָה כְּאִלּוּ הֵם כּוֹעֲסִים עָלָיו וַעֲצוּבִים בִּגְלָלוֹ. וַהֲלֹא מוּזָר הַדָּבָר וּמְשֻׁנֶּה: לָמָּה לְהִצְטַעֵר וְלִכְעֹס עַל יֶלֶד נָעִים שֶׁכָּזֶה?

אָבִיו שֶׁל יַעֲקֹב יִצְחָק הָיָה רַבִּי אָשֵׁר, מַגִּיד מֵישָׁרִים בְּפַּשְׁדְבּוֹז'. תַּלְמִיד חָכָם גָּדוֹל הָיָה, וְצַדִּיק מֻפְלָג. כָּל בְּנֵי הָעִיר כִּבְּדוּ אוֹתוֹ, וְלָמְדוּ מִמֶּנּוּ תּוֹרָה וְיִרְאָה. גַּם אִשְׁתּוֹ רַייכְא צַדֶּקֶת הָיְתָה, אִשָּׁה צְנוּעָה וּכְשֵׁרָה, שֶׁכָּל בַּקָּשׁוֹתֶיהָ בָּעוֹלָם הִצְטַמְצְמוּ לְאַחַת בִּלְבַד: שֶׁבְּנָהּ יְחִידָהּ יָאִיר בְּתוֹרַת ד' וְיָרִיחַ בְּיִרְאַת אֱלֹקִים. הַרְבֵּה תְּפִלּוֹת, תַּחֲנוּנִים וּדְמָעוֹת שָׁפְכוּ רַבִּי אָשֵׁר וְרַעְיָתוֹ לְיַד עֲרִיסָתוֹ שֶׁל הַתִּינוֹק. הַרְבֵּה הִבְטִיחוּ וְקִבְּלוּ עַל עַצְמָם, כְּדֵי לִזְכּוֹת לְבֵן כִּלְבָבָם. וְאָמְנָם, נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתָם!

בְּגִיל שְׁנָתַיִם הוּבָא יַעֲקֹב יִצְחָק לָרִאשׁוֹנָה אֶל הַמְּלַמֵּד. רַק חֹדֶשׁ עָבַר, וְהִנֵּה הִגִּיעַ הַמְּלַמֵּד לְבֵיתוֹ שֶׁל רַבִּי אָשֵׁר, וְיַעֲקֹב יִצְחָק עִמּוֹ. — "קָטָן וְדַל הַחֶדֶר שֶׁלָּנוּ מִלְּהָכִיל אוֹצָר כָּזֶה! כְּבָר לָמַד לְהִתְפַּלֵּל מִן הַסִּדּוּר, יוֹדֵעַ הוּא כְּבָר עַל פֶּה פָּרָשִׁיּוֹת מִן הַחֻמָּשׁ. חֲבָל שֶׁיְּבַזְבֵּז זְמַנּוֹ אֶצְלֵנוּ! קַח אוֹתוֹ לִמְלַמֵּד אַחֵר, שֶׁיִּלְמַד עִם נְעָרִים גְּדוֹלִים וְיַגְדִּיל בְּתוֹרָתוֹ". נָתַן אוֹתוֹ אָבִיו לִמְלַמֵּד שֶׁלִּמְּדוֹ חֻמָּשׁ, הֲלָכוֹת וּמִשְׁנָה. אַחֲרֵי שָׁנָה עָבַר לְחֶדֶר שְׁלִישִׁי, שָׁם לָמַד גְּמָרָא, וְהָיְתָה בְּפִיו כִּדְבַשׁ מָתוֹק.

כְּשֶׁמָּלְאוּ לַנַּעַר חָמֵשׁ שָׁנִים, כְּבָר הָיָה מָלֵא וְגָדוּשׁ בְּתוֹרָה וּבִפְסוּקִים. גַּם בְּכֹשֶׁר הַסְבָּרָה מְעֻלֶּה הִתְבָּרֵךְ הַיֶּלֶד. יָדַע לַחֲזֹר יָפֶה עַל כָּל מַה שֶּׁלָּמַד, וַאֲפִלּוּ לְהַסְבִּיר כְּטוּב טַעַם אֶת מַחְלוֹקוֹת הַגְּמָרָא. יָדְעוּ רַבִּי אָשֵׁר וְאִשְׁתּוֹ רַייכְא, שֶׁמִּשְׁאַלְתָּם נִתְּנָה לָהֶם מִמָּרוֹם. אֶל הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלוּ.

★ ★ ★

בִּזְמַן שֶׁסִּפַּרְנוּ עָלָיו קֹדֶם, מָלְאוּ כְּבָר לְיַעֲקֹב יִצְחָק שְׁמוֹנֶה שָׁנִים. וְהִנֵּה, אוֹיָה! הַנַּעַר יָרַד פְּלָאִים. יוֹשֵׁב הוּא בַּחֶדֶר יַחַד עִם בְּנֵי גִּילוֹ, וְיוֹדֵעַ כְּמוֹתָם וְלִפְעָמִים אֲפִלּוּ פָּחוֹת. וַהֲרֵי לִפְנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים כְּבָר יָדַע הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵהֶם?! עַכְשָׁיו נִסְתַּתְּמוּ מַעְיְנוֹת תּוֹרָתוֹ. וַאֲפִלּוּ תְּפִלָּתוֹ אֵינָהּ בִּקְדֻשָּׁה וּבְלַהַט, כְּפִי שֶׁהָיְתָה. נִסּוּ הוֹרָיו לְדַבֵּר אֶל לִבּוֹ,

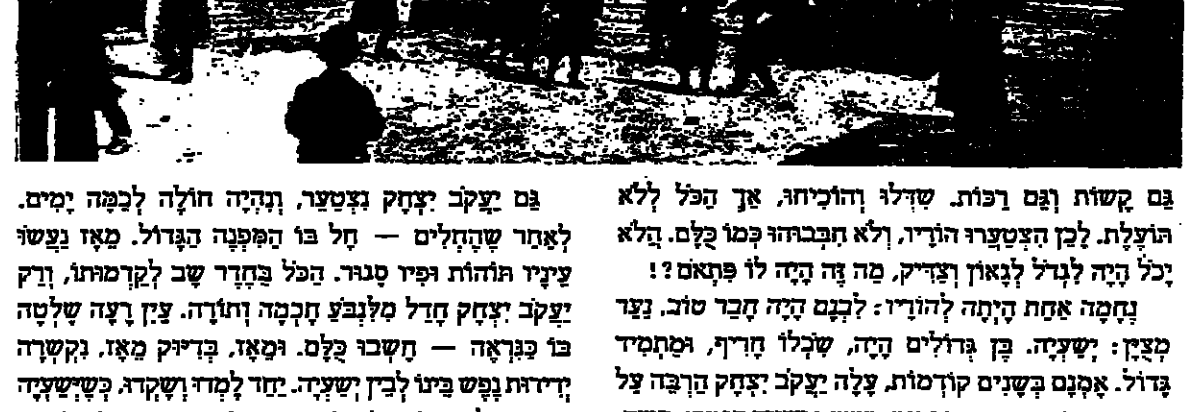

גַּם קָשׁוֹת וְגַם רַכּוֹת. שִׁדְּלוּ וְהוֹכִיחוּ, אַךְ הַכֹּל לְלֹא תּוֹעֶלֶת. לָכֵן הִצְטַעֲרוּ הוֹרָיו, וְלֹא חִבְּבוּהוּ כְּמוֹ כֻּלָּם. הֲלֹא יָכֹל הָיָה לִגְדֹּל לְגָאוֹן וְצַדִּיק, מַה זֶּה הָיָה לוֹ פִּתְאֹם?!

נֶחָמָה אַחַת הָיְתָה לְהוֹרָיו: לִבְנָם הָיָה חָבֵר טוֹב. נַעַר מְצֻיָּן: יְשַׁעְיָה. בֶּן גְּדוֹלִים הָיָה, שִׂכְלוֹ חָרִיף, וּמַתְמִיד גָּדוֹל. אָמְנָם בְּשָׁנִים קוֹדְמוֹת, עָלָה יַעֲקֹב יִצְחָק הַרְבֵּה עַל יְשַׁעְיָה. עַד שֶׁקָּרָה פַּעַם אַחַת, בִּשְׁעַת שִׁעוּר בִּגְמָרָא קָשֶׁה, שֶׁהַנְּעָרִים — וִישַׁעְיָה בֵּינֵיהֶם — לֹא הִצְלִיחוּ בְּשׁוּם אֹפֶן לַהֲבִינָהּ. הַמְּלַמֵּד כִּמְעַט הִתְיָאֵשׁ, וּבִקֵּשׁ מִיַּעֲקֹב יִצְחָק (בֶּן הַשֶּׁבַע!) שֶׁיַּעֲזֹר לוֹ לְהַסְבִּיר. בֵּאֵר יַעֲקֹב יִצְחָק הֵיטֵב אֶת הַסֻּגְיָה לַחֲבֵרָיו, לְאַט וּבְטוּב טַעַם, בִּבְקִיאוּת וּבַחֲרִיפוּת עֲצוּמָה. הַמְּלַמֵּד נִתְפַּעֵל מִן הַיֶּלֶד. שִׁבַּח אוֹתוֹ וּמִנָּה אוֹתוֹ לַעֲזֹר לוֹ דֶּרֶךְ קֶבַע בַּהַסְבָּרַת הַחֹמֶר, וְנָעַר בְּיֶתֶר הַתַּלְמִידִים עַל שֶׁהֵם מִתְעַצְּלִים, וְאֵינָם שׁוֹקְדִים כְּמוֹתוֹ. גַּם בִּישַׁעְיָה גָּעַר הַמְּלַמֵּד. נֶעֱלַב הַיֶּלֶד וּפָרַץ בִּבְכִי לְלֹא הֲפוּגָה. (שֶׁהֲרֵי בֶּאֱמֶת שַׁקְדָן הָיָה, לֹא הִגִּיעָה לוֹ גְּעָרָה!) צַעַר רַב נִצְטַעֵר, וְכַמָּה יָמִים עָבְרוּ עַד שֶׁחָזְרָה אֵלָיו רוּחוֹ.

גַּם יַעֲקֹב יִצְחָק נִצְטַעֵר, וְנִהְיָה חוֹלֶה לְכַמָּה יָמִים. לְאַחַר שֶׁהֶחְלִים — חָל בּוֹ הַמִּפְנֶה הַגָּדוֹל. מֵאָז נַעֲשׂוּ עֵינָיו תּוֹהוֹת וּפִיו סָגוּר. הַכֹּל בַּחֶדֶר שָׁב לְקַדְמוּתוֹ, וְרַק יַעֲקֹב יִצְחָק חָדַל מִלְּנַבֵּעַ חָכְמָה וְתוֹרָה. עַיִן רָעָה שָׁלְטָה בּוֹ כַּנִּרְאֶה — חָשְׁבוּ כֻּלָּם. וּמֵאָז, בְּדִיּוּק מֵאָז, נִקְשְׁרָה יְדִידוּת נֶפֶשׁ בֵּינוֹ לְבֵין יְשַׁעְיָה. יַחַד לָמְדוּ וְשָׁקְדוּ. כְּשֶׁיְּשַׁעְיָה מַקְרִין עַל חֲבֵרוֹ מִתּוֹרָתוֹ וּמֵחָכְמָתוֹ. נִתְהַפְּכוּ הַיּוֹצְרוֹת...

וְכָל זֶה עַל מָה וְלָמָּה? וּמַה הַלְאָה? — זֹאת תִּקְרְאוּ בַּגִּלָּיוֹן עֶרֶב שָׁבוּעוֹת.

טביל

בפרשת השבוע במדבר

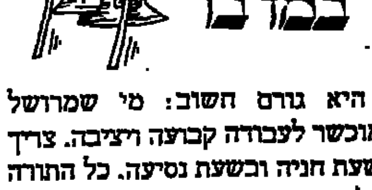

"פקוד את בני לוי... מבן חודש ומעלה תפקדם" (ג, ט"ו)

את הצבא פקדו מבן עשרים אולם את בני לוי מבן חודש. כי צבא אפשר לאמן ולחנך אפילו בגיל של בגרות. אבל חינוך של אלה המיועדים להיות מנהיגי העם, מוריו ומדריכיו, חינוך של בני לוי שבשעת הצורך אפשר יהא לומר עליהם "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו, ואת אחיו לא הכיר, ואת בניו לא ידע". חינוך כזה צריך להתחיל מבן חודש.

★

"איש על מחנהו ואיש על דגלו" (א, נ"ב)

סגולת הסדר היא גורם חשוב: מי שמרושל בהתנהגותו, אינו מוכשר לעבודה קבועה ויציבה. צריך לדקדק בסדרים בשעת חניה ובשעת נסיעה. כל התורה מבוססת, בעצם, על דיוק וסדר: רגע אחד מבדיל בין שבת לחול; נימה אחת מבדילה בין שחיטה כשרה לפסולה; צעד אחד מבדיל בין מחנה לויה למחנה שכינה. הלויים מוזהרים שלא לעשות עבודת הכהנים, הכהנים מוזהרים שלא לעשות עבודת הלויים; הלויים מוזהרים שלא יעשה אחד את מלאכתו חברו. איש איש על עבודתו ואל משאו. איש על מחנהו ואיש על דגלו.

(ר' שמחה זיסל מקלם)

גם בעתון

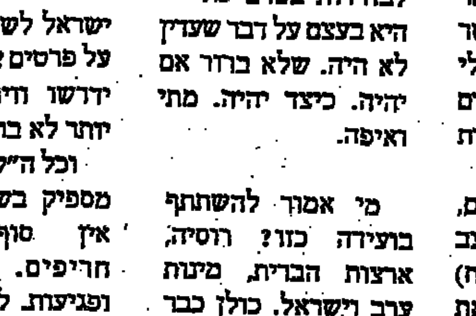

בלב אחד

כאיש אחד בלב אחד, הגיעו בני ישראל למעמד הר סיני. רק כך אפשר לקבל את התורה: בלי מחלוקת ומריבות. שלום ואחווה שוררים, הלבבות קרובים זה לזה.

ואצלנו? רחוקים, רחוקים מאד ממצב אידיאלי (=טוב ונוח) כזה. קחו, למשל, את המריבות בנושא הועידה הבינלאומית. מהי קודם כל? היא בשלב זה שום דבר. כל המחלוקת העצומה הזו בין המפלגות במדינה, שעוד עלולה להוביל אותנו לבחירות בטרם עת — היא בעצם על דבר שעדין לא היה. שלא ברור אם יהיה. כיצד יהיה. מתי ואיפה.

מי אמור להשתתף בועידה כזו? רוסיה, ארצות הברית, מדינות ערב וישראל. כולן כבר מוכנות להשתתף? לא, בכלל לא. לרוסיה יש תנאים. למדינות ערב תנאים קשים. על מה ידברו שם? גם זה לא לגמרי מובן. על השלום על השלוה, שעתידים לשרור. אי פעם בין ישראל לשכנותיה. ידונו על פרסים? על גבולות? ידרשו ויתורים? הכל יותר לא ברור מברור.

וכל ה"לא ברור" הזה מספיק בשביל מריבות אין סוף. ויכוחים חריפים. האשמות ופגיעות. למה? אין לנו פתרונים.

אבל אנחנו, אתם ואנו, רוצים מאד להשתייך לאלו שהם כאיש אחד — בלב אחד: נכון?

هكذا من الأصل

המודיע השבוע לפני שלושים שנה

המונים מריעים לכבוד הרב לוין

הפגנה אדירה למען אגודת ישראל בוויליאמסבורג

אלפים רוקדים בחוצות העיר — עצרת עם ענקית

ניו־יורק (מאת סופרנו) הפגנה אדירה למען אגודת ישראל הרב י.מ. לוין נערכה השבת ע״י המוני חרדים, תושבי וויליאמסבורג, שהביעו את נאמנותם לתנועת אגודת ישראל והשתתפו בקבלת פנים לכבוד הרב לוין.

קבלת פנים נלהבת שנערכה השכונה החרדית בניו יורק, עברה כל ממדים ידועים עד היום. ניו יורק טרם ראתה הפגנה כזו של יהודים דתיים והתלהבות אדירה שנתנה בטוי לנאמנותם של המוני דתיים לאגו״י ולהרב לוין.

הרב לוין הגיע לוויליאמסבורג כאורחה של אגודת ישראל במקום, במסגרת מסע ההסברה המקיף הנערך על ידו ביהדות אמריקה. מאות אנשים שמו מצור על הבית המדרש של חסידי גור ובית הכנסת של אגו״י היכן שהרב לוין התפלל בערב ובבוקר.

אתה״צ נערכה עצרת המונים בהיכל ישיבת ״תורה ודעת״, הגדולה בישיבות ארה״ב, את דרכו מביתו להיכל הישיבה עשה הרב לוין כשמאות אגודאים נלהבים רוקדים במעגלים סביבו.

הרחובות סביב לישיבת תורה ודעת היו מלאים בים של אנשים, שלא היתה להם כל אפשרות להכנס להיכל הגדול שהיה מלא פה אל פה כשהצפיפות היתה איומה. משטרת ברוקלין גייסה מאות שוטרים שמנעו כל תנועה לוויליאמסבורג ותמלוד קשה למנוע תאונות.

עצרת העם נפתחה על ידי ראש ישיבת ״תורה ודעת״, הג״ר אלעזר כהנוב שקידם את פני האורח והדגיש, שקבלת הפנים הנלהבת של המוני החרדים להרב לוין משמשת כהוכחה נאמנה שהיהדות החרדית ברובה הגדול עומדת איתנה מאחורי אגו״י תוך זהות מוחלטת עם שיטתה ודרכי מאבקה למען היהדות. הרב כהנוב עמד על מסעו של הרב לוין באמריקה שהוא מסע של קידוש השם.

קרוב לשעתיים ריתק הרב לוין את הקהל העצום בנאום נרגש שהלהיב המונים. היה זה נאום שיצא מגדר הרגיל והשאיר רושם בל ימחה בלב שומעיו. את מרבית דבריו הקדיש הרב לוין למצבה של יהדות התורה בישראל ועל התפקידים המוטלים כיום על היהדות הנאמנה בעולם כולו.

עם צאתו של הרב לוין מהיכל הישיבה נערכה הפגנת אהדה אדירה לכבוד על ידי קהל אלפים שעמד בחוץ. שליוה את הרב לוין בשירה אדירה וריקודים נלהבים לבית המדרש בו נערכה סעודה שלישית נלהבת ומרוממת.

ההפגנה האגודאית האדירה בוויליאמסבורג הפכה לשיחת היום בניו־יורק והוכיחה את העובדא שאגו״י מייצגת את רוב בנין ומנין של היהדות החרדית באמריקה.

יצא הרב הירשברג

לוד (עתי״ם) — ״אני יוצא לארצות ערב כדי לבדוק את מצב חופש הדת של המיעוט היהודי״ — אמר הבוקר הרב אברהם הירשברג יו״ר הועד למען חופש הדת בארצות הברית שיצא בדרך האויר לתורכיה ולאחר מכן לביקור בעיראק, לבנון, פרס ומצרים.

הרב הירשברג יבקר ויסייר בארצות אלה יחד עם נציגויות ארצות הברית ויעמוד מקרוב על חיי הדת של המיעוט היהודי.

ערבי מישראל נהרג בשגגה

רמלה, יום ד׳ (ע.) — ערבי ישראלי נהרג בשגגה אמש ע״י שומרי קיבוץ מגל במשולש הישראלי.

כתב עתי״ם מוסר, כי שומרי הקיבוץ הבחינו בשעות הערב המאוחרות בדמות המתקרבת לעבר גדר הקיבוץ. כשנדרש האלמוני להזדהות את עצמו לא ענה, והשומרים פתחו באש לעברו. בשעות הבוקר נתגלתה במקום גופתו של האיש.

בחקירת המשטרה נתברר, כי האיש בא מהכפר דיר סיק, כדי לחפש את עדרו שנמלט מחצרו, ובחיפושיו הגיע בשעת הערב עד לגדר הקיבוץ. שמו של ההרוג טרם הוברר.

חתולים דיפלומטיים

לוד יום ג׳ (עתי״ם) שני חתולים דיפלומאטיים יצאו הבוקר באריזה מיוחדת בדרך האויר לבלגראד. החתולים שהוטסו במטוס סוויס אייר שייכים לשגריר בריטניה לשעבר בישראל סייר ג׳ון ניקולס והועברו בהוראתו למקום כהונתו החדש.

נבחרה הנהלה לביה״ס ״בית יעקב״ ברח׳ ר׳ סעדיה גאון בתל־אביב

תל אביב יום ה׳ — בישיבת ועד החנוך של אגודת ישראל בת״א־יפו ביום ג׳ כ״ט ניסן נדונה בעיית פתיחת בית הספר הנוסף לבנות ״בית יעקב״ בבנין החדש שנבנה השנה ע״י עירית ת״א־יפו, ברח׳ ר׳ סעדיה גאון פינת רח׳ אוליפנט.

בראשות הישיבה שהתנהלה ע״י יו״ר ועדת החנוך הרב ר׳ ש. שצדרוביצקי צדינה, חשיבות פתיחת בית ספר ״בית יעקב״ במרכז העיר. בבנין רחב ידים. שיצויד בריהוט ובציוד חדש המודרני ביותר. הראשון במבנה זה — מבתי הספר של החנוך העצמאי — אגודת ישראל בת״א והסביבה. שחסרונו הי׳ מורגש ביותר.

כמו כן, הביע היו״ר בשם ועד החנוך, את הוקרתו והערכתו להרב י. מ. אברמוביץ, סגן ראש העיר, עבור מאמציו המרובים לבניית בנין זה.

נבחרה הנהלה, אשר תדאג להעמיד את בית הספר על רמה גבוהה הן מבחינה טכנית הן מבחינת הלמודים וההוראה: הרב ש׳ שמואל שצדרוביצקי הרב י.מ. אברמוביץ. ר׳ פנחס מנדזי, ר׳ שלמה יעקב גרוס ובנימין שצרנסקי.

ההרשמה לביה״ס זה החלה במקום ומשביעה רצון.

בקשר לרישום בשבוע זה, רצוי שציבור ההורים יבקר בבנין החדש על מנת לראות את התועלת לבנותיהם לרישום בבית ספר זה. הכניסה לבנין מרח׳ יהודה הלוי 64 דרך רח׳ אוליפנט ומרח׳ מאי״ה 77 (מהסמטה שמנצאת תחנת מכבי־אש — ע״י משרדי אל על וכן מרח׳ דרך פ״ת)

אוירה טובה בשיחות המרשילד

ירושלים מוצ״ש (מאת סופרנו המדיני) — למרות הקפתן המלאה של כל הבעיות השנויות ביחסי ישראל ארצות הברית שהתבטאה בגלוי לב ובאוירה טובה ביותר אין לצפות לכל תוצאות ממשיות בשלב הקרוב — נמסר הערב ע״י חוגים מדיניים בירושלים בתום שיחותיו של מזכיר האו״ם מר דאג המרשילד וכן עם נציגי ממשלת ישראל שנפגשו אתמול אחרי הצהריים.

במשך יום אתמול התקיימו שתי פגישות, האחת בהרכב מלא של שתי המשלחות, שנמשכה כ־4 שעות והשניה ב״ארבע עינים״ בין ראש הממשלה ד. בן גוריון ובין ד. המרשילד שנמשכה כשעה וחצי. לאחר הפגישה הקבוצה נערכה מסיבת תה בביתו של ראש הממשלה לנציגי שתי המשלחות ובשעה 6 לפנות ערב עזבו המרשילד ופמלייתו את ירושלים ועברו ל״ארמון הנציב״ ליד תלפיות, משם יצאו הבוקר לעיר העתיקה ובשעה 9 הבוקר המריא מטוסו של מר המרשילד משדה התעופה בעטרות בדרכו חזרה למרכז האו״ם.

לפגישה הראשונה צורף גם הרמטכ״ל רב אלוף משה דיין וכן נידונו, הפעם, בעיות בהיקף יותר המעסיקות את האו״ם ואת ממשלת ישראל.

נמשך ה״תיווך״ הבלתי רשמי למניעת המשבר הקואליציוני

ירושלים, יום ג׳ (מאת כתבנו) — בצהר שבאופן רשמי נודה ההתרבות במשבר הקואליציוני לפני בוא השבת להשבוע הבא, הרי במשך היום התנהלו שיחות בלתי רשמיות המתרכזות בנסיון הצבעת אנשי מפ״ם לקראת ההצבעה בכנסת בשבוע הבא.

כפי שנודע לכתבנו הוצע ע״י שר אחד המשמש כ״מתווך בלתי רשמי״ לאנשי מפ״ם להתחלק בהצבעה שונה בתוך הסיעה בסיכום הדיון המדיני. לפי הצעה זו יצביעו חלק מאנשי מפ״ם בעד איחוד הודעת הממשלה, חלקם ימנעו מהצבעה, ע״כ לא תיראה סיעת מפ״ם כולה כמפרת עקרון האחריות הקולקטיבית.

מאידך, נמסר מחוגי מפ״ם, כי לפי שעה עומדים הם על דעתם שסיעתם בכנסת תצביע נגד אישור ההודעה ואילו השרים ייעדרו מן האולם בשעת ההצבעה.

בינתיים פנו סיעות מפ״ם ואחה״ע לראש הממשלה בבקשה להמציא להם את נוסח הודעת הממשלה אשר לפיה יוכלו לקבוע את עמדתם סופית. ביום חמישי עומדת להתכנס מזכירות מפ״ם בביתו של מ. יערי במרחביה כדי לקבוע את עמדתה הסופית וכן עומדת אחה״ע לכנס את מוסדותיה להכרעה.

דינם של הנאשמים ברצח קסטנר הועבר לביה״מ המחוזי

תל־אביב, יום ד׳ (ע.) — דינם של יוסף מנקס, זאב אקשטיין ודן שמר, הנאשמים ברצח ד״ר י. קסטנר ובחברות בארגון טרוריסטי, הועבר היום לבית המשפט המחוזי בת״א, לפי החלטת שופטת השלום בת״א.

בהחלטתה אמרה השופטת, כי התביעה הוכיחה, שביום 4.2.57 קיבל מר מנקס לרשותו שני אקדחים מטיפוס ״נגן״ ובחיפוש שנערך בביתו ב־11.3.57 לא נמצא אלא אקדח אחד בלבד.

באותו חיפוש נמצאו 12 כדורים עטופים בנייר זיוק, שאינו אלא חלק מנייר שנמצא בתוך צנצנת במחבוא הנשק באבו כביר. כדורים אלה מתאימים לאקדח שבו נרצח ד״ר קסטנר.

כן הוכח, שהאקדח בו נורה ד״ר קסטנר נמסר ליורה על ידי הנאשם מנקס, וראיות אלה מצטרפות להוכחה מספקת לכאורה באשר לקשר שבין הנאשם מנקס לאקדח.

השופטת הוסיפה, כי ישנה הוכחה, לפחות במידה הדרושה בשלב זה. שמנקס מילא תפקיד בהנהלת ארגון טרוריסטי, ואפילו תפקיד מרכזי, ולאותו ארגון טרוריסטי השתייכו הנאשמים אקשטיין ושמר.

בסיכום אמרה השופטת כי לאור כל האמור ישנה עדות מהימנת ומספקת כדי להעמיד את שלושת הנאשמים לדין בבית המשפט המחוזי.

פרשת במדבר — נשא; א׳-ז׳ סיון תשמ״ז

יום החודש	יום השבוע		עלות השחר	עטיפת הטלית	נץ החמה	סוז״ק קר״ש להמג״א	סוז״ק קר״ש להגר״א	סו״ז תפילה להמג״א	סוז״ת להגר״א	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	מנחה קטנה	פלג המנחה	שקיעת החמה
א	ו	ר״ח	2.43	3.40	4.32	7.09	8.02	8.38	9.12	11.35	12.10	3.42	5.12	6.40
ב	ז	במדבר	2.42	3.40	4.31	7.09	8.02	8.38	9.12	11.35	12.10	3.42	5.12	6.40
ג	א		2.42	3.39	4.31	7.09	8.01	8.38	9.12	11.35	12.10	3.42	5.12	6.41
ד	ב		2.41	3.39	4.31	7.08	8.00	8.38	9.12	11.35	12.10	3.42	5.12	6.41
ה	ג		2.41	3.39	4.31	7.08	8.00	8.37	9.12	11.35	12.11	3.43	5.13	6.42
ו	ד	שבועות	2.40	3.38	4.30	7.07	8.00	8.27	9.12	11.35	12.11	3.43	5.13	6.42
ז	ה	אסרו חג בא״י	2.39	3.38	4.30	7.07	8.00	8.36	9.12	11.35	12.11	3.42	5.14	6.43
ח	ו		2.39	3.38	4.30	7.08	8.00	8.36	9.13	11.36	12.11	3.44	5.14	6.44

לפי אופק ירושלים — כל הזמנים לפי שעון החורף — מתוך לוח דבר יום ביומו

תורה היא ולימוד

המשך מעמ׳ 1

הנוקבת עד התהום פלפלו החכמים ותלמידיהם לבדר את היחס שבין ההלכה המקומית והין ההלכות שבמקומות וענינים אחרים. התקופה ההפשטה וההתרחבה מדיני שבת לדיני נזיקין, מדיני נזיקין לדיני טומאה. כאן אין תחומים ואין גבולים בין המקצעות, הלכה עמוקה שבדיני מחשבת פסול בקדשים מתבררת על ידי הלכות גיטין ודיני טומאת כלי חרס (זבחים כ״ג). פרשים רבים בדיני נזיקין מתבררים על ידי הלכות טומאת זיבה (ב״ק י״ז ע״ב), או על ידי הלכות שבתעשם כ״ו ע״ב ס׳ ע״א). הלכות שריפת חמץ ואיסור אכילתו בדיני עדות. (פסחים י״ב). להרבות בדוגמאות אין צורך מי שרגיל אפילו במסכתא אחת מן הש״ס כבר יודע לו דרך זה של חכמי התלמוד להפתיח ולבקר כל הלכה וכל דין שבענין המקומי בהשואה עם הלכות ודינים שבמקצעות אחרים, שלפעמים קשה למצא בסקירה ראשונה איזו נקודת מגע ביניהם. אולם, חכמינו בשכלם החד וכבה בינתם העוכר כל גבול, מצאו את הנשמה הכללית של הענינים השונים והרחוקים זה מזה רחוק מקום ורחוק זמן, שני מושג ושנוי תוכן; הם חדרו תמיד אל התוכן הנשמתי של ההלכה ולא הביטו אל הגופים המקצעיים שבהם התלבשה נשמת ההלכה״ (פלפולה של תורה).

כך, שמאז ומתמיד היה הפלפול המכשיר להבנת התורה. ברם, היה זה פלפול של אמת; על הריפתוּר של אותו תלמיד ותיק שטיהר את השרץ ועל הדרישה שבגמרא שלסנהדרין תהיה יכולת לטהר את השרץ דחוקים עצמם התוספות ״להבין״ מה לנו בחריפות של הבל לטהר שרץ שהתורה טמאתו״ ותירצו שאין הדברים הו״ו כפשוטם. ואילו נגד המהרש״א שהעלה אפשרות כי בכי בכל עסקו בפלפול ״דוגמת החילוקים שבדור הזה״, יצא בעל ה״חות יאיר״ חוצץ והוא מתבטא: ״במחילה מכבודו, לצניעות דעתי הפריז על המדה במה שכתב... דחולילה לחלות בזקי סריקי כזה בדורות הראשונים״. והוא מסכם, שאדרבא בל מקום שנאמר בש״ס כי תנאים ואמוראים מפולפלים היו — כמו רבי שמעון בן יוחאי וחתנו (בשבת לג:) וריש לקיש ורבי יוחנן (בב״ב פד.) שהשיבו הרבה תירוצים על כל קושיה וכמו ״עוקר הרים והרי הרים״ — ״הכל בתורת אמת!״

אך כאמור, יש בים התלמוד לא רק פלפול בהרבה ענינים וביחוד בשעת פלפול מקומי, נתקלים בדיון למדני טהור שיש בו מן הניתוח ההגיוני המובהק; שאלות מסוג האיבעיות, כשהגמרא מציגה צדדים לכאן ולכאן בנוסח ״או דילמא״ וישובן, או בכל מקום אחר בש״ס, ניתן למצוא התייחסות לדיון ההלכתי המופשט גרידא, מבלי התייחסות לחיצוניות ההלכה והכתוב אדרבה במקום זה או אחר, אלא ״מה הפשט״; מה מהותו של דין זה או אחר. לדוגמה: הגמרא בגיטין דף ז. מבקשת לעמוד על המאחד והמבדיל בין עציץ נקוב המונח על גבי יתידות לבין ספינה הנעשית עפר וחוץ לארץ במימי ארץ ישראל, שבשניהם נשאלת השאלה אם עפרם הוא חלק בלתי נפרד מקרקע ארץ ישראל שבאויר הם עומדים והצומח בהם יתחייב במעשר ובשביעית; לרב זירא — כשם שבספינה סוברים רבנן שעפרה חייב ורבי יהודה שפטור, כן בעציץ; ואילו לרבא — ההבדל רב בין ספינה לעציץ ויתכן שאם רבנן מחייבים כאן פוטרים שם ורבי יהודה הפוטר כאן מחייב שם — רבנן מחייבים כאן בספינה משום שאין הפסק אויר בינה לבין הקרקע והדיוקי כמונחת על ״קרקע סמיכה״... אבל עציץ המונח על גבי יתידות יתכן ופטור, שכן הוא כמנותק מן הקרקע, כי אויר מפסיק בינו לבינה. מאידך, יתכן להיפך — טוען רבא — שרבי יהודה יפטור ספינה ודוקא מסיבה שהיא ״עשויה לברוח״ ״שהיא מהלכת כל שעה״ (רש״י) ולכן כל ניקוה כמנותקת ונידה מן הקרקע ״אבל עציץ שאינו עשוי לברוח — לא״. הרי כאן עימות בין שני הלכות במצבן המופשט הרעיוני. שאם במצבן החיצוני הריהם שווים, הספינה והעציץ, שהם עומדים ממש על הקרקע, הרי יש להרהר אם מים הם המשך לקרקע או ספינה נקראת, בכלל, עומדת אפילו כאשר ״עומדת״ היא

— — —

ההדגמאות — לרוב, אף מבלי הסברים של רבי עקיבא איגר, הקצות החושן, הנתיבות ור׳ חיים. אלא שהם באו והפשיטו כל דין ודין ממחיצתו החיצונית והצמידוהו לפנינו על רעיונו הפנימי, השורשי המהותי. כך, שעם גילויים בדרך הלימוד הפכו הש״ס והראשונים מלאים בזאת ובזאת, בהגדרות מהותיות ושורשיות. כלך לך למשל לביטוי ידוע של ריש לקיש על שטר: ״עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין״ שפירושו הפשוט של המאמר לוטה בערפל. כאשר מעיינים ברש״י זה נראה כמעין הנחה משפטית פשטנית למרי ״דלא חציף איניש לזיופי״ ואנו תוהים: האם ניתן לבנות דין תורה בתביעות כספיות גדולות על ההנחה כי עדים החתומים על שטר לבטח לא זייפו? בא רבי חיים מבריסק ומגלה כוונות עצומות במימרתו הקצרה של ריש לקיש, שהשטר הינו ״חפצא של הגדת עדות״ מיוחדת; מעמד מיוחד שהתורה נתנה לעדות שבכתב. וזה בעצם כל מהותו של השטר — לא אפשרות טכנית של ראיה. בכתב, אלא סוג עדות מקורית שהשטר על כל רטי דיניו מהוות אותו — המשך הגדת עדות על גוף המעשה. ובכך אגב, הוא זורע אור גדול על סוגיות רבות ונכבדות בעניני שטר ועדות שבכתב ועדות בעל פה.

אבל טרם הגענו לפרק זמנו של רבי חיים זצ״ל, הסברנו זה עתה את הפלפול התלמודי כלבד על היביטיו השונים; מעתה עלינו לשוב ולראות את תקופת הגאונים ודרך לימודם, תקופה. ודרך שהתקבע על פני מאות שנים. ועל כך במאמר הבא בעזה״שי״ת.

בשמך

המשך מעמ׳ 2

ובקובץ התשובות למרן החת״ס זי״ע, תשובה נ״א מאריך ומדגיש, שצורת הקריאה של השם הקדוש תלויה בניקוד, ומבאר שם, דמאחר שיש בתורה ובתהלים שני שמות סמוכים בכמה מקומות, לכן צריך לקרותן כפי הניקוד (עיי״ש).

אפריון נמטייה להאי גברא יקירא (החפץ בעלום שמו) מת״א, המשקיע כוחות עצומים בנושא זה, ובידו תכריך של מכתבים מגדולי דורינו, המוקירים את פעלו, ומעודדים אותו להמשיך בדרכו הנפלאה, לזעוק ולהתריע, על הדברי לא נכון של השמות הקדושים.

מחובתינו להדגיש, שיהודי זה אינו מתחשב בהוצאות כספיות, והדפיס מודעות, ובהן מצויין ההיגוי הנכון של השמות הקדושים, והוא דואג להפיצן בבתי כנסיות ובתי מדרשות, וגדולי ישראל לא חסכו מלהביע את קורת רוחם מפעילות זו.

יהודי זה מסתובב ב״חדרים״, משוחח עם ילדי תשב״ר, ומשכנע ללמוד בע״פ את אותם הפסוקים שבתהלים, שבהם יש שני שמות סמוכים, למען יתרגלו להגוי נכון, ומעניק להם פרסים).

וכאן המקום לציין, את אשר העיד גברא רבא, הרה״ג מוה״ר ר׳ שלמה וילבושטיין שליט״א, רבם של חסידי גור בבני ברק, שבהיותו אצל רבו הקדוש, כ״ק מרן אדמו״ר מגור זצוק״ל, בעל ״בית ישראל״, בשב״ק פ׳ עקב תשל״א, ובאותו מעמד התבטא האדמו״ר מגור זצוק״ל, שצריך לפרסם את דבר המכשול הזה ולהרעיש עולמות עד שיתוקן הדבר.

יש לציין שיש מלמדים רבים ומנהלי תחי״ם, שהחלו לאחרונה להשקיע כוחות בנושא זה, ובודאי ראויים לשבח, אך עדיין אין זה די. ולא זו בלבד, אלא שגם המבוגרים, רבים מהם אינם מודעים כלל למכשול זה, וצריך להעיר להם ולסייע להם, למען יהגו את השמות הקדושים כראוי.

אנו תקוה, כי כתבה זו תעורר את תשומת לבם של אותם, אשר טרם קלטו את חומר הענין, ילמדו את הענין כראוי, ויתרגלו להבא לומר את השמות כדבעי.

שמשון לרנר

הספור שמאחורי

מגלה: שולמית

הברווזים הסיניים

מהי המתכת היקרה ביותר בעולם? הזהב. מה שעושה אותה ליקרה כל כך, זו העובדה נדירה. מכל הזהב שנחצב עד כה בעולם, אפשר היה לצקת בנין לא גבוה במיוחד. הזהב הוא מתכת כבדה ורכה מאד. את הצבע, כמדומתני, אין צורך להגדיר. אתם בודאי מכירים אותו. כאשר אנחנו אומרים זהב טהור אנחנו מתכוונים לעשרה חלקי עשרים וארבעה, או לכל היותר שמונה עשר חלקי עשרים וארבעה זהב. ומדוע? כבר אמרנו לכם קודם שהזהב הוא מתכת רכה, וכפי שהוא מצוי בטבע, אפשר לשנות את צורתו בנקל. כדי לתת לזהב את יציבותו מכינים ממנו מסג־תערובת של זהב וכסף.

שני שליש מן הזהב בעולם נמצא בידי המדינות השונות, והוא מהווה גורם כלכלי חשוב. עושרה של מדינה תלוי, בין היתר, בכמות הזהב שהיא מחזיקה במרתפיה. אם לא אכפת לכם, וגם אם כן, ארבעים אחוז מתוך הכמות שנמצאת בידי המדינות, מצויה בפורט נוקס שבארה״ב.

בעשרה אחוזים מן הכמות המופקת בעולם משתמשים לעשות תכשיטים, שעונים, מזכרות וכלים. הזהב הוא מתכת אידיאלית ליצור תכשיטים מכיון שהזהב אינו משתנה, ואיננו מושפע משינויי מזג האויר. אגב, הזהב רותח בלא פחות מ־106°C.

היכן אפשר למצוא אותו, את הזהב היקר? רוב הזהב מפוזר בסלע בחלקיקים קטנים לעיתים רחוקות מוצאים גם גושי זהב גדולים. הרבה מן הזהב נמצא במרבצי סחף, וכאן אנחנו מגיעים סוף סוף לברווזים הסיניים. ישנם מקומות בסין שגרגירי הזהב מצויים בכמויות קטנות מאד. בתחתיות אגמים, באותם מקומות מגדלים הסינים ברווזים. הברווזים ניזונים מחומרים ומבעלי חיים שנמצאים בתחתית האגם. בין היתר הם בולעים חלקיקי זהב. הללו אינם מתעכלים ונשארים בזפק. בבוא העת, כאשר שוחטים את הברווזים, מפיקים מהם מלבד בשר גם זהב. מעניין, לא?

יותר ממחצית כמות הזהב מופקת בדרום אפריקה. היתר נמצא בהרי אורל שבברית המועצות, בקנדה, בארה״ב, באוסטרליה, בהודו, במכסיקו ובדרום אמריקה. על קדחת הזהב שמעתם?

המחלה הזו אינה אלא בהלה שאחזה באנשים רבים, כאשר הם שמעו שישנם מרבצי זהב בקליפורניה. יש אמנם שארזו את חפציהם, הגיעו לקליפורניה, מצאו זהב והתעשרו בין לילה. אבל יש הרבה שמתו בדרך, או כילו את ממונם קודם שגילו את הזהב הנכסף.

וודאי שבמהלך הבהלה הזו, שוכחים שיש הרבה דברים החשובים מן הזהב...

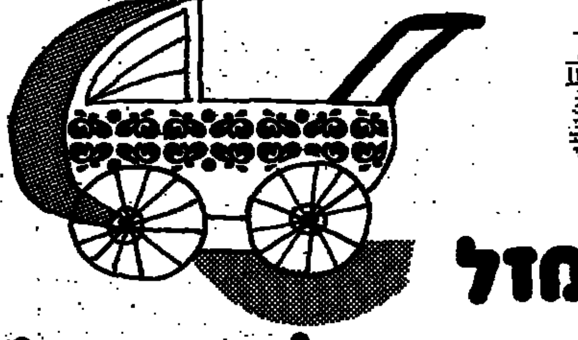

בשכונה שלנו

מזל טוב לשכונה!

ספרה: שולמית

מתברר שציפי ואני היינו באמת שליחות טובות, בשבוע שעבר. למשפחת לדרסקי נולדה בשעה טובה ומצלחת בת. כן, וזה לגמרי לא פשוט, נכון? שעכשיו כבר יש לנו ידיד זקן, וידידים רגילים, וידידה ותינוקת... וזו תינוקת ראשונה שלהם, והיא נולדה כאן בארץ ישראל. אז איך אפשר שלא לשמוח? שמחתי.

השמחה הגדולה שלי סחפה גם את אמא, ו...לא תאמינו! ביום חמישי הודיעה לי אמא שהקידוש יהיה אצלנו בבית.

״הרי אין להם משפחה כאן״, הסבירה אמא. ״נהיה אנחנו המשפחה שלהם״. מר לדרסקי לא ידע כיצד להודות לאמא, בכלל העברית שלו נעשתה יותר גרועה ממה שהיתה, כנראה שהתרגשותו הגיעה לשיא.

מיום חמישי עד שבת אין הרבה זמן. אתם יכולים לתאר לעצמכם שמה שהספקנו להכין היה די צנוע. שכונתנו, כהרגלה, תרמה את חלקה בהגשת עזרה. כולם השתתפו. מי בקנית משקאות, ומי בהכנת העוגה, מי בסחיבת הספסלים, ומי בעריכת השולחן. רק מר לדרסקי המבולבל לא ידע מה לעשות מרוב אושר...

״גב׳ לדרסקי לא לבוא הביתה לפני שבת, היא כואב וחלש״, הודיע לנו ביום שישי כשחזר מבית החולים. ״שתנוח, שתנוח, שתנוח; מוכרחים, אחרת נשארים חלשים״, ניסתה אמא להניח את דעתו.

פתאום שמתי לב, שענף מעץ התאנה שלנו חדר לחלון המטבח, כנראה שגם הוא רוצה להגיד מזל טוב...

כשבת ירדנו כולנו לבית הכנסת, ילד לא נעדר ושמה של התינוקת החדשה נקרא בישראל רות. ״זה מפני שמתקרב חג השבועות, ואז קוראים מגילת רות״ הסביר מר לדרסקי.

אחרי התפילה נכנסו אלינו המתפללים לשתות ״לחיים״ ולהתכבד. במוצאי השבת הגיעה כל החבורה העליזה לעזור בשטיפת כלים. חדוה שטפה בכיור החלבי, ציפי בבשרי. שתי הרותיות, גיטי ואני ניגבנו. נושא הויכוח היה מה נקנה להם מתנה: משחק, בגדים, שמשיה לעגלה, מגינים למיטה, ועוד הצעות מהצעות שונות.

״כל כך טוב שיש את הבעיה הזו, מה לקנות להם״ — אמרה חדוה בנחת. היתה זו דוקא ציפי, שהעלתה רעיון מקורי: אולי תצירו לה משהו יפה בחוג? הציעה. כולן התחילו לשקול את הרעיון, וציפי ואני החלפנו מבטים שובבים.

רואים כבר נחת מרות, אמרה אחת הרותיות בחשיבות.

רגע, חושבים!

66

א) עוד משמעות

עיינו בפרשת השבוע, ומצאו שלהן שתי משמעויות. האחת־זו שבפרשה, והשניה - זו שלפניכם:

1) שם־עיר (ובה קברי אבות)
2) חג
3) פרצוף
4) מקל

ב) מדרגות של מספרים

התחילו בספרה 1 שלמעלה, ורדו ממנה אל אחת הספרות שמתחתיה. המשיכו לרדת, כשמכל ספרה אתם יכולים לעבור אל אחת הספרות שמתחתיה בלבד. עליכם להגיע לשורה התחתונה, כך שסכום הספרות שדרכן תעברו יהיה 62.

1
9 8
7 6 5
1 2 4 3
5 6 9 8 7
7 3 4 2 6 5
1 9 2 5 7 3 4
2 3 4 6 5 1 2 9
9 5 1 2 8 9 4 3 1
4 2 8 3 5 7 6 8 9 4

ג) על מילונים ואבטיחים

חברו של משה אמר לו כך: ״אני לא רוצה להגיד שאף מילון לא טעים אף פעם כמו אבטיח״. לאחר מכן, נתקשה משה להחליט לאיזה מבין המשפטים התכוון החבר:

1) המילונים טעימים תמיד כמו אבטיחים.
2) האבטיחים לא טעימים אף פעם כמו מילונים.
3) לפעמים דומים המילונים לאבטיחים.
4) האבטיחים דומים תמיד למילונים.

התוכלו לעזור לו להחליט?

פתרונות לרגע חושבים 62

1) א) סוגי נגעים ב) חוסר קשר ג) סַפַּחַת
2) האותיות מתפצלות מ״בונגלו״
3) האותיות לפני ״סלק״ הן ״עמר״

לא תגנוב

מִבֵּית הָרַבִּי מִקּוֹצְק נֶעֱלַם פַּעַם אֵיזֶה חֵפֶץ. חָשְׁבוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת שֶׁנִּגְנַב. הִגִּיעַ הַדָּבָר לְאָזְנֵי הָרַבִּי מִקּוֹצְק, וְנִצְטַעֵר מִנַּהֲמַת לִבּוֹ: מָה?! נִגְנַב?! וַהֲלֹא כָּתוּב ״לֹא תִּגְנֹב״?!

בַּעַל הַ״שְּׂפַת אֱמֶת״ הָיָה מְסַפֵּר: אוֹתוֹ זְמַן — יֶלֶד הָיִיתִי, בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁמַעְתִּי אֶת הַדְּבָרִים שֶׁל הָרַבִּי, וְעַד הַיּוֹם עוֹמֵד הַצִּוּוּי ״לֹא תִּגְנֹב״ לִפְנֵי עֵינַי כְּחוֹמַת אֵשׁ.

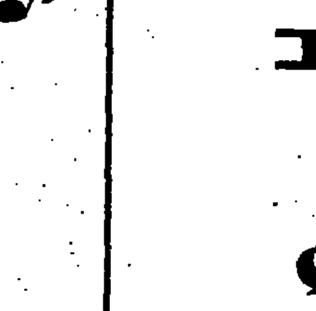

נגון

לְיַד הַגְּמָרָא
נִגּוּן שֶׁל תּוֹרָה
עָרֵב וּמָלֵא מְתִיקוּת.
לְיַד הַגְּמָרָא
נִגּוּן שֶׁל תּוֹרָה
מִתְפַּזֵּם לוֹ כָּל כָּךְ בְּרַכּוּת.
עוֹד קֶמֶט בַּמֵּצַח
סֻגְיָה שֶׁל נֵצַח
וְקוֹל שֶׁל זִמְרָה
עוֹלֶה מִן הַגְּמָרָא.

במשק ובכלכלה

אומדן של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה:

בתום 20 שנה לאיחוד ירושלים - 475 אלף תושבים בבירה

ערב "יום ירושלים" תשמ"ז — במלואת 20 שנה לאיחוד העיר, מונה אוכלוסיית הבירה כ־475 אלף תושבים, בהם כ־340 אלף יהודים, כ־121 אלף מוסלמים ומעט למעלה מ־14 אלף נוצרים. על כך מסר דובר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בהתבסס על אומדני אוכלוסייה שהוכנו בלשכה.

ב־20 השנים, מאז 1967, גדלה האוכלוסיה בירושלים ב־80% לערך, הגם שעיקר גידולה של העיר נבע מריבוי טבעי, האוכלוסיה היהודית גדלה ב־75% (גידול ממוצע של 2.7% לשנה) והאוכלוסיה הלא יהודית גדלה ב־90% לערך (כ־3% בממוצע לשנה).

באוכלוסיה היהודית חלקו של הריבוי הטבעי מגיע ל־80% מה־גידול הכולל; כמו כן, מאז 1967 השתקעו בירושלים השתקעות ראשונה כ־50 אלף עולים חדשים.

חלקה של ירושלים בכלל אוכלוסיית המדינה עלה מ־9.6% ב־1967 עד לקרוב ל־11% במאי 1987.

חלקם של היהודים בעיר ירד מ־73.2 אחוזים ב־1967 ל־71.6% במאי השנה. חלקה של האוכלוסיה המוסלמית גדל מ־22% ב־1967 עד למעלה מ־25% ב־1987. ירידה חלה באחוז הנוצרים בעיר מ־4.8 אחוזים ב־1967 ל־3 אחוזים לערך במאי 1987.

האוכלוסיה בירושלים, ובפרט האוכלוסיה היהודית בה, צעירה יחסית לממוצע הארצי. כמחצית מאוכלוסיית הבירה הינה מתחת לגיל 23 (25 שנה בקרב היהודים), לעומת חציון של 25 בכלל אוכלוסיית המדינה ו־27 שנה בכלל האוכלוסיה היהודית במדינה.

קרוב ל־32% מהאוכלוסיה היהודית בירושלים הם ילדים עד גיל 14 ופחות מ־9% קשישים בני 65 ומעלה לעומת כ־30% ו־10% בהתאמה בכלל האוכלוסיה היהודית בארץ. האוכלוסיה המוסלמית בירושלים צעירה. אמנם מהאוכלוסיה היהודית בעיר, אך מבוגרת יחסית לאוכלוסיה המוסלמית בישראל, וגילה החציוני של האוכלוסיה המוסלמית בעיר הינו 17 שנה — לעומת 16 בכלל האוכלוסיה המוסלמית בארץ.

בתוך חמשה שבועות יגובש פדיון הבנקאיות

בתוך חמישה שבועות יגבש הצוות המשותף למשרד האוצר ולבנק ישראל הצעות סופיות בנושא פדיון המניות הבנקאיות שבהסדר. דברים אלה אמר שר האוצר בפתח הישיבה של ועדת השרים לדו"ח בייסקי. לדבריו ההצעות שיגובשו יועברו לאישור הממשלה.

השר ניסים נדרש למצוא לאחר שהשרים שחל ויעקובי ביקשו לקיים במסגרת הועדה דיון בענין פדיון מניות ההסדר.

ועדת השרים לדו"ח בייסקי שמעה בישיבתה היום את הערות בנק ישראל ומשרד הכלכלה להמלצות של צוות מינטקביץ שבדק את דו"ח בייסקי. הועדה החליטה להעביר את ההשגות לעיונם של הבנקים כדי לקבל את הערותיהם בנושא.

שר התחבורה: יש להשלים פרוייקט נתיבי איילון

"בעיות התחבורה דורשות פתרונות. הדורשים מענינים מקומיים. הפתרון, לדעת משרד התחבורה, הוא בהשלמת שלב ב' וג' של נתיבי איילון, שיפתרו את בעיות התנועה לא רק של העיר תל־אביב אלא של כל המטרופולין, הכולל בצפון את הרצליה, כפר סבא ורעננה, ובדרום את בת־ים וראשון לציון, שיוכלו להתחבר בעתיד עם נתיבי איילון".

שר התחבורה התריע על הקשיים בתכנון קוי תחבורה בגלל חוקי בניה מיושנים, שאינם הולמים את הצרכים של היום. הוא הזכיר, כי מזה 12 שנה מטפלים בסלילת כביש עוקף לעכו בצפון, אך בגלל התנגדות ישובים הוא לא נסלל עד היום. הוזה אומר, שצריך להתגבר הן על חוקים דראקוניים והן על התנגדות מקומית. זאת על ידי תיקון יסודי בחוקי הבנייה בכל הקשור בדרכי תחבורה ותנועה.

כתב עת"ים שאל, מתי יסללו הכבישים העוקפים הדרומיים לכפר־סבא ורעננה, שהיעדרם מהווה מקור תנועתי חמור. על כך השיב מנכ"ל נתיבי איילון דני הולצמן, כי בקרוב יתחילו בסלילת כבישים אלה שיתחברו לכביש צפוני להרצליה בכיוון לכביש החוף דרך כפר שמריהו. (עתי"ם)

● פאריס, — יותר ממחצית היבול החקלאי מאזור העמקים בירדן נשלח לסוריה כדי להתגבר על משבר המזון שם.

נהרס מבנה בלתי חוקי בבני ברק

מבנה בלתי חוקי, שנוסף לבית־מלאכה לתריסים ברחוב המכבים בשטח המרכזי שבשכונת פרדס־כ"ץ, בבני־ברק נהרס בעקבות צו הריסה מינהלי שהוצא נגד מקים המבנה.

ההחלטה על ביצוע ההריסה נתקבלה לאחר שהבונה לא פעל בהתאם לצו ולא הרס את המבנה.

בעקבות זאת, יצאו למקום נציגי העיריה, בראשות פקח הבניה האזורי, מר ראובן פייבלמן וכוח משטרה שמנה 14 שוטרים בפיקוד אום קצין האג"מ של משטרת מרחב דן, סנ"צ גדעון שגיא לפי־קוח על ביצוע ההריסה, על ידי קבלן הריסות תל־אביבי, העובד גם בשירות עיריית תל־אביב.

כפי שנמסר, פעולה זו הנה שלב אחד במסגרת של ביצוע הצפוי בקרוב של צווי הריסה של מבנים בלתי חוקיים שהוקמו בשכונה.

יצא לאור הצואה של "היסוד ושורש העבודה"
מנוקד־פורמט כיס
מהדורת פאר
להשיג: בחנויות הספרים
הזמנות מרוכזות: 03־781235 02־283718

בוטיק סנוב
Boutique SNOB
באו לסנוב!
כובעי "לידי בורסולינו" מאיטליה
וכן מבחר ענק של תכשיטי אופנה ותיקים מעור מאיטליה, צרפת, ואמריקה

נאשמים בזיוף רשיונות רכב ונהיגה

שני תושבי כפר סבא, המו־אשמים בעבירות רבות של זיוף רשיונות רכב, רשיונות נהיגה ותעודות ביטוח תמורת תשלו־מים, הובאו לבית המשפט המ־חוזי בתל אביב, לדיון בבקשת מעצרם עד תום משפטם.

חדש
היום ער"ח סיון תתקיים
מכירה של שמלות
אמריקאיות ספורטיביות ואלגנטיות לנשים ונערות
במחירים נוחים
בשעות 10—5 בערב
רח' ירושלים 27 קי"ג ב"ב

נשיא דרום קוריאה הדיח את ראש הממשלה ו־3 שרים בכירים

סיאול — נשיא דרום קוריאה צ'ון דו הואן מינה ראש ממשלה חדש לאחר שהדיח את ראש הממשלה ושלושה שרים בכירים, בצעד שנועד כנראה לחזק את מעמדו של יורשו־המיועד, רוה טאה־וו, במאבק על הירושה.

רוה, יו"ר מפלגת הצדק הדמוקרטית השלטת, דרש שינויים משמעותיים בממשלה על רקע הזעם הגובר והולך בציבור, בעקבות נסיון להסתיר את מותו של סטודנט שעונה על ידי המשטרה.

ראש הממשלה להו שין־יונג, 57, קיבל עליו את "האחריות המוסרית והפוליטית" למשבר האמון הנוכחי בממשלה, וההחלפה על ידי פרופ' למשפטים לא ידוע יחסית, לי האן־קי.

הודחו גם סגן ראש הממשלה, שר הפנים, ושר המשפטים.

משקיפים מסויימים סבורים כי יש לייחס חשיבות עוד יותר גדולה להדחתו של צ'אנג סה־דונג, מנהל הסוכנות לתיכנון הבטחון הלאומי — סוכנות הבון המרכזית לשעבר של דרום קוריאה.

צ'אנג וראש הממשלה היוצא לוהה נחשבו לאחרונה כיריבים אפשריים לרוה טאה־וו, על המינוי לנשיאות מטעם המפלגה השלטת. מקורות ממשלתיים אמרו כי הסיבה לחילופי הגברי היתה הנ־סיון להסתיר את מותו בעינויים, בינואר השנה, של הסטודנט פארק צ'ונג־צ'ול 21, שהובל למעצרם של חמישה אנשי משטרה. סיבה נוספת היא שערוריה פיננסית גדולה שבה היתה מעורבת אחת מחברות הספנות הגדולות ביותר. (ע"צ וע"ר)

קדאפי פועל לרכישת נשק מסין

קהיר, — העתון "אלמוצאור" מוסר כי קדאפי פועל עתה לר־כישת נשק מסין לאחר שבריה"מ סירבה למכור לו נשק חדש, בשל חילוקי הדעות ביניהם על הצי־קה לחילופי נשק תמורת נפט שנתחמה בשנת 86'.

זאת נוסף לשימוש הגרוע של הכוחות הלובים בנשק הסובייטי אותו נטשו בצ'אד ושערכו נאמד בכמיליארד דולר.

ואנואטו דחתה פתיחת נציגות לובית

פורט וילה — מדינת ואנואטו הודיעה כי דחתה למועד בלתי מוגדר החלטה בדבר פתיחת נציגות דיפלומטית לובית כאן.

ראש הממשלה ולטר לינו מסר לפרלמנט, כי ההחלטה איננה תוצאה של לחצים מבחוץ, וכי שכנותיה של ואנואטו בדרום האוקיינוס השקט מדאגות שלא לצורך על הקשרים עם לוב.

מתחזים פרצו לדירה בבת־ים

צעירים שהתחזו למכבאים פרצו ביום א' לדירה בבת־ים, והאחור יותר עלתה הדירה באש.

תושבת בת־ים שחזרה ביום א' בצהריים לביתה הבזינה בעשן היוצא מהדירה. שוטרים ומכבי אש פרצו לדירה וגילו אש בחדר.

הוברר שלדירה זו, הנמצאת בקומה ד', חדרו הפורצים לאחר שהשתלשלו מגג הבניין על צינור הבית, פתחו את חלון המטבח וגם נמלטו באותה שיטה.

התברר שבאותו בוקר פנו שני האלמונים לאחת השכנות בבניין, והתחזו לכבאים קיבלו ממנה את מפתחות הגג אולם לא החזירו אותם. (עתי"ם)

הוקמה ועדת שבת בעיה"ק טבריה

"יוזמה "למען השבת" בראשות הרה"ג רבי אליהו רפול, ביקרה בשבוע שעבר בטבריה, ונפגשו עם קבוצת פעילי השבת בעיר.

בפגישה נדונו בעיות בתחום השבת ברחבי טבריה, הדרכים בהן יש להיערך, כדי להביא דברים על תיקונם.

בפגישה עם ראש עיריית טבר־יה, מר יגאל ביבי, הבטיח הלה, לבחון את הצעות הועדה למען השבת ולישמם בקרוב.

בעקבות הביקור, הוקמה ועדת שבת פעילה, בשיתוף אברכים רבנים ועסקנים, שכבר החלה בפעילותה במספר שטחים ופרי עבודתם כבר ניכר במקום.

טורקיה מבקשת להיות ספקית המים של המזרח התיכון

אנקרה — אספקת מים לתריסר מדינות במזרח התיכון ובמפרץ באמצעות שני צינורות מים באורך 2,000 ק"מ, שיזרימו מים משני נהרות טורקיים — זו התוכנית השאפתנית שהממשלה הזמנית בראשות טורגוט אוזאל מבקשת להגשים בשנים הקרוב־בות.

הפרוייקט של אוזאל נועד לשאוב את המים של הנהרות קייהאן וסייהאן, הנשפכים לים התיכון בקירבת העיר אדאנה שבדרום טורקיה, כדי לספק לסעודיה ולמדינות של איחוד הנסיכויות הערביות.

צינור המים הראשון, באורך של 2,200 ק"מ יגיע לעיר הסעודית מכה, בקירבת הנמל הסעודי ג'ידה, לחוף ים סוף, לאחר שיחצה את סוריה, הגדה המערבית וירדן.

הצינור השני, באורך 2,400 ק"מ אמור לחצות את עירק, כוויית, החוף הסעודי במפרץ הפרסי, ויגיע עד לנסיכות שארג'אה, בקירבת מיצר הורמוז.

מקור רשמי מסר כי כל צינור, בקוטר של כ־3 מטרים, יזרים מדי שנה בשנה מיליארד מטר מעוקב של מים במפרצע.

מים אלה יוכלו לשמש הן לצרכי הערים והן להשקיה, שכן טורקיה מנצלת כיום רק כשני שלישים מהמים של שני נהרות אלה.

העלות הצפויה של הפרוייקט היא 15 מיליארד דולר, והנחת הצינורות עשויה להימשך 15 שנה. חברה הנדסית אמריקאית הכינה מחקר על הכדאיות של הפרוייקט.

כל מדינה לאורך מסלול הצינורות תוכל לקנות את המים הטורקיים. (ע"צ)

בארבי נאלץ להתייצב בבית המשפט בליון

ליון — פושע המלחמה הנאצי קלאוס בארבי הובא בעל כורחו לאולם בית הדיונים שבו הוא עומד לדין באשמת פשעים נגד האנושות — אך סירב להשיב לשאלות, בטענו כי הוא נחטף והובא לצרפת באורח בלתי חוקי לפני 4 שנים.

בארבי, בן 73 השנים, הגיע לאולם הדיונים כשהוא מחייך, אך נראה עייף. הוא הובל על ידי שוטרים כשאזיקים על ידיו, הושב על כסאו בתא הנאשם המוגן על ידי זכוכית בלתי חדירה לקליעים — מקום שהוא נעדר ממנו מזה שבועיים.

כאשר נשאל בארבי על ידי אב בית הדין האם הוא יכול להיות את אחד מקודבותיו מתקופת מלחמת העולם השניה, החל בארבי להשיב בגרמנית, אך הופ־סק מיד על ידי אב בית הדין.

"נראה לי כי אתה קורא מן הכתב הכרזה. לא הסמכתי אותך לקרוא הכרזה. נא השב לשאלתי".

מתורגמנו של בראבי השיב: "ברצוני להכריז תחילה הכרזה. אני נמצא כאן באורח בלתי חוקי, בעקבות חטיפתי, והובאתי הנה בכוח. באורח חוקי, אני נעדר מכאן ולא אשיב". (ע"ר ע"צ)

תסיסה בחיל האויר הסורי

פאריס, — העתון "אלמליצה אלערביה" מוען, כי בחיל האויר קיימת תסיסה נגד אסאד ומכאן מסיק העתון, שהמצב ביחידות הצבא האחרות הוא גרוע עוד יותר. העתון המעתה את הדיעה על דיכוי נסיונות הפיכה והוצאתם להורג של טייסים סוריים מוסר כי כוחות ההגנה האווירית של סוריה הועברו לפיקודם של אחיו. מפקד הכוחות באותו התקף אלוף משנה עלי חסין וקצינים רבים של החיילים הועברו לתפ־קידים מינהליים.

העתון מציין במאמרו כי לפני זמן לא רב נמסר על הוצאה להורג של טייסים סורים שתיכננו לבצע נסיון הפיכה.

ראוי לשים לב מציין העתון כי חיל האויר ידוע היה כמקורב הנאמן לאסאד עוד מהתקופה שבה שימש כמפקדו. הוא העניק לו טיפול מיוחד ובחר אנשים נאמנים למשטר. "לגוף זה יש מודיעין מיוחד והעומד בראשו מחמד אלח'ולי. מקורב לאסאד. אם זה המצב שבו מתחוללים נס־יונות הפיכה. מה המצב אם כן, בשאר יחידות הצבא ומה המצב בקרב העם ובמדינה"? — שאל העתון. (ע"מ)

נרשמו לנשואין

בלשכת הרבנות פתח תקוה

סלומון הרצל בן יוסף רווק ישראל פ"ת — שמואל זהבה בת רחמין רווקה ישראל ק. ים.

דינלשטיין שלמה בן צבי רווק ישראל ק. חיים — כהן איריס בת דוד רווקה ישראל פ"ת.

מאירמן מרדכי בן בצלאל רווק ישראל פ"ת — רצון בתיה בת חיים רווקה ישראל פ"ת.

קסטן גבריאל בן בצלאל רווק ישראל חישה — יבנה אורית בת יהודה רווקה ישראל חגור.

חלף סימבר (שלום) בן ידידיה גרוש צ'כיה פ"ת — רינצקי חנה־שרה בת חיים אהרן דוד אלמנה ישראל פ"ת.

משה עמוס בן שלום רווק ישראל פ"ת — וידי סיגל בת צבי רווקה ישראל פ"ת.

נבו ישראל בן דב רווק ישראל פ"ת — פלד אילת בת בינצין רווקה ישראל פ"ת.

בר־משה אליהו בן יעקב רווק ישראל רעננה — נגש לילך בת אודי רווקה ישראל פ"ת.

שמי מוריס בן צבה רווק ישראל פ"ת — זבדו סוזי בת אהרן רווקה תורכיה פ"ת.

זהן מאיר בן סלומון רווק ישראל פ"ת — אפרים מיכלית בת אליהו רווקה ישראל ק. אונו.

בהגלי רפאל בן שלמה רווק ישראל ר. העין — מהמרי אהובה בת שמעון רווקה ישראל ר. העין.

קריטי אברהם בן יעקב רווק ישראל פ"ת — אנגלי נהרית בת יצחק רווקה ישראל פ"ת.

אלחית אלי בן חיים רווק ישראל פ"ת — סייבר אורלי בת עמוס רווקה ישראל ראשבות.

זרמי איתי בן משה רווק ישראל ר. השרון — כביתב סיגל בת בנימין רווקה ישראל פ"ת.

רוקן אייל שלמה בן חיים רווק ישראל פ"ת — לוי אביבית בת אליהו רווקה ישראל פ"ת.

עובדיה יהודה ישראל בן נסים רווק ישראל פ"ת — מאירוביץ בת שבע בת שמואל רווקה ישראל ר. השרון.

יצחק שבתאי בן יעקב רווק ישראל פ"ת — הלפר שרה בת אודי רווקה ישראל פ"ת.

שר יובל בן שמואל רווק ישראל פ"ת — רבי איריס־חנון בת בנסה רווקה ישראל הרצליה.

ריס־עופר בן לוי רווק ישראל פ"ת — ברזה מלכה בת ריצ'רד רווקה ישראל פ"ת.

כהן יוסף בן משה רווק ישראל ק. שכונה — שליימר רלית מלי בת דוד רווקה ישראל פ"ת.

שמש דוד בן יחזקאל רווק ישראל פ"ת — שבו יפה בת רחמים רווקה ישראל פ"ת.

מרוגמן אמיל בן יהודה רווק ישראל פ"ת — כהן נורית בת אלי רווקה ישראל פ"ת.

כהני בנימין בן סלם רווק ישראל פ"ת — איזו דוד בת שלמה רווקה ישראל פ"ת.

אחוק משה בן יהודה גרוש ישראל פ"ת — שלום צנה בת בנימין רווקה ישראל ר"ג.

סגל בנימין בן יצחק גרוש ישראל מעלה אדומים — יצחק אירית בת יהושע גרושה ישראל פ"ת.

זהבי אריה בן משה רווק ישראל פ"ת — רוזנסל עינת בת עמוס רווקה ישראל ר. השרון.

רוזנברג יורן בן נויה רווק ישראל פ"ת — שלומוביץ גליה בת מיכאל רווקה ישראל פ"ת.

חלף רוקן בן חיים רווק ישראל פ"ת — רביץ טליה בת ליאון רווקה ישראל פ"ת.

הלפרין אהרן־יקותיאל בן דן רווק ישראל פ"ת — רוזנס מרגלית בת חיים רווקה ישראל פ"ת.

שבתאי עופר בן עמאר רווק ישראל פ"ת — לוי שרון רחל בת יחזקאל רווקה ישראל הוד השרון.

עובד אברהם בן אליהו רווק ישראל פ"ת — מוסיאס צפרה בת אליהו רווקה ישראל אבן יהודה.

בסיס אברהם בן מרדכי רווק ישראל לוד — דאר דהודה בת אהרן רווקה ישראל פ"ת.

בן דוד מסעוד בן בחור רווקה מרוקו פ"ת — עמר יאלה בת מאיר רווקה מרוקו פ"ת.

גפני בנימין בן אברהם רווק ישראל פ"ת — קליין סימונה בת קלמן גרושה ישראל פ"ת.

שמעון פיני בן מאיר רווק ישראל פ"ת — הלר רונית בת שלמה רווקה ישראל ת"א.

אבוטבול אברהם בן יוסף רווק מרוקו אשדוד — אבוטבול סימה בת יוסף רווקה ישראל פ"ת.

זוהרי רון בן אבנר רווק ישראל ק. אונו — רוף דורית בת מאיר רווקה ישראל פ"ת.

אלוני דורון בן עמוס רווק ישראל פ"ת — גולדברג דורית־פסיה בת שמעון רווקה ישראל קבוץ סמר.

אלקבץ יום־טוב בן אברהם רווק ישראל תמד — נחום מיכאל בת יוסף רווקה ישראל בני תקוה.

סעדי אורי בן דוד רווק ישראל פ"ת — מאירי צפורה בת שלמה רווקה מרוקו ק. גת.

להוק עמוס בן חלפון רווק ישראל פ"ת — אביסן בחורה בת מסעוד רווקה ישראל [illegible]

מתנה מחנך מומחה
מיוחד לכיתות גן או כיתה ב'
בפרטים: 02־864283
בשעות 8—10 בערב בלבד

הועדה המקומית לתכנון ולבניה נתיבות

פרסום שימוש חורג

(בהתאם לסעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965) ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה בקשה לשימוש חורג [illegible] ואסולין ציון, מהות הבקשה הקמת מחנות על מגרש ציבורית גוש 39573 חלקה 41 בחיר הציבורית.

כל המעוניין, אם כבעל הנכס ואם כבעל זכות בקרקע, בבניינים או בנכסים הנ"ל שהחלטות כשירה להשפיע עליהם, יוכל לעיין בנושא התכנית במשרדי הועדה המקומית הנ"ל, בשעות העבודה הרגילות ולהגיש התנגדות לתכנית תוך 14 יום מתאריך פרסום זה

יוסף אבן

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה נתיבות

לקראת מתן תורה!
נפרדים המפאה האסורה
נ.ל.ה.

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

להשכרה

★ להשכרה בירושלים לתקופה ממושכת ברמות החודית 3 ק"ג (052)921493 (02)863166

★ דירה יפה מרוהטת + טלפון בשכון חבד מערב שבועות — י"ח תמוז 826479

ביקוש דירות

★ דרושה דירה בסביבות גאולה ל־40 יום מי' בתמוז 02־763756

קייט

★ דירה נקיה ברחוב חנה רק לשבועות 3 חדרים ק"ג 02־817613

נקיון ופוליש

★ "שרותי נקיון ב"ב" - החזקת ניקיון כללית למוסדות ופוליש לבתים 03־790260

★ היהלום נקיון יסודי ופוליש + הדברה שרות אדיב ומידי. באחריות 03־867103

טבעונות

★ "תפוחין־הגדול" הילדים אוהבים בגלל שהוא בריא 03־790638 02־867910 04־643949

בני־ברק

למכירה

★ בשכון ה' 2 חדרים + אפשרות בניה בקומת קרקע "אינטרסיונל" 03־798828

★ דירה מרוהטת 3 חדרים + חצר וגג להשכרה בבני ברק 709585

ביקוש דירות

★ דחוף! דרושה דירה מרוהטת, בבני־ברק, באזור המרכז מיום חמישי ד' בסיוון עד יום שני י"א בסיוון 02־382482

ערי הארץ

★ למכירה 2 דירות בנות 2½ חדרים אפשרות לאחד לדירה אחת בת 6־5 חדרים בסביבה תורנית בסביבת בני־ברק טל. 03־786518

עבודה

★ בגאולה, דרושה אישה / כמורה לטייל עם תינוק בשעות הבוקר 02־280506

מכירות

★ למכירה שולחן ד־6 כסאות לחדר אוכל טלפון 03־294480

★ למכירה שלחן וששה כסאות לסלון במצב טוב טלפון בערב 03־785751

★ בירושלים למכירה בגדי נשים אלגנטיים ולילדים יום יבוא מפריז וגם הזמנות לשמחות בבדים מיובאים מפריז ע"י יצרני אופנה מפריז טל: (02)246312 מ־9.30 עד 18.00 אחה"צ

★ למכירה בירושלים מיקסר קנווד, סטריאו פנסוניק, טייפ כפול. הכל חדש באריזה. 03־233877

★ מכירת ענק!!! שמלות יפהפיות, כלי מיטה חלוקים, כותנות גברים וילדים מ־9־7 בפנים מאירות 5, כניסה ג' ירושלים

הודעות

בית הדין הרבני האזורי נתניה

הגשו בפני בית הדין בקשות למתן צווי ירושה בתיקים המפורטים להלן. כל התובע טובה הנאה או המעונין בעובון שאותו הבקשות מתייחסות אליו ורוצה להתנגד לה, יבוא לבית הדין וימסור טענותיו תוך 15 יום מיום פרסום הודעה זו. שאם לא כן יתן בית הדין צו כטוב בעיניו.

תיק 1288/מז בענין ירושת המנוח פלצקן דוד שנפטר ביום י"ח באדר תשמ"ז (19.3.1987) המבקשים פלצקן אליהו.

תיק 1292/מז בענין ירושת המנוחה חדש מחפה שנפטרה ביום ד' בשבט תשמ"ז (7.1.1987) המבקשים: חדש דוד אוריאל.

תיק 1292/מז בענין ירושת המנוח מימון דוד שנפטר ביום י"ט בחשון תשמ"ד (26.10.1983) המבקשים: מימון מזאלה.

תיק 1403/מז בענין ירושת המנוחה רפפורט לאה שנפטרה ביום כ"ג באדר תשמ"ז (24.3.1987) המבקשים: רפפורט שמחה.

תיק 1404/מז בענין ירושת המנוחה קוזאק דוד כ"ט בטבת תשמ"ז (30.1.1987) קוזאק רוזה.

תיק 1405/מז בענין ירושת המנוח הכהן שלום שנפטר ביום י"ח באב תשמ"ו (22.8.1986) המבקשים הכהן קמר (מלכה).

תיק 1406/מז בענין ירושת המנוח מרקוביץ אברהם כ"ז בטבת תשמ"ז 28.1.1987 מרקוביץ יהודית.

תיק 1411/מז בענין ירושת המנוח קבל משה שנפטר ביום כ"ז בכסלו תשמ"ז (29.12.1986) המבקשים: קבל ליבה.

תיק 1462/מז בענין ירושת המנוח בוק לזר שנפטר ביום כ"ב באדר תשמ"ז 23.2.1987 המבקשים: בוק רוזה.

תיק 1463/מז בענין ירושת המנוח וקס מיקו כ"ח בשבט תשמ"ז (27.2.1987) המבקשים: וקס חנה.

תיק 1467/מז בענין ירושת המנוח סמדריה אלי שנפטר ביום כ' בטבת תשמ"ז 21.1.1987. המבקשים סמדריה בתו.

תיק 1524/מז בענין ירושת המנוחה אישישוק בלה שנפטרה ביום י"ד באדר א' תשמ"ו (23.2.1986) המבקשים: אריאלי אבי.

תיק 1525/מז בענין ירושת המנוח זהרי אברהם שנפטר ביום י"ב בתשרי תשמ"ו (27.9.1985) המבקשים: זהרי שושנה.

תיק 1526/מז בענין ירושת המנוח אל־על יצחק שנפטר ט"ו בשבט תשמ"ז (14.2.1987) המבקשים: אל־על ליליאן.

תיק 1531/מז בענין ירושת המנוח כהן עזרד שנפטר ה' בניסן תשמ"ז 4.4.1987 המבקשים: כהן עפרה.

תיק 1533/מז בענין ירושת המנוח דאפסי שלמה שנפטר ביום ד' באב תשמ"ב (26.7.1982) המבקשים: דאפסי בנימין.

תיק 1532/מז בענין ירושת המנוחה קרן רחיה שנפטרה ביום כ"ו בטבת תשמ"ז (27.1.1987) המבקשים: קרן משה ריטשי.

ע. אבן־חן,
מזכיר ראשי

בית הדין הרבני האזורי רחובות

הוגשו בפני בית הדין בקשות למתן צווי ירושה בתיקים המפורטים להלן. כל התובע טובה הנאה או המעונין בעזבון שאותו הבקשות מתייחסות אליו ורוצה להתנגד לה, יבוא לבית הדין וימסור טענותיו תוך 15 יום מיום פרסום הודעה זו, שאם לא כן יתן בית הדין צו כטוב בעיניו.

תיק 2139/מז בענין ירושת המנוח שוורץ יהודה ז"ל שנפטר ביום כ"ה ניסן תשמ"ז (24.4.87) באשקלון המבקשים: אלמנתו, בנו ובתו.

תיק 2179/מז בענין ירושת המנוח ריבק שרגא ז"ל שנפטר ביום ה' אדר ב' תשמ"ו (16.3.86) בבאר־יעקב המבקשים: אלמנתו, בנו ובנה.

תיק 2205/מז בענין ירושת המנוח בוקר ליאון ז"ל שנפטר ביום ל' כסלו תשל"ב (18.12.71) בתל־אביב המבקשים: אלמנתו, בנו ובתו.

תיק 2206/מז בענין ירושת המנוחה ברוק ליזה ז"ל שנפטרה ביום י"ב שבט תשמ"ז (11.2.87) בחולון המבקשים בנה ובתה.

תיק 2212/מז בענין ירושת המנוחה בן־שמחון רבקה ז"ל שנפטרה ביום כ"ז שבט תשמ"ז (26.2.87) ברחבת בן המבקשים: בעלה ובנותיה.

תיק 2220/מז בענין ירושת המנוחה רובאום רבקה ז"ל שנפטרה ביום כ"ז אדר תשמ"ז (28.3.87) בבדרה המבקשים: בתה ניסנבאום הדסה.

תיק 2227/מז בענין ירושת המנוח פוקס שלום ז"ל שנפטר ביום פ"ו שבט תשמ"ז (15.2.87) ברחבת בן המבקשים: אלמנתו, בנו ובתו.

תיק 2235/מז בענין ירושת המנוח אליה אליה ז"ל שנפטר ביום כ' ניסן תשמ"ו (29.4.86) בראשון לציון המבקשים: אלמנתו, בתו ובנו.

תיק 2236/מז בענין ירושת המנוח גבורה אליהו ז"ל שנפטר ביום כ"ו אדר תשמ"ז (25.3.87) בבאר יעקב המבקשים: בנו ובנותיו.

תיק 2247/מז בענין ירושת המנוח שורץ ישראל ז"ל שנפטר ביום ה' טבת תשמ"ז (6.1.87) ברחובות המבקשים: אלמנתו ובנו.

חנוך גרינביץ
מזכיר ראשי

הודעות

הועדה המקומית לתכנון ולבניה
מרחב תכנון מקומי בת־ים
הודעה לפי סעיף 149(1)
לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965

ניתנת בזה הודעה כי הוגשה לועדת המשנה לתכנון ולבניה בת־ים בקשה לתתן הקלה בניה על חלקה מספר 21 בגוש 7145 הנמצאת ברחוב ירושלים מספר 7 בת־ים.

לפני תכנית מפורטת נמצאת החלקה הנ"ל באיזור שיעוד מגורים ג' מבקשים להתיר להם הקלה של 2.72% באחוזי בניה עבור כוחות והקלה בקו בנין קדמי במקום 4.78 - 5.0.

לכל מי שיש התנגדות מאיזו סיבה שהיא לבקשה הנ"ל, יגיש התנגדותו לועדה המקומית תוך 15 יום מיום פרסום הודעה זו.

אהרן קנטן
יו"ר הועדה המקומית
לתכנון ובניה בת־ים

עיריית ירושלים
הועדה המקומית לתכנון ולבניה
הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965 (להלן: החוק)
בנ/87/412

ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק כי מר ששון בראשי הגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה (להלן הועדה) בקשה להתרת ההקלה בגוש 172 חלקה 94, 70 ברחוב אלעזר בן יאיר בירושלים. דהיינו: הקלה בקו הבנין הצדדי בשעור של 40 ס"מ עם פתחים ו־1.30 מ' ללא פתחים.

את ההתנגדויות להתרת ההקלה הנ"ל אפשר להגיש תוך שבועיים מתאריך הודעה זו לועדה המקומית לתכנון ולבניה ברחוב הלל מס' 23, ירושלים.

ניתן לעיין בתכנית המוצעת במשרד זה בכל יום פרט ליום ו' בין השעות 1200-1400.

אברהם כחילה, סגן ראש העיר
יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה

עיריית ירושלים
הועדה המקומית לתכנון ולבניה
הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965 (להלן: החוק)
בנ/85/615

ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק כי מר אלה דוד הגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה (להלן הועדה) בקשה להתרת הקלה בגוש 144 חלקה 50,109 ברחוב קסר הגליל בירושלים. דהיינו: הקלה באחוזי הבניה 1.87% מעל 50% המותרים הקלה בקו הבנין הצדדי 0.80 מ' עד 1.20 מ' בקיר אטום וכן הקלה בקו הבנין הקדמי בשעור של 0.60 מ' לפי קו של רוב הבניינים.

את ההתנגדויות להתרת ההקלה הנ"ל אפשר להגיש תוך שבועיים מתאריך הודעה זו לועדה המקומית לתכנון ולבניה ברחוב הלל מס' 23, ירושלים.

ניתן לעיין בתכנית המוצעת במשרד זה בכל יום פרט ליום ו' בין השעות 1200-1400.

אברהם כחילה, מ"מ ראש העיר
יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה

עיריית ירושלים
הועדה המקומית לתכנון ולבניה
הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965 (להלן: החוק)
בנ/83/820 83/819

ניתנת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק כי השקעות תמוקל הגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה (להלן הועדה) בקשה להתרת ההקלה בגוש 6 חלקה 8 ברחוב הספפילים בירושלים. דהיינו: הקלה בשטחי הבניה 3.14% מעל למותר.

את ההתנגדויות להתרת ההקלה הנ"ל אפשר להגיש תוך שבועיים מתאריך הודעה זו לועדה המקומית לתכנון ולבניה ברחוב הלל מס' 23, ירושלים.

ניתן לעיין בתכנית המוצעת במשרד זה בכל יום פרט ליום ו' בין השעות 1200-1400.

אברהם כחילה, מ"מ ראש העיר
יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה

● בגדד — משרד התחבורה והתקשורת העיראקי הורה למוסד הכללי לתובלה בדרכי המים לפ־תוח קו־שיט בנהר החידקל וכן לפתוח הגשרים על הנהר בין אזורי בגדאד אלכות ואלעמארה — כך מוסר העתון "אלג'מהוריה". (ע"מ)

שערים יציגים במטבע חוץ

יחידות המטבע	השער בשקלים
סל	1.6724
דולר ארה"ב	1.5990
ליש"ט	2.5776
מרק גרמני	0.8757
פרנק צרפתי	0.2625
ין יפני (100)	1.1088

בכל בית חרדי
המודיע
העתון של היהדות החרדית

לוח היום

בס"ד יום ה' פ' במדבר
כ"ט אייר מ"ז מ"ד לעומר
הדף היומי בבלי: בבא בתרא י"ב
ירושלמי: נדרים ל"ד
משנה יומית: זבים א, א־ב
הלכה יומית: או"ח שט"ז. ד־ו

סוף זמן קריאת שמע	8.09
תפלת השחר	9.38
[illegible]	7.39
מחר	
זמן עלות השחר	3.43
נץ החמה	5.32

קול הדף

לשמיעת השעור בדף היומי עברית 02־241112, 02־243121 אידיש 04־672111. 04־672006 אנגלית 02־223341. השיעורים מתחדשים בכל שעה עגולה.

תורנות בתי מרקחת

ירושלים: צופים רח' גולה מול השוק.
תל־אביב: נצח ישראל רח' נצח ישראל 11.
קופ"ח כללית רח' אסטרודם 7.
בני־ברק: ירושלים רח' ירושלים 62.
רמת־גן: הבנין רח' ביאליק 30.
חיפה: הנשיא שד' הנשיא 33.
הקריה: אלחורה רח' יצחק הנשיא 9 קרית חיים.
פתח־תקוה: טופר פארם רח' ספירא 43.
נתניה: קופ"ח לאומית רח' סמילנסקי 9.
בת־ים: כחו וברכה רח' 20.
חולון: חורי רח' סוקולוב 70.
רחובות: הנגב רח' הרצל 196.
שעות הפתיחה של בתי המרקחת התורניות בדרך כלל עד 10 בלילה.

תורנות בתי חולים

ירושלים: שערי צדק — נשים ביהודים, אורתופדיה, ביקור חולים — פנימית א.א.ב. כל שאר המחלקות: הדסה עין כרם.

המודיע
עתון יומי — ירושלים
המו"ל: הסתדרות אגודת ישראל העולמית — הועד הפועל
העורך הראשון: ר' י' ל' לוין ז"ל
●
אזור התעשיה מקור ברוך
רח' יהודה הסבבי 5
טל. 8־539255 ♢ ת.ד. 1306
דפוס "הד", בע"מ
●
הוצאה: גלידלם בע"מ
סניף ת"א: אלנבי 132, ת"ד 1869
טלפון 624353
בשעות הערב: טלפון 614950
●
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות וסגנונן
●
סוכנות בארצות־הברית:
R. LICHTENSHTEIN
324 Ave. I
Brooklyn, N.Y. 11230
U.S.A.

לתושבי אשדוד
8
תשלומים שקליים
ללא תוספת ריבית על המחיר
מזגני אויר תדיראן
אבי ספראי
03־790876
03־706704
★ הנחה למזומן
★ על כל התקנת מזגן מפוצל
3 שנות אחריות

דו"ח ועדת אבן (קטעים)

(המשך מעמוד ב')

הוא הודח מיד מתפקידו (לפני תביעת האמריקאים). והקריירה הבטחונית המזהירה נקטעה באכזריות ובנ־קשות. אין להעלות על הדעת כי היה כאילו מקום לעיין בעצה שלא להודיח למנותו לתפקיד כלכלי בכיר. גם את החוטא הגדול ביותר אין מעבישין שתי פעמים בגין אותו חטא. על אף הצלחותו הרבה בתפקיד יועץ ראש הממשלה לעניני טרור, דאג מר שמעון פרס להדיחו מתפקידו זה מיד עם כניסתו לתפקיד ראש הממשלה. וכאילו לא די בכך, למרות הודעתו המחייבת של שר הבטחון, על רקע חשיפתו של פולארד כי "לא היתה ולא תהיה עריפת ראשים", הודרו ראש הממשלה שמעון פרס להעניש את רפי איתן ודק את איתן בהדחתו מתפקיד ראש הלקי"ם. נשאלת השאלה — מה מקור האומץ של גורמים מסוימים לראות את ראשו של רפי איתן "נערף" בפעם השלישית?

אביאם סלע

1. אלוף משנה אביאם סלע לא פעל מתוך שיקול דעת, אותו היינו מצפים למצוא אצל קצין חיל האויר בכיר ומנוסה כמוהו. אפילו האמין, כפי שהאמין, כי הוא עושה שרות נאמן למדינה, השכל הישר היה אמור לשכנעו לא לקחת חלק במלאכה שהוא אינו בקי בה.

2. בעת הופעתו בפנינו, אל"מ אביאם סלע לא היה בהיר, לא היה עקבי וגם לא דייק.

3. עם זאת, שומה עלינו להזכיר שאל"מ אביאם סלע שהיה טייס מצטיין ומפקד מעולה, נפגע אישית באורח קשה. קבלת הדוקטורט מאוניברסיטת ניו יורק עומדת בספק, בשל העדר האפשרות לחזור לארה"ב. לא קיבל את הקידום בחיל האויר שהיה אמור לקבל. היה חייב להתפטר מן הפיקוד על בסיס תל־נוף, סימן שאלה גדול הוצב על עתיד הקריירה שלו בחיל האויר.

מפקד חיל האויר והרמטכ"ל לשעבר הפעילו שיקול דעת לקוי בפרשה זו. הם נטו לבקשה להסתייע באל"מ אביאם סלע וזאת בלי שהם יזמו בדיקה מקיפה משל עצמם, כדי להבטיח שקצין בכיר לא יופעל למשימה החורגת מתחום תפקידיו.

ועדה פרלמנטרית

אנו רושמים בפנינו בסיפוק הודעת שר הבטחון בסוגית ההסתייעות בקציני צבא.

אף על פי שהאחריות המיניסטריאלית לפיקוח ולב־קרה נמצאת בידיהם של שרים ושאחריות זו איננה ניתנת להעברה, הרי טבעי שמשימת הפיקוח תופקד בידי אנשי מנגנון. ואמנם הוקמה במשרד הבטחון ועדה שתפקידה היה לפקח על פעולות הלקי"ם. התברר לנו למעלה מכל ספק שהפיקוח הזה לא התקיים הלכה למעשה. האחראים למעקב לא היטו את לקי"ם כלפי מטה על ידי שאלות ואזהרות ולא דאגו לדווח כלפי מעלה לדרג המדיני.

ככל המגע לתקופה שבה התקיים מבצע פולארד, האחראי המרכזי לפיקוח היה המנהל הכללי של משרד הבטחון מנחם מרון. המנכ"ל לא הפעיל שום בקרה מחוץ לתחום המינהלי.

לא זאת, היתה יכולה להיות הכוונה של השרים שהקימו ועדת מעקב והעמידו את המנכ"ל בראשה.

בהופעתו בפני ועדת המשנה ניסה להפחית מחשיבות אחריותו לעתים. אף לא זכר או העדיף לא לזכור את מעורבותו בנושאים הקשורים ללקי"ם.

הזומר שהשיג רפי איתן הגדיר פעמים רבות בדרגים הגבוהים ביותר כזומר שלא ישולא בפז. מיד עם כשלון המבצע דאג איתן להודיע לדרג כי מטל עליו את האחריות.

שר הבטחון ארנס

משה ארנס היה שר הבטחון כאשר פולארד התחיל לפעול בהעברת מידע. השר ארנס הודה וטען שהוא לא הטיל שום פיקוח על איתן בהיותו טרוד במלחמת לבנון, שעיסוקו של איתן במודיעין בא לו כהפתעה, שפגישותיו המרובות עם איתן היו מוקדשות לנושא הטרור השיעי, שלא קיבל תדרוך על הלקי"ם בהיכנסו לתפקידו כשר הבטחון ושהזמן החפיפה בין כהונתו כשר הבטחון לבין מבצע פולארד היה קצר ביותר.

לדברי איתן גירסה שונה. לדבריו דווקא בחודש אוגוסט, זמן קצר לפני העברת המשרד ליצחק רבין, שמע ארנס דיווחים ממנו שהיו חייבים להביא אותו לידי ידיעות מוגברות.

אנו סבורים שמשתמעת מההודאה שהוא לא מילא ציוויים של אחריות מיניסטריאלית ושיש להטיל עליו אחריות בגין עובדה זו.

שר הבטחון יצחק רבין

יצחק רבין קיבל את תפקיד שר הבטחון בספטמבר 1984.

הוא מכהן בתפקיד זה 14 חודש שבהם נמשך מבצע פולארד. פירוש הדבר שיש לו הזדמנות ממושכת לעמוד על תופעות שהיו חייבות להדאיג אותו. שהרי באותה תקופה, מגיע חומר מודיעיני רגיש במיוחד בקצב מוגבר. אילו קיים רבין פקוח הולם על פעולת הלקי"ם היה חייב לעמוד על משכעותו החמורה של חומר זה.

אף על פי כן אין אצל השר רבין שום מאמץ לקיים נהלי מעקב ולהדוק הפיקוח כפי שהיה חייב לעשות. בזמן כהונתו הופך מבצע פולארד לתופעה ממושכת בלי שרבין מודע לכך שהמקור הוא פולארד.

מנתונים אלה משתמע ללא ספק שחובתו האישית המובהקת היתה להפעיל אמצעי פיקוח נאותים שהיו מאפשרים לו לדעת על הפעלת פולארד ולנקוט בצעדים המתחייבים לגבי המבצע.

נטל האחריות המיניסטריאלית שחל עליו עומד מעל לכל ספק.

אחריות הדרג המדיני - אחרי נפילת פולארד

ראש הממשלה שמעון פרס, מ"מ יצחק שמיר ושר הבטחון יצחק רבין, העידו בפנינו כי ההחלטות שנת־קבלו בתקופה של אחרי חשיפת פולארד. (החל מה־22.11.85 ואילך) היו על דעת שלושתם בהסכמה.

מכאן נובע כי שלושתם שותפים באחריותם להחל־טות אלה.

בשיטה הפרלמנטארית הקיימת בישראל, מעמדו של ראש הממשלה הוא כשל ראשון בין שווים.

הואיל ושמעון פרס היה ראש הצוות שטיפל בפרשה, אחריותו הפרלמנטרית בענין זה עדיפה.

הסתייגות חברי הכנסת שמחה דיניץ ומיכה חריש

אנו בדעה שיש להוסיף אחרי המשפט "מכאן נובע כי שלושתם שותפים באחריות להחלטות אלה" — את המשפט:

"השלושה פעלו כצוות בתוקף התפקידים שמילאו בממשלה כראש ממשלה, כמ"מ ראש ממשלה ושר החוץ וכשר הבטחון ונשאים יחד באחריות בפני הכנסת להחלטותיהם.

הסתייגות ח"כ דוד גלס

החל מ־24 בנובמבר 1985, מטפל בפרשה פורום המורכב משלושה שרים:

א. ראש הממשלה.

ב. שר החוץ.

ג. שר הבטחון.

אמנם נשמע הסבר כי ההיבטים של פרשת פולארד הם בטחוניים ובמישור משרד החוץ ומכאן ההרכב המיוחד. אולם מרגע שהפרשה הפכה לפרשה בינ"ל סבוכה העומדת בראש סדר היום המדיני צריך היה לדעתי לטפל בה בפורום תקני בממשלה. אם הממשלה רצתה לוותר על סמכויותיה ולהעבירן לצוות המורכב משלושה אישים בלבד היא היתה צריכה לקבל החלטה מפורשת על כך.

עירית ירושלים אסרה קיום פעילויות שבת בבה"ס האר"י

הם יתנו רב שודר בימים אלה בקרב הורי בית הספר של החינוך העצמאי "האר"י" בירושלים, לאחר שהודע למנהלי בית הספר כי עירית ירושלים לא אפשרה קיום פעילות בשבת בחצרו של בית הספר, מעבר לפעילות הלימודית.

בעירית ירושלים עבר בית הספר לפני כשנתיים למבנה בתשנה של ביה"ס הממלכתי "לורייא" שברחוב הפלמ"ח. אך גם כאן הוא לא הגיע אל המנוחה בעקבות התנכלויות חוזרות ונשנות של כמה תושבים המפעילים לחץ על ראשי העיריה להוציא את בית הספר החרדי מהסביבה.

כאמור, קיבל לאחרונה מנהל ביה"ס הרב שמעון שכראל הודעה מפורשת מטעם מחלקת החינוך האוסרת קיום פעולות נוער של ההתלכדויות בשבתות, דבר הגורם להתמרמרות רבה בקרב התלמידים וציבור ההורים.

חבר מועצת העיריה ומנכ"ל החינוך העצמאי הרב אברהם יוסף ליהרוך פנה אתמול לראשי העיריה, ביניהם מר מיכאל גל המטפל על תיק החינוך והעבירם על תוספת ההוראה המהוה אפליה בלתי נסבלת החייבת לקומם כל אדם ישר. הוא הביע באזניהם תקוה כי ההוראה תבוטל לאלתר מבלי שיהא צורך להעלות את הענין כנושא בישיבת מליאת העיריה.

ההוראה החמורה של מחלקת החינוך, צורמת במיוחד לאור העובדה כי בצריפים המצויים בחצר בית הספר מתקיימים מדי שבת פעולות נוער חילוני של תנועת הנוער העובד והלומד, כבלי שהוא התחשבות בתושבים השואפים לשקט ולשלווה סביביה...

כזכור, סבל בית הספר האר"י זעזועים ומשברים קשים בשנים האחרונות בשל תנאי דיור בלתי אנושיים שהכבידו וכמעט מנעו קיום לימודים סדירים. לאחר מאבק ממושך ובלתי פוסק של החינוך העצמאי ונציגי אגו"י

הגיע נשיא הונדורס

נשיא הונדורס, חוזה אסקונה היון, הגיע אמש לביקור ממלכתי בישראל.

בביקור שימשך 5 ימים יפגש הנשיא האורח עם ראש הממשלה, ממלא מקומו, ויו"ר הכנסת. במהלך הביקור יחתם על הסכמים בתחום התיירות והמידע הטכנו לוגי. (עתי"ם)

דליקה גדולה באיזור בית גוברין

הכבאים, בפיקוד אנשי היחידה ומשטרת מרחב לכיש, הצ... לשעה 7 בערב להשתלט על דליקה הכלפצלים... מאו אלף... באיזור בית גוברין, בגבולם...

לקיבוב הגיעו 7 כבאיות. אולם בגלל הרוחות והצמחיה העצירה בשהתלקחות הדליקה על פרחבים רבים, מטוסי כיבוי הגיעו אף הם בשעות אחר הצהריים לעזרת הכבאים, אולם באמור עדיין הדליקה משתולת.

תכשיטים לחג
במבחר הכי גדול והכי זול
רפאלי
רח' ר' עקיבא 115 בני ברק

השר שרון בתשובה לשלוש הצעות דחופות בכנסת:

אי אפשר להתעלם מכך שגדל מספר האנשים שאינם רוצים לצרוך חיטה משנת שמיטה

מגלה: משרד התעשיה נמצא בעיצומו של טיפול שיאפשר להגיע להסדר איזורי בענין טחנות הקמח תוך ייצוא חלק מהחיטה למדינה באיזור (מצרים) ללא הוצאה תקציבית

— מאת צבי היר, כתב "המודיע" בכנסת —

שמירת שנת השמיטה על הקפדה והפרטיה תוך הימנעות משימוש בספיחי שביעית — עלו אתמול היום בסולמות הכנסת בשמוע שלוש הצעות דחופות לסדר היום שהוגשו על ידי חברי הכנסת: "שמירת החיטה באר"י, שבה ביקשו המציעים לא להשתמש בחיטה משנה זו ואת תוך שילוב המפעלות הנאמנות באר"י ביום הרס הרי של מצוות קשות שלא יכונו יבולי השנה.

בשם הממשלה השיב שר המסחר והתעשיה, אריאל שרון, שדחה לחלוטין את דברי הביקורת החריפים של המציעים — ח"כ חן כהן מרצ, ח"כ יצחק ארצי מהמערך וח"כ גרשון שפט מהתחיה — ותגן על המצב שנוצר לראשונה בישראל. שבו ארבעים (!) תחנות קמח אינן בעיצומה לטחון את יבול החיטים השנתי, שמגיע השנה — שנת השמיטה — לפי הוראתו של בד"ץ העדה החרדית. "שנת השמיטה בחיובת ההתארגנות מיוחדת — אמר השר שרון והוסיף — אי אפשר להתעלם מכך שגדל מספר האנשים שאינם רוצים לצרוך חיטה משנת שמיטה, ולא רק שאינני רואה בכך פגם, אלא אני מכבדם וכיהודי אני שמח על כך. לכן, אני אומר ששנת השמיטה בחייבת התארגנות מיוחדת של קליטת החיטים מיבול מקומי המיועדים לטחנות הקמח. ומשם לצרכנים הסופיים. משרדנו נמצא בעיצומו של טיפול אשר יאפשר בסופו של דבר להגיע להסדר איזורי. שבמסגרתו ייקבעו בכל איזור מספר טחנות שיטחנו חיטה ביצור מקומי במתכונת שהיתה לפני שנים. יחד עם זאת הזה השר האמר, שהדרישה לחיטה שאינה בתחום חיטת שנת השביעית גדלה, ואת זה מוכרחים לכבד". השר גם ציין, כי משרדו לא הורה לשום טחנת קמח מה לטחון ומה לא לטחון, כטענת המציעים.

השר גילה בסיום דבריו, כי משרדו בודק דרכים ליצוא חלקי של החיטה, ולא לאר"ב, אלא למדינה באיזור (מצרים), בדרכים בלא תהיינה קשורות בהוצאות נוספות. השר הציע להעביר את הנושא לועדת הכספים — ואכן שתי הצעות הועברו לועדה והשלישית הוסרה.

תושב שכם נורה ומת לאחר שנמלט מכח צה"ל

נלכד נער החשוד בידוי אבנים על אוטובוס

תושב שכם בן 35 נורה בידי חיילי צה"ל במהלך התפרעות במיד מנוריה, והוא מת מפצעיו בבית החולים המקומי רפידיה בשכם.

האירוע היה ביום ג' בערב, בשעה שתושבים משכם התקהלו והחלו בהתפרעות. במהלך פיזור ההתקהלות נצטווה האיש לעצור, אך הוא המשיך במנוסה. כח צה"ל ביצע נוהל עצירת חשוד וכשעה שזה המשיך להימלט נורה האיש ברגליו. כחות צה"ל לא הבחינו בפגיעה והאיש פונה בידי תושבים מקומיים לבית החולים רפידיה בשכם, שם מת מפצעיו.

חיילים שנסעו באוטובוס הצליחו ללכוד החשוד בידוי אבנים.

הדבר היה כאשר אוטובוס אג"ד בקו 727 עשה את דרכו מירושלים לעפולה דרך יהודה ושומרון. ליד מחנה הפליטים בלטה הסמוך לשכם השלכו לעברו אבנים, לא היו נפגעים ולא נגרם נזק.

הנהג עצר את האוטובוס והחיילים שהיו בו פתחו במירדף רגלי אחר מיידי האבנים. הם הצליחו ללכוד אחד מהם והעבירוהו לחקירה בכשטרה. (עתי"ם)

היום עליה לציונו של בעל "אהבת ישראל" מויז'ניץ זי"ע

קהל חסידי ואוהדי בית וידניץ יעלו היום לציונו של האדמו"ר מויז'ניץ זצוק"ל, בעל "אהבת ישראל", השוכן כבוד באוהל המיוחד של אדמורי בית וידניץ, שבבית העלמין זכרון מאיר בבני ברק.

השנה חל יומא דהילולא של האדמו"ר זיע"א בשב"ק פר במדבר ב' בסיון ולכן הוקדמה העליה לציונו להיום.

מבצע תכשיטים
הנחות גדולות ו-4 תשלומים
רפאלי
רח' ר' עקיבא 115 בני ברק

בהתערבות נציג אגודת ישראל:

נמנע ערבוב ספיחי שביעית בחיטה מלפני שמיטה

— מאת כתבי "המודיע" —

הושם הסוף לערבוב ספיחי שביעית במחסנים שם נשמרת חיטה מלפני שנת השמיטה — נמנע הדבר בהתערבות ח"כ הרב אברהם יוסף שפירא, יו"ר ועדת הכספים.

במחסנים הגדולים, ליד בני ברק, נשמרת החיטה שמלפני שנת השמיטה. בימים אלה נודע, כי יש כוונה להביא למקום ספיחי חיטה משנה זו.

בעקבות ידיעות אלו פנה ח"כ הרב שפירא אל שר המסחר והתעשיה, אריאל שרון, ודרש ממנו למנוע את ערבוב החיטים. אתמול הודיע מנכ"ל המשרד, י. כליר בסקי, כי נעשו כל הסידורים הדרושים כדי למנוע הבאת הספיחים למחסני החיטה מהשנה שעברה.

הסדר בין מ. הבריאות לקופ"ח מאוחדת

מבוטחי מאוחדת לא ישלמו עבור אשפוז ושרותים

החל מהיום יקובלו בתי החולים הממשלתיים לכבד מוסכי התחייבות של קופת חולים מאוחדת ולא ידרשו לשלם במזומן עבור שרותים ואישפוז.

סיכום זה הושג בין הנהלת משרד הבריאות ובין הנהלת קופת חולים מאוחדת, לאחר שהנהלת הקופה הסכימה לשלם את התמורה עבור השרותים שצורכים מבוטחיה במערכת הבריאות הממשלתית. התשלום יבוצע ישירות למשרד הבריאות כדי חודש בחודשו. עוד סוכם, כי צוות של משרד הבריאות וקופ"ח מאוחדת ייפגש כבר בימים הקרובים לדון ולסכם את גובה החוב והיקפו משנים עברו ועל דרכי פרעונו. זאת, בהתאם להסכמה עקרונית של הנהלת המאוחדת לפרוע גם את החוב הזה.

לגבי החוב מראשית אפריל 87 ועד עתה, סוכם על פרעונו בשני תשלומים בסך כולל של למעלה ממליון וחצי שקל.

שרות הבריאות הביעה קורת רוח בנוגע להסכם עם המאוחדת ואמרה כי יש להצטער שעד עתה לא הושג כל הסדר לגבי קופת חולים לאומית. היא שבה וביקשה מראשי האוצר לדון ולסכם בגישה חיובית מתן תמיכה לקופות החולים כולן לרבות הלאומית. (עשי"ת למ"ם)

גורבאצ'וב סים ביקורו ברומניה

מוסקבה, — בריה"מ ורומניה הביעו אתמול שביעות רצון מהד קשרים ביניהן, בעקבות ביקור בבוקארשט של מנהיג הקרמלין מיכאיל גורבאצ'וב, שמיקד את תשומת הלב בחילוקי הדעות המדיניים בין שתי המדינות.

בהודעה סובייטית-רומנית משותפת, שפורסמה על ידי סוכנות טאס, נאמר כי שני הצדדים נחושים בדעתם לחתור לפיתוח היחסים הדו-צדדיים ולחזק את שיתוף הפעולה האידיאולוגי בין שתי המפלגות הקומוניסטיות. (ע"ר)

תכשיטים ב-4 תשלומים
קיתי בזול אצל
רפאלי
(כי זה שווה לי)
רח' ר' עקיבא 115 בני ברק

דרוש מלמד לחדר
כתת גן
טל. 03-786518

בית החסידים דגור (גבעת רוקח)
בני ברק רח' יהושע 2

ברכות מאליפות מעומק לבנו

לכבוד ידידנו המערץ עוסק בצרכי צבור באמונה המסור והנאמן בכל לבו למען התורה והחסד בעירנו ולמען הכלל והפרט חבר ועד הבנין של ביהכ"נ

הרב **משה אירנשטיין** הי"ו
ראש עירית בני ברק
ולמשפחתו החשובה והכבודה
לאירוסי בתם היקרה עב"ג נ"י
יזכה לרוות מלא חפניים נחת ותענוג דקדושה מהם ומכל יוצ"ח ולראות ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו כשאיפתו הטהורה

מעתירת ומברכת
הגבאי מאיר לוין
בשם כל המתפללים

בית החסידים דגור
רמת אהרן בני ברק

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

למכובדינו המעלה והדגול איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד העסקן המערץ למען הכלל והפרט ללא ליאות בעירנו והמעטירה

הרב **משה אירנשטיין** שליט"א
ראש עירית בני ברק
ולמשפחתו הכבודה שיחיו
לאירוסי בתם היקרה עב"ג שיחי'
יהי"ר שזיווגם יעלה יפה יפה
תורה וגדולה יתאחדו על שלחנם
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין
לתפארת המשפחה

מעתירת
הגבאים והמתפללים

מרכז מוסדות החינוך דחסידי גור ב"ב
קרן הבנין ת"ת מסורת אבות
ביה"ס בית יעקב סימנר חסידי

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

שלוחה בזה מעומק לבנו לידידנו הדגול מייצגה הנאמן של היהדות החרדית העומד במסירות לימין מוסדות התורה והחסד בארצה"ק איש תבונה ומעש בנש"ק

ח"כ הרב **אברהם יוסף שפירא** הי"ו
ולמחותנו מכובדנו הדגול ידיד נאמן למוסדותנו הק' אציל הנפש ורודף צדקה וחסד
הרה"ח **יעקב מנחם מורגנשטרן** הי"ו
ולבנו וח תנו ידידנו הנכבד הרב **יצחק שפירא** הי"ו
לרגל הכנס הנכד הבן הבחור **פנחס** נ"י
לעול המצוות

יזכו לרוות ממנו ומכל יוצ"ח הרבה נחת דקדושה מתוך בריאות עושר ואושר לתפארת המשפחות הנכבדות

הנהלת המוסדות

מוסדות רוז'ין בני-ברק תל אביב
בנשיאות כ"ק האדמו"ר מסדיגורה שליט"א

ת"ת רוזין יואל 12 ב"ב | ישיבת כתר ישראל השלשה 21-19 ב"ב
ישיבת בית ישראל עזרא 18 — 16 ב"ב | כנסת מרדכי פנקס 41 תל אביב

ברכת מז"ט נאמנה ולבבית

מוגשת בזה למע"כ ידידינו ומכובדינו הדגול והנערץ איש חמודות ורב התבונות, גדול הפעלים והמעש לתורה ולתעודה ולחסד, שליח נאמן לשולחיו שולשלת היוחסין, הנגיד הנכבד והמפואר בנש"ק הרה"ח

רבי **אברהם יוסף שפירא** שליט"א
ולמשפחתו הכבודה שתחי'
ולמחותנו ידידינו
רבי **יעקב מנחם מורגנשטרן** הי"ו ורעיתו תחי' לומדין
ולבנו חתנו הרב **יצחק יהודה שפירא** הי"ו ורעיתו תחי'
לרגל הכנסה הנכד הבן **פנחס** נ"י **לעול המצוות**

תזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך רב נחת אושר ועושר כל הימים

הנהלת המוסדות

בית הספר העממי | **רשת הגנים של אגו"י**
בית יעקב נתניה | **נתניה**

ברכה לראש משביר

ברכה נאמנה שלוחה בזה לאיש רב הפעלים
מנהל מחלקת הרווחה במרכז החינוך העצמאי העוסק בצרכי ציבור באמונה
ודואג לחינוך ילדי ישראל ורווחתם

הרב **שרגא רוזנברג** שליט"א
לרגל התמנותו לחבר עירית חיפה
יהי רצון שהקב"ה ישלח ברכה והצלחה במעשה ידיך
ותזכה להרים קרן התורה והיהדות הנאמנה

מאחלים:
בית יעקב נתניה — ש. שפירא
רשת הגנים — גדעון שטרום

אולם "מלכי ישראל"
מודיע על מספר הטלפון החדש
02-380016

חתונות? בר מצוות?
מזל טוב
פרטים בערב שבועות
בעמ' אחרון

הופיעו החוברות
"צורה לקט"
מספרים 1, 2,
ירושלים מלכי ישראל 6
בני ברק חזון איש 15

בס"ד

קול קורא לאחינו בני ישראל די בכל אתר ואתר

הננו בזה לחלות פני אחב"י נדיבי עם, מוקירי ואוהבי תורה, להיות שותפים בהחזקת מרכז התורה הגדול בישראל "מפעל הש"ס הכללי בהיכלי התורה" שנוסד בראשותו של כ"ק הגאון מרן האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג שליט"א — הש"ית יוליכהו בטהרה ברפו"ש — כדי לעזור ולסייע לעמלי תורה מכל החוגים מכל הישיבות הק' שקיבלו ע"ע להיבחן בלימוד התורה"ק יומם ולילה, לזכות לבקיאות בש"ס ולעמוד במבחנים חודשיים בנפ"ת בע"פ, בחסרה לגדל תיו גדולי תורה בקיאים בש"ס בקדושת דעא להחזיר עטרה ליושנה.

אין שיעור לגודל הברכה והתועלת הכבירה של מפעל קודש זה, שבזכותו אלפי בני תורה הסמוכא"ם בנו שוקדים בתורת ה' בעמקות ובהבנה בחשק ובהתמדה גדולה.

והיות שנקלעו למשבר בספי תמוד מאד, המאיים על קיום קיומו נקרא בא בקריאה של חיבה להיחלץ לעזרתם ולסייעם בעין יפה וברוח נדיבה, למען כבודה של תורה ועמליה בטהרה. וכל המשתתף ב"מפעל הש"ס הכללי" זוכה להיכנס לגדר "שותפות יששכר זבולון". ואשרי לו בזה ובבא.

[illegible]

חברי נשיאות מפעל הש"ס הרבנים הגאונים שליט"א (לפי סדר הא"ב)

רפאל דוד אויערבאך · יצחק ברסלר · צבי אלימלך הלברשטאם · ברוך שמעון סלומון · נסים קרליץ · שמואל אלכסנדר אונסדורפר · אברהם חיים בריים · דב וייס · ברוך דב פוברסקי · שמואל רוזנברג · מנחם מנדל אלתר · אליעזר דוד ברנר · יצחק זילברשטיין · משה אב פלדמן · אהרן לייב שטיינמן · מנחם ארנסטר · ישראל גרוסמן · רפאל סיקורצינסקי · יהודה צדקה · אליהו שמואל שמרלר · שמחה זיסל ברודא · צבי דרבקין · מיכל יהודה לפקוביץ · שמחה קוק · משה שמואל שפירא

[illegible]

יקותיאל יהודה הלברשטאם · שלמה זלמן אויערבאך · יוסף שלום אלישיב · שמואל הלוי וואזנר · עובדיה יוסף

מפעל הש"ס - ממלכת התורה ת.ד. 620 בני-ברק

עירית | **בני ברק**

פרס בני-ברק לספרות תורנית

העיריה מכריזה בזה על קבלת הצעות לפרס בני ברק לספרות תורנית ע"ש מייסד העיר וראש העיריה הראשון, רבי יצחק גרשטנקורן ז"ל

הפרס יוענק אי"ה ביום כ"ה בתשרי ה' תשמ"ח, יום הזכרון לרבי יצחק גרשטנקורן
הספר המוצע לקבלת הפרס יכיל חמשה גליונות דפוס, לפחות, ויוגש בחמשה עותקים.
כמו"כ יצא לאור בשלוש השנים האחרונות שלפני תאריך חלוקת הפרס ולא הוענק בגנו פרס קודם למחברו

הספר יוגש לוועדת הפרס על ידי מחברו או אחרים בהסכמתו. ספר שהוגש למועמדות לא יוחזר למחברו, בין אם זכה ובין אם לאו
מספר הזוכים יהיה נתון לשיקולה של הועדה

חברי ועדת הפרס (לפי סדר הא"ב של השמות הפרטיים) הגאונים הרבנים:
רבי ברוך דב פוברסקי, מראשי ישיבת פוניבז'; רבי ישעיהו גולדשמיט, אב"ד בת"א; רבי מנחם מנדל שפרן, דיין חסידי גור ב"ב ורבי שלמה בן שמעון, אב"ד באשדוד
מקבלי הפרס בעבר, הרבנים הגאונים:
לשנת ה' תדש"מ: רבי אברהם דוד רוזנטל, אב"ד בירושלים; רבי יצחק פלקסר, מראשי ישיבת שפת אמת שבירושלים; רבי ברוך וקובר, אב"ד בחיפה; רבי חיים צבי שפירא רב בית הכנסת חסידים של צאנ"ז בשכונת רמת אהרון ורבי מאיר אריה לב, מכולל אברכים מיר ירושלים
לשנת ה' תשמ"ו: רבי צבי דרבקין, ראש ישיבת גרודנא אשדוד; רבי מאיר בנימין יזוז'ק, ראש כולל; רבי יהודה אריה טאוב, ראש כולל בירושלים; רבי משה לוי, ר"מ בישיבת "כסא רחמים" בבני ברק ורבי יעקב דוד אילן, ממכון כנסת הראשונים בבני ברק
לשנת ה' תשמ"ז: רבי אברהם הלל גולדברג,רבה של כפר-פינס; רבי אברהם יצחק ברזל, ראש ישיבת "נחלת-יעקב" שבבני ברק; רבי ישעיהו פנחס רוסנבלט מירושלים; רבי ישראל בונים שוייבר מבני-ברק ורבי ישראל יוסף הכהן רפופורט מבני-ברק
את ההצעות יש לשלוח אל מזכיר העיריה הדוברה, אברהם טננבוים, רחוב דוד המלך 11 בני-ברק, לא יאוחר מיום שלישי, א' בתמוז ה' תשמ"ד

משה אירנשטיין
ראש העיר

פ.ה. מרכז פניות הציבור
[illegible]

הודעה משמחת לבנות הסמינרים
ניתן לרכוש תלושי קניה
בהנחות גדולות
בדרכי נועם גן ורשא ב"ב
לקנית נעלי גלי ב"נעלי גילית" ר"ע 98 ב"ב
תודתנו לחב' גלי שנענתה לבקשתנו, ואפשרה את הוזלת הנעלים מתוצרתם
ההנהלה

"הופמן ובניו"
ירושלים: רח' יונה 1 272222/74
ב"ב: ר' עקיבא 120 791464
היום ער"ח שרות!!
1. מירון וחזרה 2.00 מב"ב 3.15
2. חברון קבר רחל 2.30
3. קבר שמואל הנביא וחזרה

"יהלך זר..."
כך כותב מנהל בי"ס ממלכתי (אחד מתוך רבים)
"ברצוני להודות... על הקשר הקבוע... בנושא החדרת התודעה היהודית והעמקת לימודי היהדות והמסורת בקרב תלמידי ביה"ס
"במיוחד ברצוני להפנות את תודתי לרב...
המשמש **כרועה רוחני** וכמנחה לתלמידי ביה"ס ושומר על קשר מסורתי קבוע... ומצליח לרתק את תלמידי ביה"ס בחן רב ולהחדיר בהם אהבה את ערכי הדת והמסורת היהודית"...
תינוקות שנשבו צמאים לטעם תורה
הענק אותו להם!
תרומתך חיונית להמשך מפעל הקודש
ועד ידידי "מורשת" שע"י מרכז רדושי"ץ
לתרומות ת.ד. 16173 מיקוד 61161 ת"א

בס"ד
למחברים ולמולי"ם!
דפוס "הסדר" מציע לכם שירות נאמן ומהימן לכל סוגי ספרים וחוברות. ברשותנו ציוד חדיש ומתוחכם ומבחר גדול של כל סוגי האותיות, כלל תשרי וניקוד.

בקה עוד היום בדפוס "הסדר" ותהנו מעבודה מצוינת, מקצועית, באחריות ובדיקנות.
הסדר
סדר-צלם שירותי הדפסה
רח' ר' עקיבא 66 ב"ב.
טלפון בערב 03-700434 | 03-771139 | 03-705996

חיסול מוחלט!!
רק היום!! (ומחר??)
לכל המוצרים!!
מכנסי גולדסקס — 20 ש"ח!!!
שמלות — 25 ש"ח!!!
חולצות גברים — 17 ש"ח!!!
חצאיות — 12 ש"ח!!!
שטיחי כרמל — 20 ש"ח!!!
ועוד ועוד...
צעצועים - על כל קניה מעל 10 ש"ח
20% הנחה
"יריד גאולה" מא"ש 2 ים

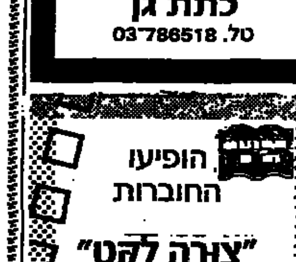
שפיצר
עלות כדאי
חד פעמי!!
רח' יפו 51 ק"ב ירושלים
מזרוני "עמינח" בכל המידות!!
מיטות מתקפלות ★ ספות נוער ★ סיפריות ★
★ שולחנות כתיבה ★ והכל ב-6 תשלומים חודשיים
אחנות קיר — לפי הזמנה
המבחר הגדול ביותר לסטנדים מראות, קולבים ומדפי טלפון

מועצה מקומית עמנואל
מחלקת החינוך
למערכת החינוך עמנואל
דרוש/ה פסיכולוג/ית חינוכי
במשרה חלקית
המעוניינים יפנו בדחיפות למח' החינוך במועצה לטל. 052-921206

מלמד פרטי
מוסר שיעורי עזר לילדים
טל. 03-794047
4 — 1 בצהרים ובערב

אינסטלטור
מקבל כל עבודות אינסטלציה וכל מיני תיקונים
עבודה באחריות מחירים נוחים
טלפון 03-781602

מהיר ירושלים
מאה שערים 83
ליד ברסלב 285104 285103
היום ער"ח נסיעות מהמשרד בלבד באוטובוסים ממוזגים.
1. מירון מלבד ב-2.00
2. חברון קבר רחל שמואל הנביא כ-1.1
3. חברון קבר רחל ב-2.30
4. נסיעות לקבר שמואל הנביא בלבד בשעות 1.16, 2.00, 3.30, 6.00 אחה"צ
5. קבר רחל וקבר שמואל הנביא ב-4.00
היציאה מהמשרד הרשמה בטלפון ובמשרד

אנא! העננו עוד הפעם בתרומות נכבדות כדי שנוכל לכסות סופית את החובות
לנדיבי עם
הנני להמליץ עבור ת"ח שמטה ידו ליפול אשר חובות מונחים על צווארו, אחרי הוצאות רפואיות, שע"ז בהיה לבעל חוב וראוי לעזור בעין יפה לחלצו מן המיצר
החותם בברכה לכל המסייעים ש.י. נסים קרליץ
תרומות לשלוח אל:
[illegible]

עולים מחופה לירושלים
[illegible]

משמש
מאוצר בי"ד
הערב בשעות 8 — 7
ליד ת"ת בעלזא
יצחק שולל 4 ים

שימו לב
מתארגנת נסיעה מב"ב לחיפה
בערב שבועות יום ג'
היציאה ב-2.30 חזור 10.30
טל: 04-669793 04-666995
03-5740899
שווה קרה חינם!

קורס לסריגה
ברמה גבוהה ובשיטת בודה
בשתי מסרגות ובאחת + מפיות וחפצי נוי
02-816532

חופה על הקו
מתארגנת נסיעה מחיפה לב"ב בערב שבועות יום ג'
היציאה ב-2.30 חזור מב"ב
04-666995 10.30
04-669795 שתהיה קרה חינם!

מרוה לצמא
יצא לאור גליון שבועות 96 עמודים 3 גליונות חינם
בטל: 03-797764
(אחה"צ) 02-272478 02-416410
או בת.ד. 421 ב"ב

"אור קור" מזגנים
בני ברק ר' עקיבא 30
ללקוחותינו הנכבדים!
הרינו בזה להודיע כי עקב תקלה בטלפון זמנית נא להתקשר בבית
טלפון 03-345814
איתורית ישיר 666406
מזגן מפוצל 2½ כ"ס + חימום 2000 ש"ח
הספקה מיידית!
מערכת מזגן מרכזי
בתוך אינטרסול (בוידים)
במחרי הזול בארץ